ORNAMENTAȚII ÎN LEMN

FRANCESCO [illegible]

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

FRANCISC NISTOR

*

SCULPTURA ŞI ARHITECTURA POPULARĂ DIN ZONA ETNOGRAFICĂ MARAMUREŞ

*

ORNAMENTAŢII ÎN LEMN

MUZEUL MARAMUREŞAN
SIGHETU MARMAŢIEI
CIF 3695034

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

CASA CREAȚIEI POPULARE A JUDEȚULUI MARAMUREȘ

FRANCISC NISTOR

SCULPTURA ȘI ARHITECTURA POPULARĂ DIN ZONA ETNOGRAFICĂ MARAMUREȘ

ornamentații în lemn

MUZEUL MARAMUREȘEAN
SIGHETU MARMAȚIEI
F 3695034

BAIA-MARE
1969

https://biblioteca-digitala.ro

Au colaborat: MIRCEA BRAGA
ALEXANDRU ŞAINELIC

https://biblioteca-digitala.ro

CUVÎNT ÎNAINTE

Consemnăm cu satisfacție faptul că, în ultimul timp, tipăriturile Casei județene a creației populare par a fi rodul unui „program", al unei activități gîndite în perspectivă, vizînd un întreg complex de probleme. „Programul", înțeles în planul valorificării și conservării patrimoniului artei populare maramureșene, tinde — cum este și firesc — spre o deschidere totală. O primă certitudine este aceea că zona etnografică se caută a fi investigată în două sensuri, atît pe orizontală, cît și pe verticală; pe orizontală — întrucît se supune unui imbold de cuprindere a întregului spațiu geografic, fără discriminări sau reținere, totuși cu un anume dozaj necesar, și pe verticală — fiindcă se arată dominat și de intenția reflectării secțiunilor, adică a ramurilor, genurilor, speciilor, tehnicilor etc. Sesizăm că privirea de ansamblu este completată de studiul detaliilor, al amănuntelor. Lucrări de sinteză (mai rare, evident, fiind și cele mai dificile) se sprijină pe cercetări profilate, acestea din urmă orientate — bunăoară — spre folclorul literar-muzical, spre obiceiuri și datini, spre port, țesături, arhitectură, sculptură și așa mai departe. Totodată, în urma acestei acțiuni, se profilează o „bibliotecă", mult rîvnita „bibliotecă" a specialiștilor, a pasionaților, a oricărui om de cultură.

Dar, în paralel cu toate acestea, se manifestă mai insistent atenția acordată ținutei, expresiei, științei. Nu ai rezolvat totul urmărind a da răspunsul doar la întrebarea „ce?" sau „cît?"; e de neomis „cum?". La valoarea obiectului cercetat, subiectul trebuie să răspundă în primul rînd și înainte de toate prin propria sa valoare. Nu ne este indiferent, astăzi, cum pătrundem în sanctuarul artei populare. Pentru o asemenea întreprindere se cuvine să ai un ghid cu o înaltă competență și cu o acută capacitate de a vibra în fața multitudinii de probleme. Cel care răsfoiește acest album îl are în persoana lui Francisc Nistor, directorul Muzeului etnografic din Sighetul-Marmației. Investigațiile sale, desfășurate pe parcursul a ani și ani de zile, puse sub semnul unei mari pasiuni și al unei sincere admirații și prețuiri față de ceea ce geniul poporului a creat de-a lungul veacurilor, atît în clipe de bucurie, cît și în ceasuri de restriște — au rodit în formarea și dezvoltarea neprețuitelor colecții ale muzeului pe care îl conduce cu pricepere și dăruire, în alcătuirea unor bogate colecții particulare, în care primează valoarea la modul absolut, în descoperirea și valorificarea multor „pagini" necunoscute ale artei populare maramureșene, în întocmirea unor lucrări de deosebită importanță, de la studii la culegeri, de la reconstituiri la serii de fotografii. Lucrarea de față este una din acestea.

Albumul întocmit de domnia sa, după criterii din cele mai judicioase, ne prezintă elemente ornamentale de o rară frumusețe, „decupate" de pe celebre biserici maramureșene, școli vechi, case, porți, șuri, mori etc.; apoi fîntîni, unelte, lucruri de mobilier, vase, obiecte de cult, cruci, troițe și multe altele. Lucrarea are, însă, o dublă importanță: artistică și științifică-documentară de prim ordin. Ceea ce l-a preocupat de data aceasta pe Francisc Nistor a fost elementul ornamental în sculptura din Maramureș; numai că intențiile au fost depășite, albumul reprezentînd o adevărată panoramă a acestei sculpturi, privită diacronic și sincronic, cu ochi de artist și de om de știință totodată.

Dar a prezenta această lucrare publicului larg nu mi se pare o misiune dificilă, cît inutilă ea se recomandă de la sine, mai mult și mai bine decît am putea-o face noi. Iar rîndurile noastre nu pot fi decît un auxiliar, un preambul la adevărata carte constituită din imaginile copiate după clișeul fotografic prin intermediul zincului și al cernelei tipografice.

MIRCEA BRAGA

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

MARAMUREȘUL — LA HOTARUL DINTRE ISTORIE ȘI ETNOGRAFIE

În fața unei coli de hîrtie, pe care ți se cer materializate cîteva gînduri despre Maramureș, stiloul caută cuvinte cît mai calde, cu rezonanță lirică, fie că este vorba de simple însemnări, fie de o lucrare la granița dintre știință și popularizare. Și este firesc să fie așa. Intrînd în această cetate naturală care este Maramureșul istoric, trapez fortificat cu o suprafață de peste 3.000 kmp. pe oricare din porțile de stîncă ale munților — impresia călătorului sedimentează în ritm de baladă.

În limbajul popular, ca și în cel gazetăresc, acestui colț al patriei i se spune „țară", Țara Maramureșului; în limbaj științific, zonă etnografică, de profundă originalitate, cu un farmec insolit, violent. Dar, înainte de toate, Maramureșul este locul de baștină al unor oameni minunați, aspri în frumusețea lor fizică și spirituală, dîrji și harnici. „În nici una din cercetările mele personale — nota Mihail Sadoveanu într-un articol apărut spre sfîrșitul anului 1932 în ziarul „Adevărul" — pe care le-am făcut din simpă curiozitate (...), n-am avut o așa impresie de vechime a unui grup de oameni într-un colț de lume. Am presupunerea, rezultată din multe elemente obscure, pe care nu le pot lămuri, că (...) avem de-a face poate cu un fragment al celor mai vechi pămînteni ai țării care pe urmă s-a numit Dacia".

Pe aceste meleaguri, străjuite de munți și brăzdate de ape, istoria începe cu primele vîrste ale omenirii. Deși arheologii s-au încumetat de prea puține ori să smulgă secretele pămîntului, atunci cînd au făcut-o rezultatele n-au întîrziat să se arate, șocînd chiar. La Șieu, neoliticul își expune uneltele din piatră șlefuită; pe dealul Solovan, de lîngă Sighetul Marmației, s-au descoperit rămășițele unei puternice așezări fortificate, datînd de la sfîrșitul epocii bronzului; la Sararău, întîlnim urme de la începutul epocii fierului; în aceeași localitate, precum și la Borșa, cercetătorii au scos la lumina zilei impresionante depozite de aur. Regăsim — la hotarul dintre lumea veche și cea nouă — urme ale dacilor maramureșeni în apropierea comunei Oncești, pe dealul numit Cetățeaua. După anul 106 (cucerirea Daciei de către romani), Maramureșul a rămas neocupat. Dacii care trăiau pe aceste locuri purtau mai departe prin timp simbolul unei Dacii libere, neînfrînte.

Unele dintre primele documente care vorbesc despre Maramureș datează din secolele XII și XII ale epocii noastre. Ele se înmulțesc odată cu trecerea anilor, fiind numeroase în sec. al XIV-lea, cînd voievodul maramureșenilor, Bogdan, se împotrivește tendinței expansioniste a regelui ungar. Nesupus, însoțit de cea mai mare parte a populației din 33 de sate și de numeroși luptători maramureșeni, el trece munții în anul 1359, întemeind statul feudal independent Moldova. Săpăturile arheologice din ultimii ani au descoperit la Cuhea, astăzi Bogdan Vodă, o reședință feudală, aproape singurul, voievodal unde domnise Bogdan.

Rezistența dîrză a maramureșenilor a făcut ca organizarea comitatului să aibe loc de-abia în a doua jumătate a sec. XIV-lea.

https://biblioteca-digitala.ro

Dar aceasta a dus la dezvoltarea localităților, la apariția importantului oraș medieval Sighetul-Marmației.

Maramureșul este și leagănul primelor traduceri în limba română ale textelor slavone bisericești — sec. XV—XVI, moment de răscruce în istoria limbii și a poporului nostru.

Veacurile care au urmat, marcînd o tot mai pronunțată dezvoltare social-economică a Maramureșului, au adus totodată în istorie figuri de luptători, de răzvrătiții ceasurilor grele. Țăranii iau parte la răscoalele din anii 1437, 1514 și 1569. Haiducii maramureșeni intră în baladă și în conștiința vie a națiunii prin Grigore Pintea, zis Viteazul. Și astăzi oamenii îi evocă faptele, multe locuri purtîndu-i numele: Izvorul lui Pintea, Piatra Pintii, Poiana Pintii și altele.

În sec. al XIX-lea, ca urmare a faptului că lupta de clasă începe să ia forme organizate, se înmulțesc grevele, adunările de protest, demonstrațiile. O acțiune de deosebită amploare în acest sens a fost cea a lucrătorilor din Sighetul-Marmației, în anul 1890.

Crearea, în anul 1921, a Partidului Comunist Român determină un nou și mare avînt al mișcării muncitorești. Partidul organizează lupta maselor împotriva exploatării sociale și naționale a pericolului fascist, împotriva dictatului nedrept de la Viena prin care partea de Nord a Transilvaniei a fost cedată Ungariei hortiste. Refuzurile la încorporări, dezertările din armată, acțiunile de sabotaje a războiului, constituirile de grupe de partizani capătă un caracter de masă. La Moisei, de pildă, 29 de patrioți sînt uciși de trupele ocupante. Astăzi, memoria lor e celebrată printr-un vibrant omagiu în lemn al sculptorului Vida Gheza. Victoria insurecției armate de la 23 August care a dus la eliberarea țării de sub jugul fascist, a însemnat și pentru Maramureș, ca pentru întregul popor român, începutul unei noi ere.

În luptă cu vitregiile timpului, dar și cu al naturii, populația românească care s-a format și a locuit continuu pe teritoriul Maramureșului a dezvoltat una din cele mai interesante și mai originale forme ale culturii noastre naționale. Se păstrează vii pînă în zilele noastre monumente de artă populară, ținutul fiind — așa cum îl numea un cercetător — un uriaș muzeu în aer liber și un imens șantier de creație.

La întîlnirea cu Maramureșul, pelicula suferă un proces de suprasaturație. „Socotim — scrie I. D. Ștefănescu — că sînt rari călătorii pe care nu i-a impresionat în chip puternic înfățișarea satelor maramureșene. Rînduite, în general, la drum, pe văile Izei, Marei, Cosăului și spre Sat Șugatag, cu casele înconjurate de pajiști și livezi, adunate ori risipite, apar toate scufundate într-o atmosferă de liniște și de tihnă cuidată. Îți pare că gospodarii nu sînt acasă. Îi descoperi în interiorul locuințelor trebăluind ori îi afli cu uimire, aproape de tine, în livadă și pe cîmp, la coasă, seceră ori la strîns poame; pe șosea ori pe marginea șanțului, cîte unul, cîte doi sau în cete, grăbindu-se într-o direcție ori alta. Concentrați și tăcuți, nu tulbură și nici nu atrag luarea aminte prin vorbă zgomotoasă, strigări ori vreun fel de larmă. Bărbați, femei și copii poartă cu îngrijire costumul străvechi. (. .) În odaia mare, proptită de tinda de intrare și de încăpere de păstrat merindele și lucruri de gospodărie, în cuprinsul acoperit de grinzi de sprijin și scînduri, cu lavițele de-a lungul pereților și vatra mare înecăpătoare, care încălzește și pe care se pregătește mîncarea, trăiește familia; părinții și copiii și bunicii acestora, patru, cinci, șase și

https://biblioteca-digitala.ro

pînă la opt și zece ființe de diferite vîrste. Lavițele scobite din trunchiuri de stejar ori brad, scaunele, de obicei fără spătar și joase, vasele de lemn și cele de pămînt smălțuite și înflorate, lingurile, furcile de tors, lucrurile de îmbrăcăminte sînt ieșite din mîinile celor ce le poartă ori ale părinților și strămoșilor lor. Și multe din ele sînt lucrări de artă".

Notam cu un alt prilej că maramureșeanul — trăind într-o „țară" de piatră și lemn, cu harta brăzdată de șuvoaie de munte, cu locuri în care fauna și flora își regăsesc esențele rare — s-a înfrățit peste vreme cu o geologie severă, și-a concretizat marea și deosebita sa sensibilitate în obiceiuri și formule de cultură care, de veacuri, sînt organic crescute în peisaj și viețuind prin acesta. Astfel, poezia sa e de o frumusețe aspră, culorile țesăturilor aduc tăriile vegetalului și mineralului, cîntecul său se exprimă în ritmul peisajului, arhitectura metamorfozează aparența monotonie a materialului în supletea expresiei. Iar peste toate, timpul și-a pus puternic amprenta; loc închis, Maramureșul n-a cedat decît prea puțin îmboldurilor momentelor, conservînd și păstrînd forme uitate, tezaurizînd prin spirit și faptă.

Același cercetător amintit mai sus scria: „Războaiele și nevoile au sărăcit Maramureșul de puteri. Pădurile care-l acopereau odinioară i-au hotărît, la rîndul lor, între munții care-l închid, viața de izolare și întîrzierea de care a suferit multe secole de-a rîndul. Cercetătorul lumii maramureșene trebuie prevenit dintru început, pentru a fi ajutat să pătrundă caracterul unui număr de opere de artă, de arhitectură, sculptură în lemn, țesături și ceramică pe care le vom analiza mai la vale Prevenit, cu ajutorul unui exemplu luat dintr-altă lume străveche a Europei, și anume din Bretagne, țara dolmenilor și chromleaurilor, a regelui Arthur și a cavalerilor Mesei Rotunde, a druizilor și a unui număr însemnat de opere de artă celebre, va fi mult ajutat să prețuiască, alături de arta „civilă" din Maramureș, cele mai bine de treizeci de biserici de lemn, durate în mijlocul satului, ca la Cubea, reședința și locul de obîrșie al lui Dragoș-Vodă, întemeietorul Moldovei, ori înălțate pe culmi de dealuri, ca în majoritatea cazurilor, cu turnurile clopotnițe de veghe, care străjuiesc zarea, și cu minunatele decoruri pictate, care ascund sufletul unei epoci".

Înfruntînd păduri seculare, în luptă cu un sol neprielnic, cu un peisaj arid (dealuri și munți), căutînd cu pricepere bogățiile subsolului — oamenii de pe aceste meleaguri au dezvoltat meșteșuguri care le permiteau să smulgă naturii tot ceea ce le era necesar vieții. Prin cunoștințele, îndemînările și soluțiile impuse, meșteșugurile constituie o bază pentru înflorirea artei populare, concretizîndu-se în obiecte care, în timp, depășea sfera utilului, integrîndu-se în cea a frumosului.

Dar nu numai deosebita valoare teoretică atrage atenția cercetătorului asupra meșteșugurilor populare; multe instalații și unelte (în special cele casnice) pot fi și azi valorificate chiar în plan industrial. În plus, soluțiile oferite de diferite tehnici populare, simple, ingenioase și verificate în timp, pot încă să-și mai spună cuvîntul, bunăoară în ceramică (realizarea luturilor și smalțurilor) sau pielărit (elasticitatea și rezistența obținute în urma unei prelucrări arhaice).

Arhitectura Maramureșului vechi — asupra căreia vom insista mai pe larg în partea a doua a însemnărilor noastre —, înalță expresie a arhitecturii românești în ansamblu, domină prin monumentul izvorît din interior, creată fiind ca un echilibru al valorilor

https://biblioteca-digitala.ro

și al proporțiilor. Trecînd la interior relevăm varietatea mijloacelor de alcătuire, dozarea estetică a elementelor, inspirata selecție a materialelor, nesfîrșita gamă tehnică și cromatică. Coloritul vegetal al vechilor covoare maramureșene, figurile geometrice care le umplu suprafața, ineditele realizări antropomorfe sau zoomorfe le înscriu în tezaurul artei populare naționale. Țesăturile de desagi, de traiste, cergile în vărgi sau în motive mari vădesc un acut rafinament în realizarea armoniilor cromatice și a desenului pitoresc. Traistele de port, care completează costumul celor de pe covoare și avînd baierele cusute, sînt alte exemplare care certifică virtuozitatea țesătoarelor de pe aceste meleaguri. Dar poate cele mai rafinate piese țesute din lînă sînt zadiile (catrințele), cu o infinită combinație de vărgi (ca mărime, ritmare și cromatică), diferențiind purtătorii după vîrstă, stare civilă, moment istoric. Ar mai trebui amintite, pentru aceleași neostenite virtuți, ștergurile, fețele de masă, lipideele etc.

Portul popular impresionează nu numai prin tipul de croi, dar și prin originalitatea și bogăția tehnicilor de execuție. Sînt numeroși pașii de broderie care au fost descoperiți și întrebuințați numai aici, ceea ce constituie un aport însemnat la dezvoltarea tehnicii de cusut românești.

Cureaua lată din piele (altădată utilizată numai la lucru în pădure) a devenit o podoabă ornamentată cu fișii înguste de piele colorată sau cu ornamente din metal. Pieptarele se remarcă prin pitoresc, ele sînt brodate cu lînă fină în culori vii sau executate cu rafinament prin montarea unor dantelării de „ierbă" de diferite culori.

Ciopliturile mici (căuce, bote, cofe, vase, ploști etc.) impresionează prin aceeași execuție artistică desăvîrșită, prin gust în compoziția ornamentală, prin frumusețea formelor.

Dintre piesele de mobilier se detașează lăzile de zestre, avînd dimensiuni reduse, dar o mare capacitate de folosire îmbinată cu o rafinată ornamentică.

Ceramica de Săcel, păstrătoare a unor caracteristici arhaice, e cunoscută în întreaga țară, prezentînd o importanță teoretică de prim ordin pentru istoricul culturii populare românești

Sub aspectul culturii spirituale se detașează — în plan literar-muzical — balada, iar în plan coregrafic: dansul tropotit, de o mare sobrietate și distincție. În ceea ce privește obiceiurile, încă departe de a fi studiate în profunzime, îmbină într-o realizare plină de vigoare caracterul de masă cu formele atent elaborate, ca în renumita „Tînja".

Maramureșul a atras dintotdeauna numeroși vizitatori, turiști, cercetători, artiști. Faptul se datorește, fără îndoială, frumuseții și pitorescului peisajului, dar mai ales oamenilor de pe meleagurile sale, cu obiceiuri și o artă populară celebrînd parcă taine ale căror adîncuri n-au fost pe deplin luminate. Astăzi, acestor frumuseți milenare li se adaugă altele noi, socialiste, ca împreună să închege într-o efigie solemnă profilul luminos al Maramureșului contemporan, înfloritor sub zodii noi.

https://biblioteca-digitala.ro

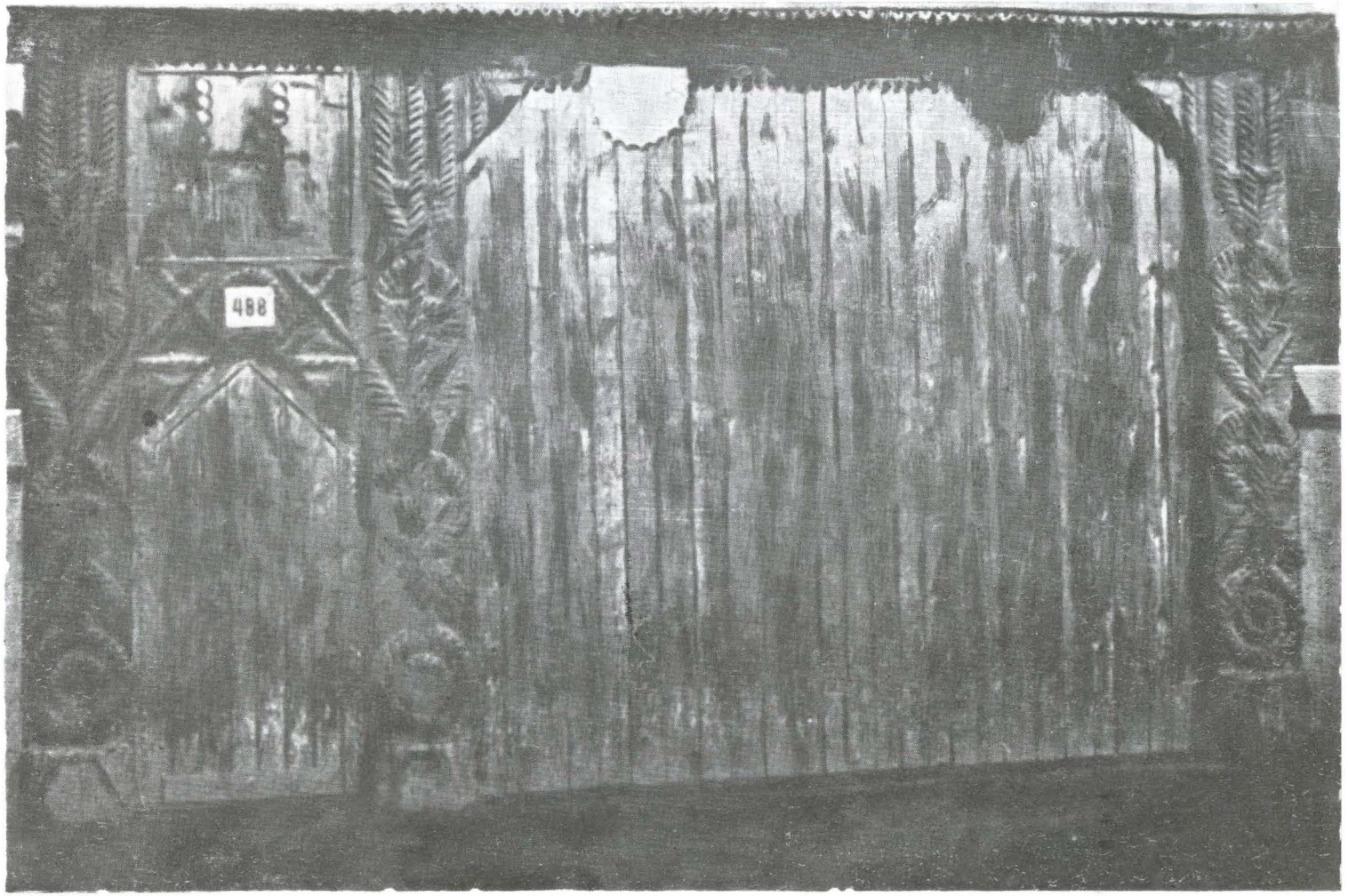

POARTĂ DIN VADUL IZEI

https://biblioteca-digitala.ro

DE VORBĂ LA PORTIȚĂ, VADUL IZEI

https://biblioteca-digitala.ro

MEȘTERUL GHEORGHE BORODI
ORNAMENTÎND O POARTĂ

https://biblioteca-digitala.ro

FRAGMENT DINTR-O POARTĂ
DIN VADUL IZEI

https://biblioteca-digitala.ro

FRAGMENT DE POARTĂ NOUĂ DIN VADUL IZEI

ORNAMENT DINTR-UN STÎLP DE POARTĂ, VADUL IZEI

https://biblioteca-digitala.ro

ELEMENT ORNAMENTAL LA POARTĂ DIN RONA DE JOS

https://biblioteca-digitala.ro

MOTIV SOLAR CU FUNIE LA O POARTĂ DIN DESEȘTI

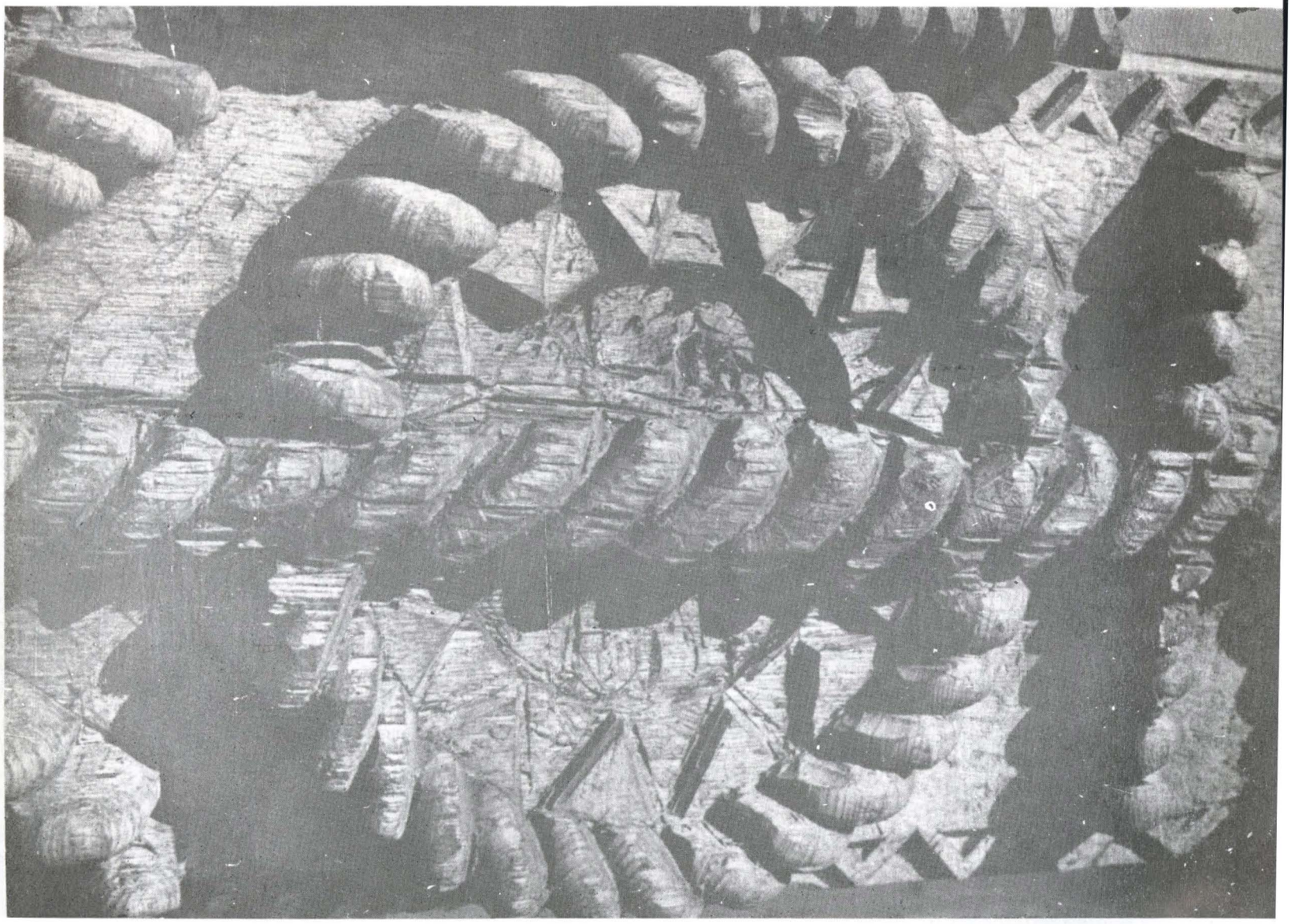

https://biblioteca-digitala.ro

ELEMENT ORNAMENTAL DINTR-O POARTĂ
DIN VADUL IZEI

https://biblioteca-digitala.ro

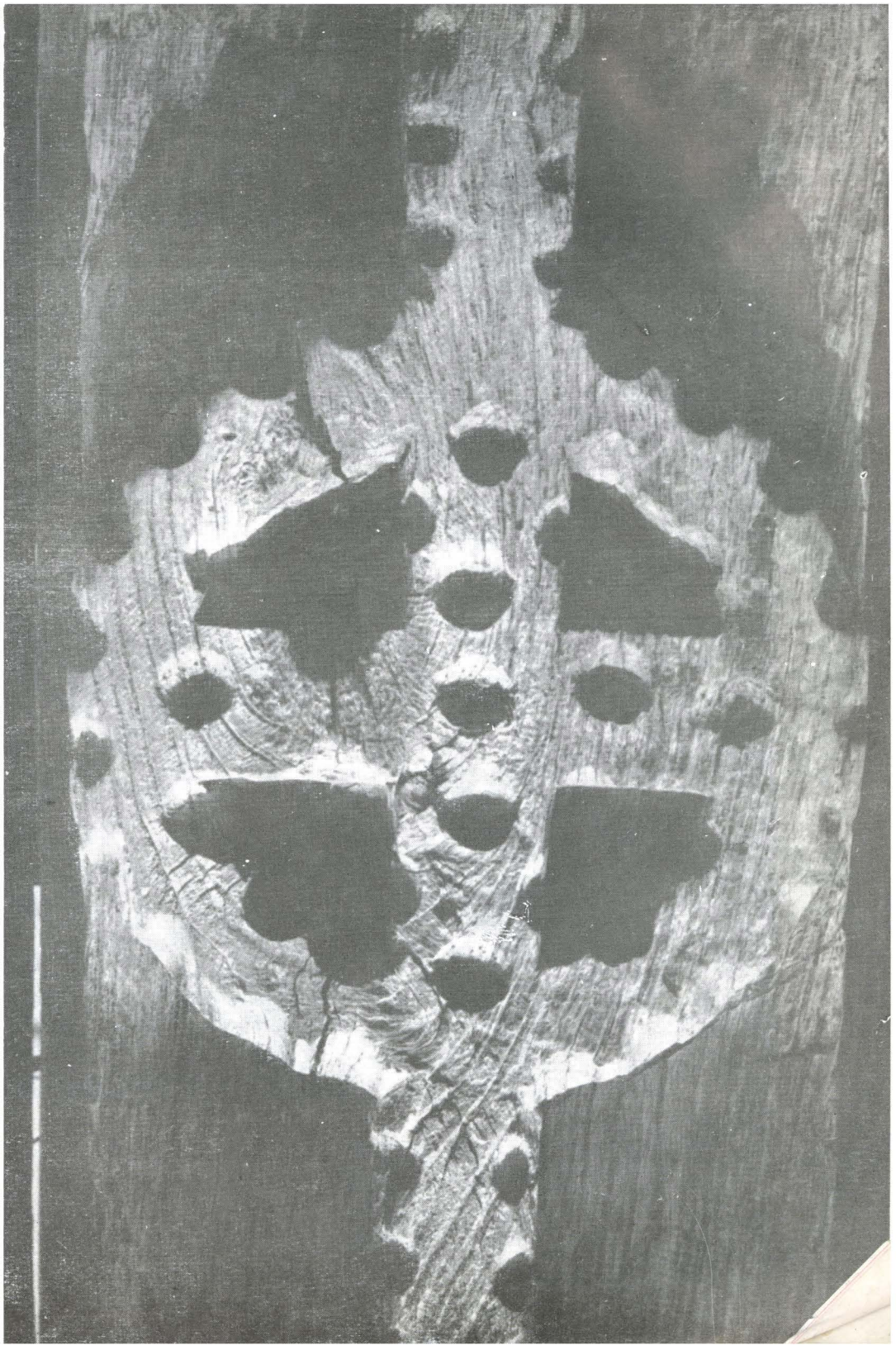

ELEMENT ORNAMENTAL DINTR-O POARTĂ
DIN ONCEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

ELEMENT ORNAMENTAL DINTR-O POARTĂ DIN CORNEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

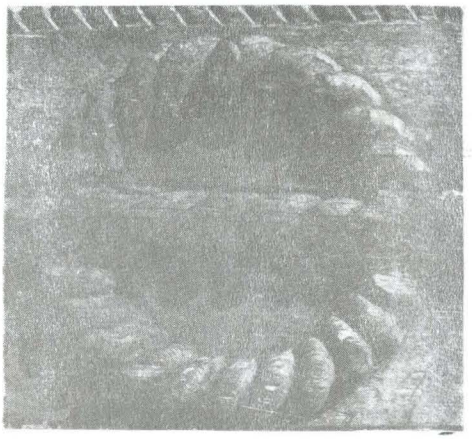

FRAGMENT DINTR-O POARTĂ DIN BREB

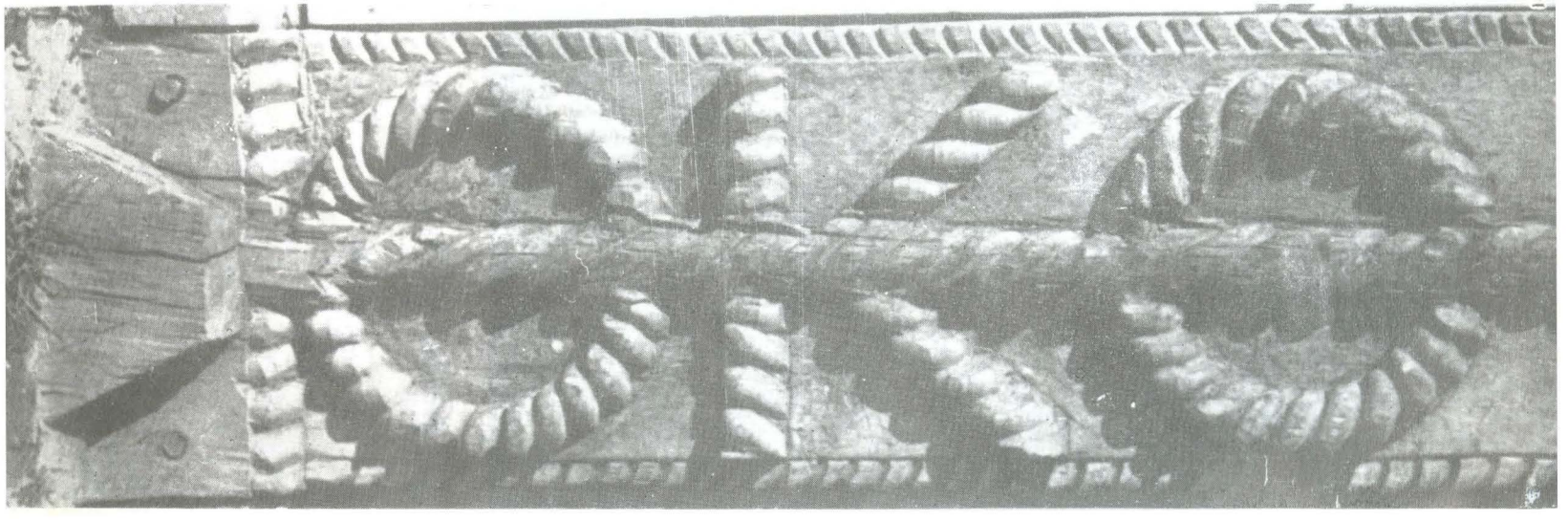

https://biblioteca-digitala.ro

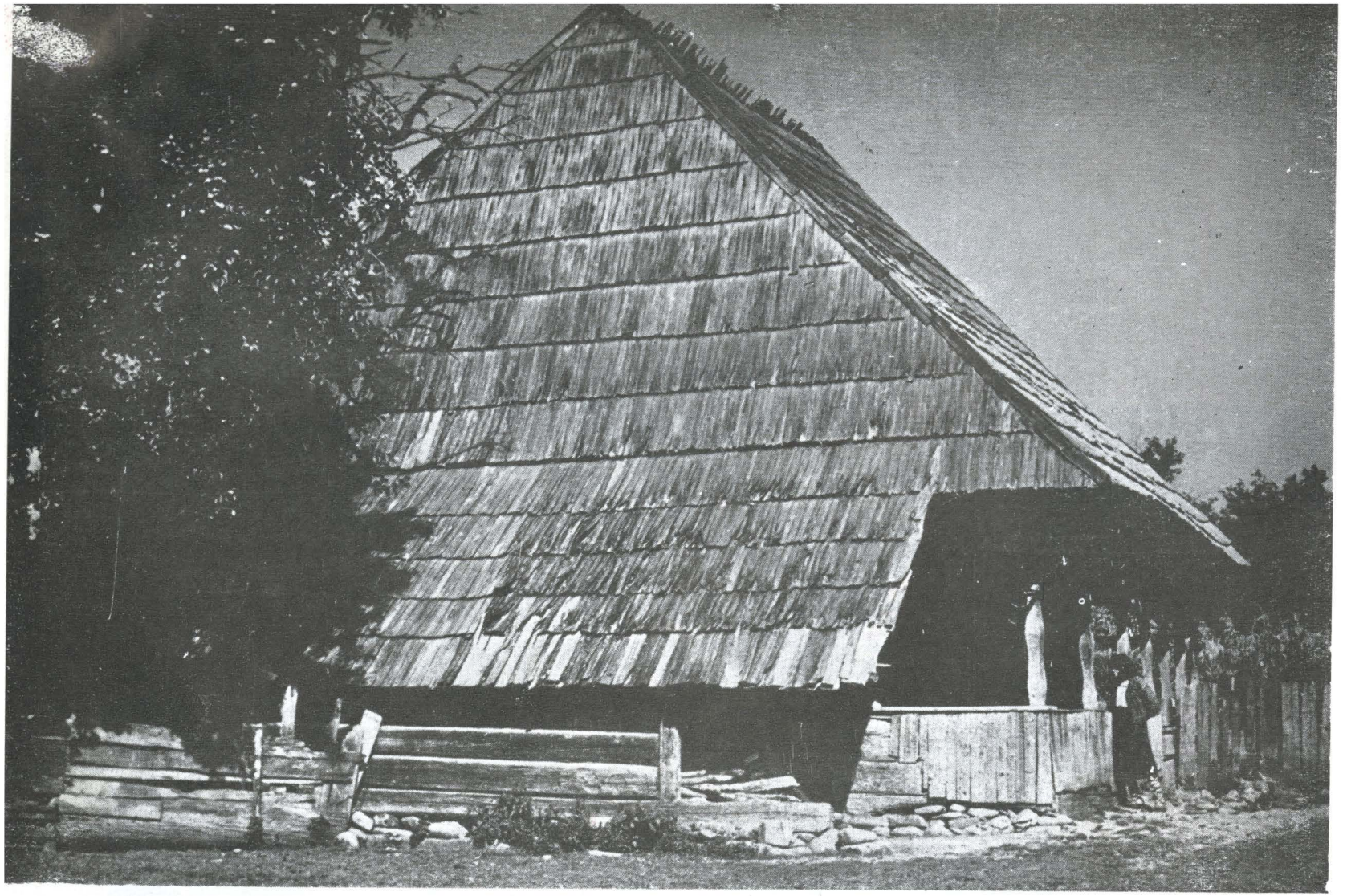

CASĂ VECHE DIN SĂLIȘTEA

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

CASĂ VECHE DIN LEORDINA

CĂPRIOR DE CASĂ VECHE DIN LEORDINA

https://biblioteca-digitala.ro

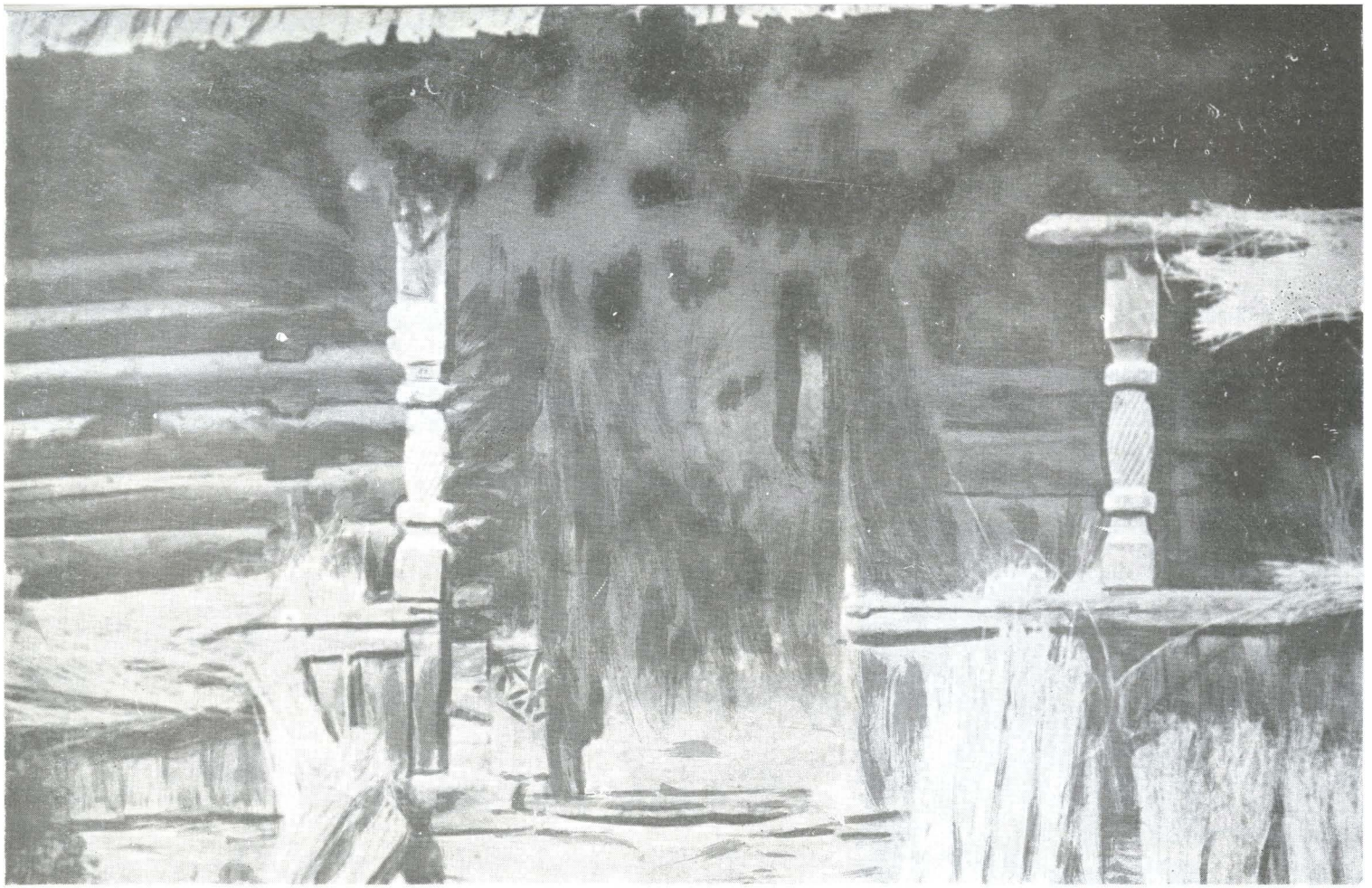

UȘĂ ORNAMENTALĂ LA CASĂ VECHE SĂCEL

CASĂ VECHE DIN SĂCEL

https://biblioteca-digitala.ro

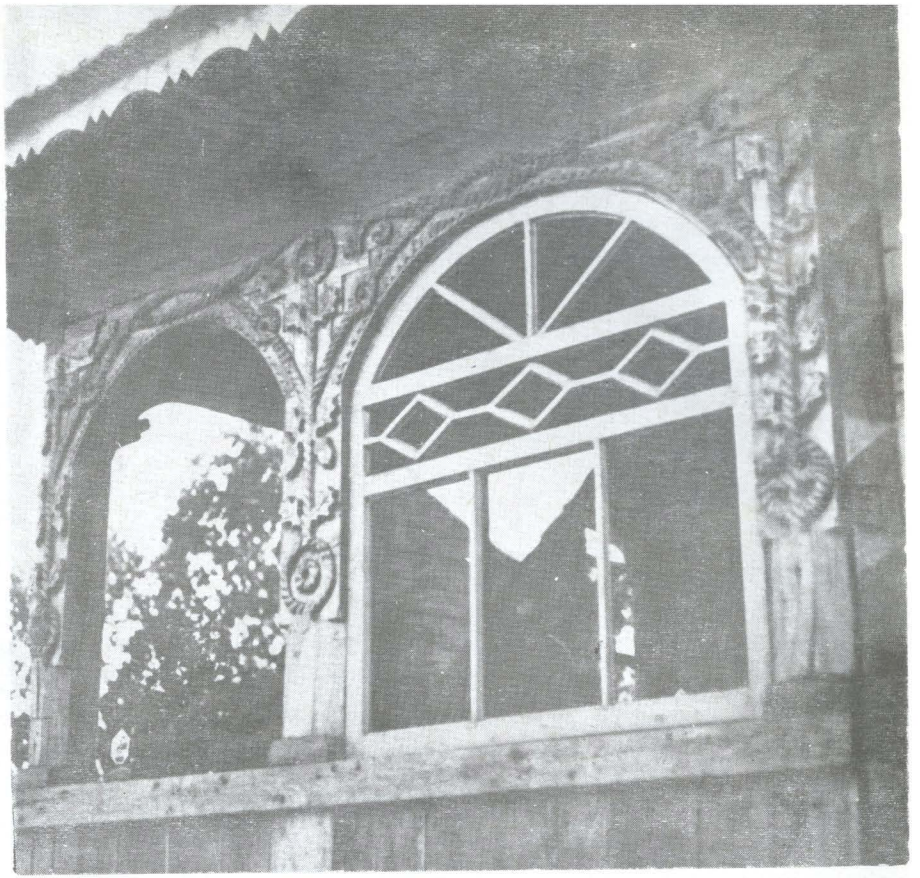

CASĂ VECHE DIN CĂLINEȘTI

FAȚADA UNEI CASE DIN FEREȘTI

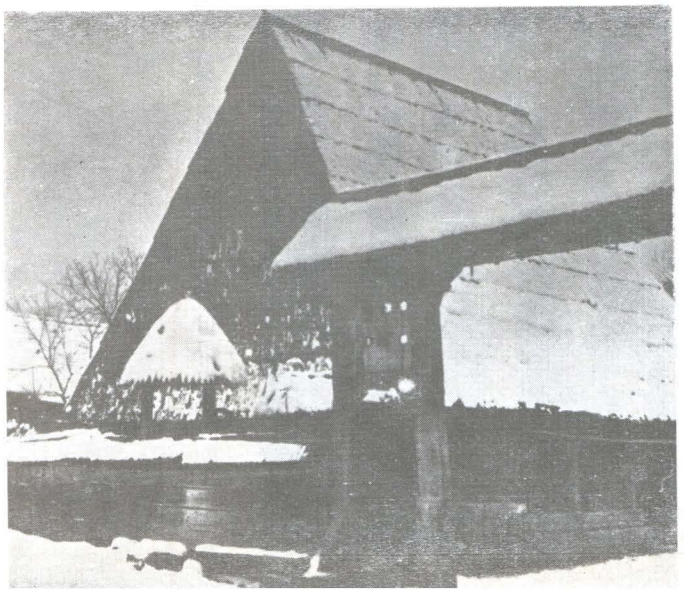

https://biblioteca-digitala.ro

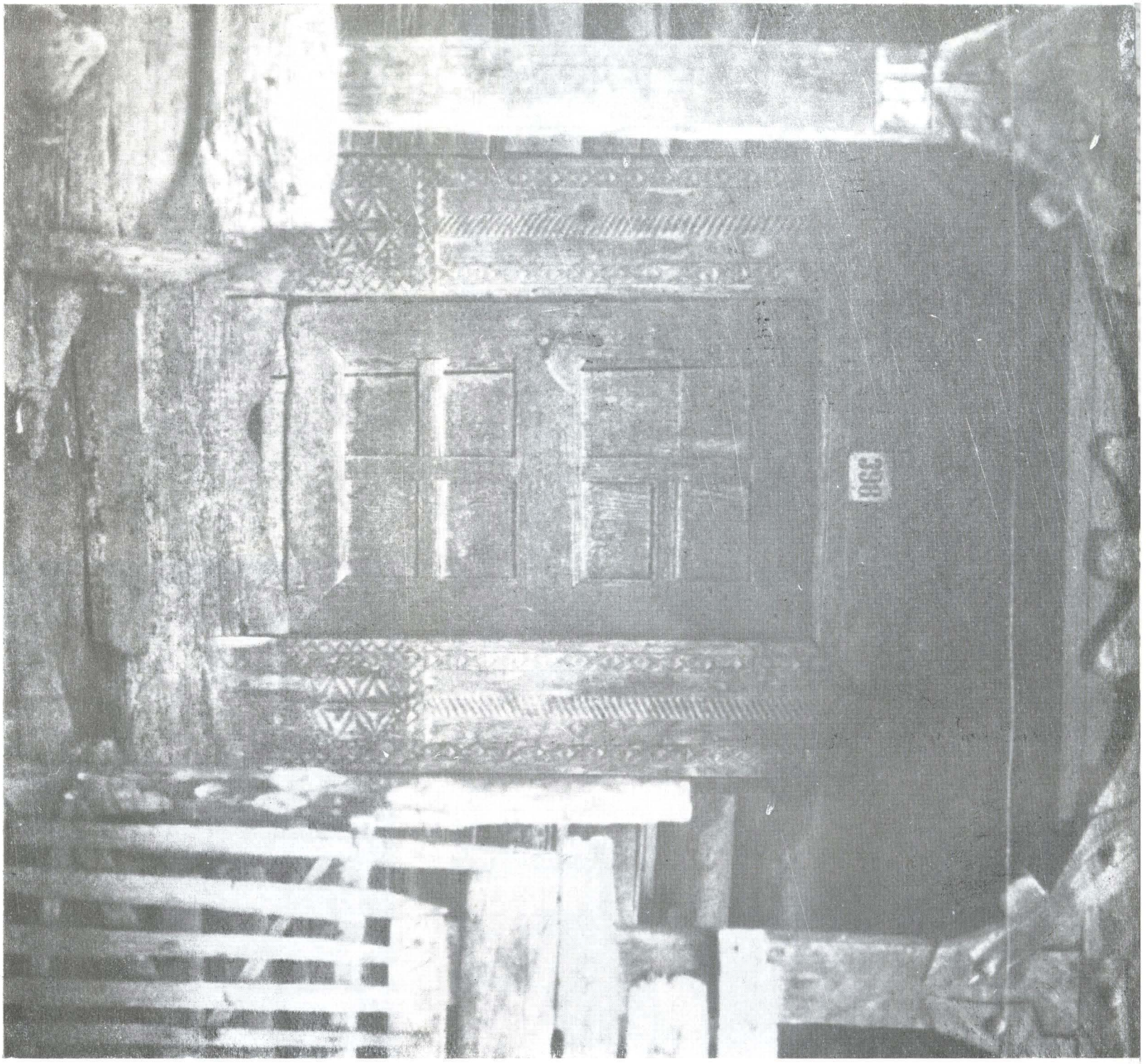

UȘĂ ORNAMENTALĂ LA O CASĂ DIN SĂCEL

https://biblioteca-digitala.ro

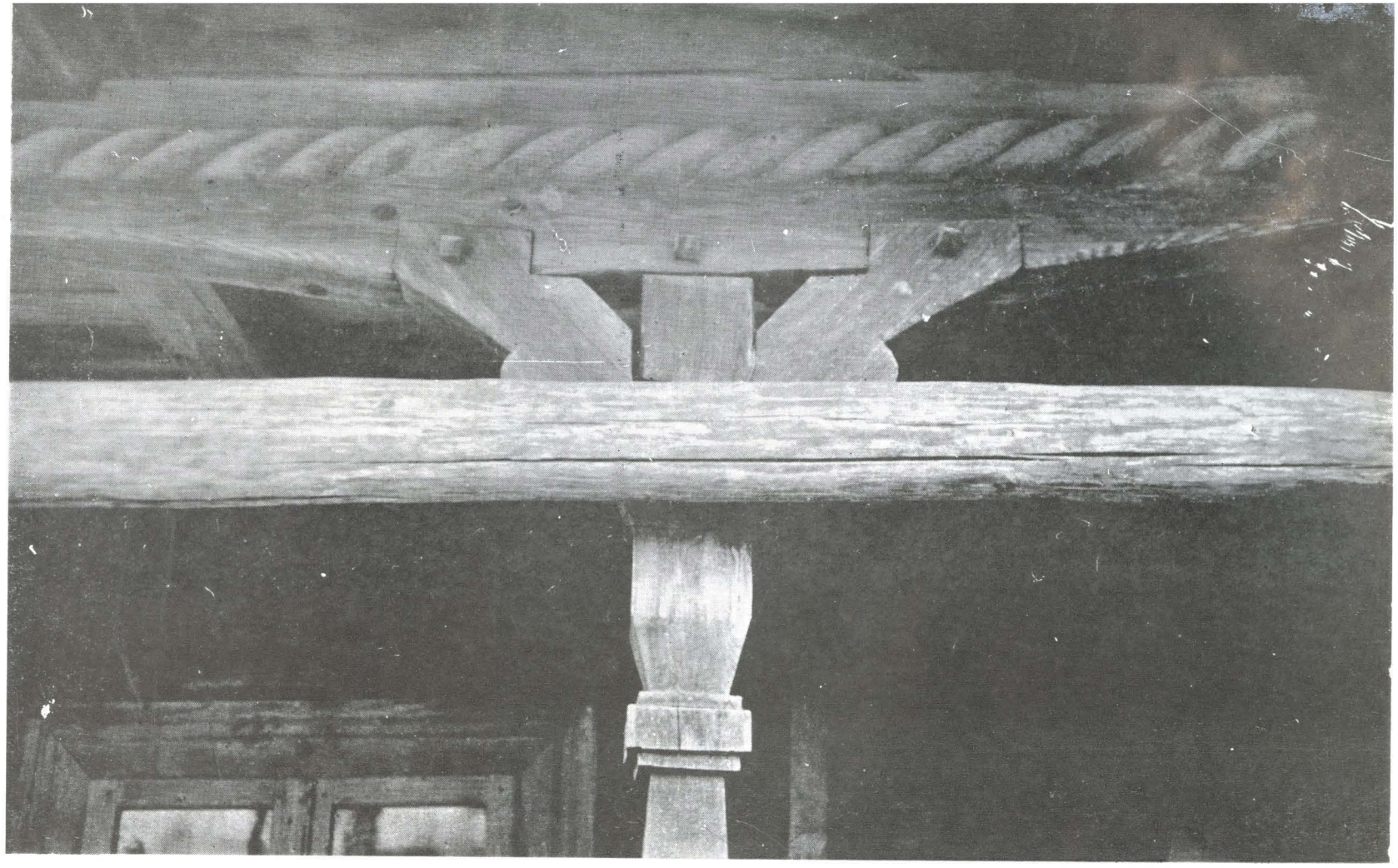

DETALIU DE FRUNTAR LA O CASĂ VECHE DIN LEORDINA

https://biblioteca-digitala.ro

FRAGMENT DE LA FAȚADA UNEI CASE DIN BOGDAN VODĂ

https://biblioteca-digitala.ro

CĂPRIOR DIN ONCEȘTI

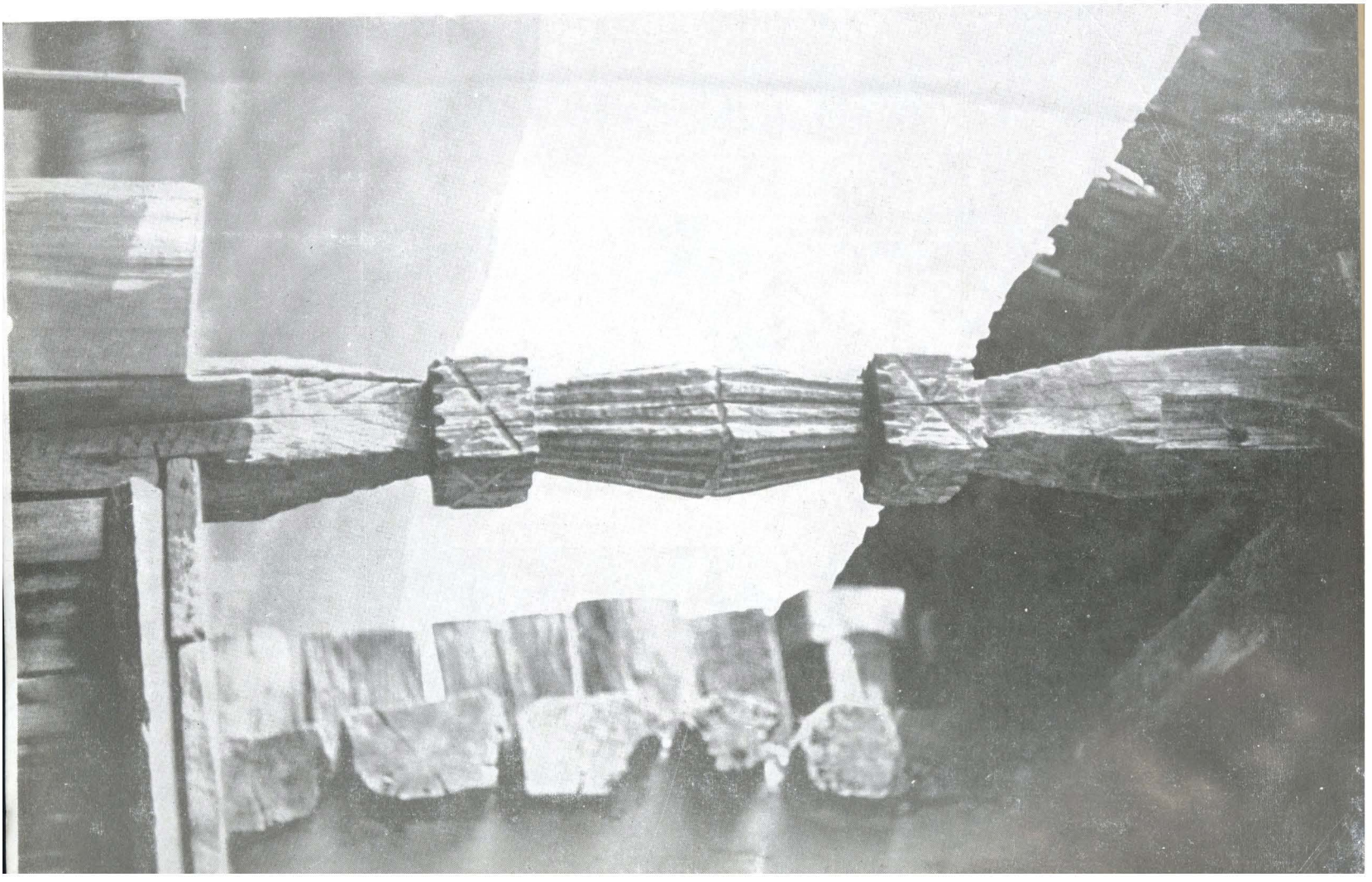

https://biblioteca-digitala.ro

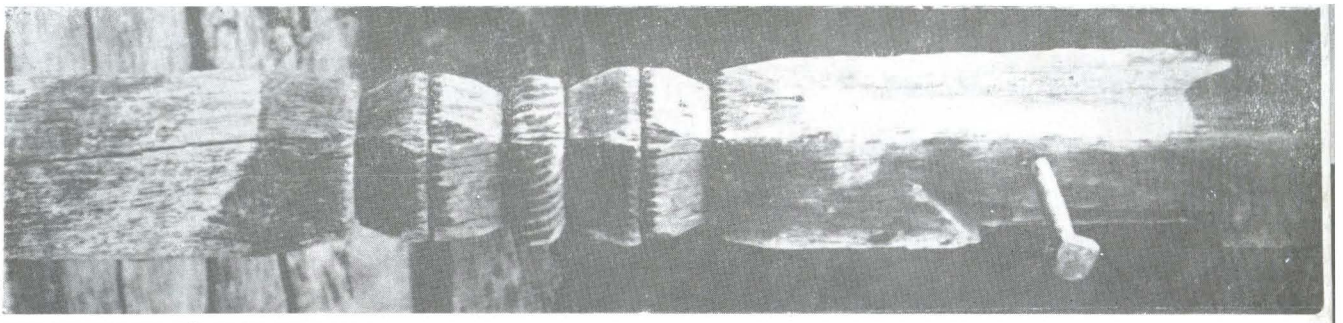

FRAGMENT DE CĂPRIOR DIN BERBEȘTI

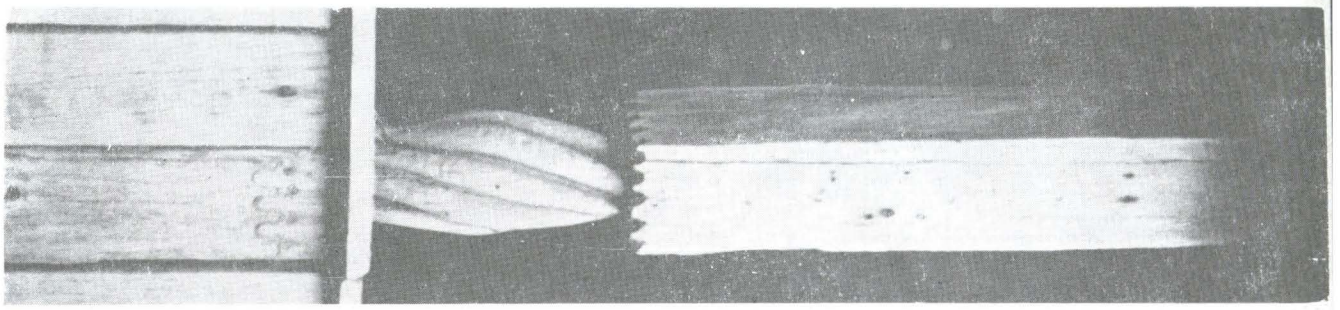

FRAGMENT DE CĂPRIOR DIN CRĂCIUNEȘTI

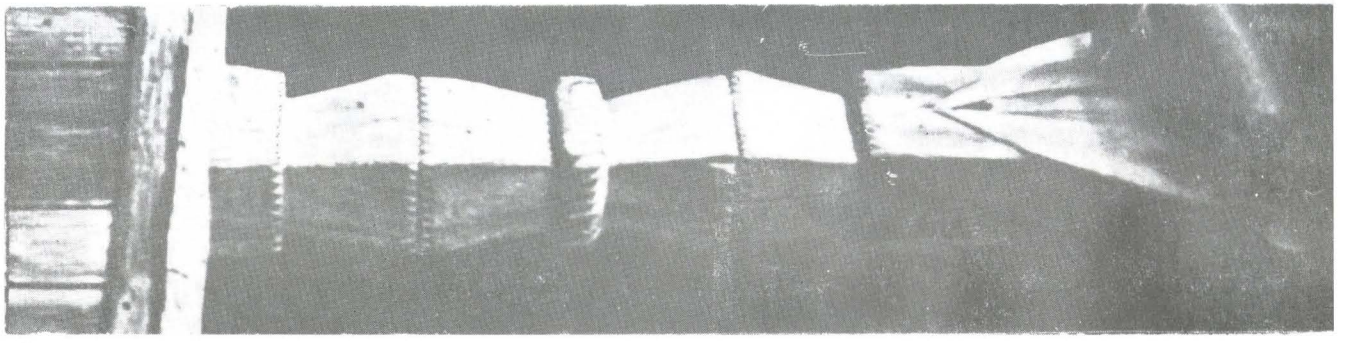

CĂPRIOR DIN RONA DE JOS

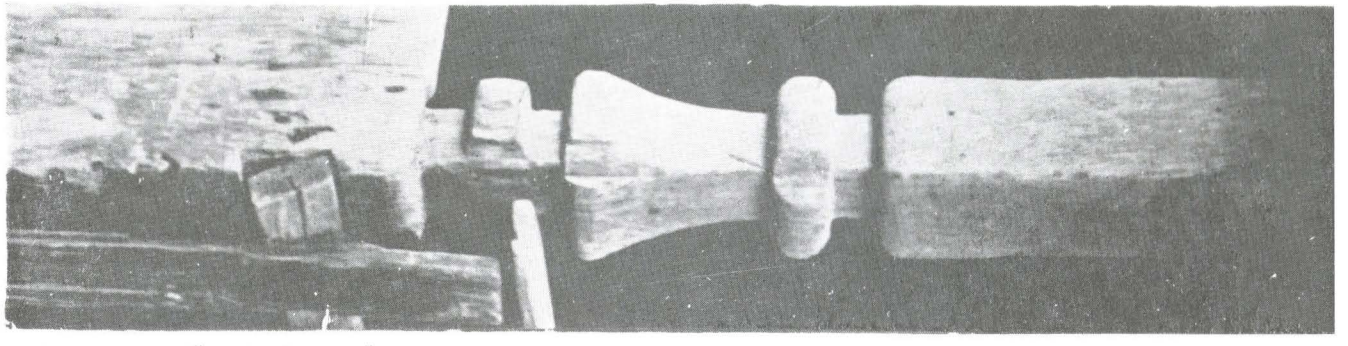

FRAGMENT DE CĂPRIOR DIN CRĂCIUNEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

CĂPRIOR DIN GIULEȘTI

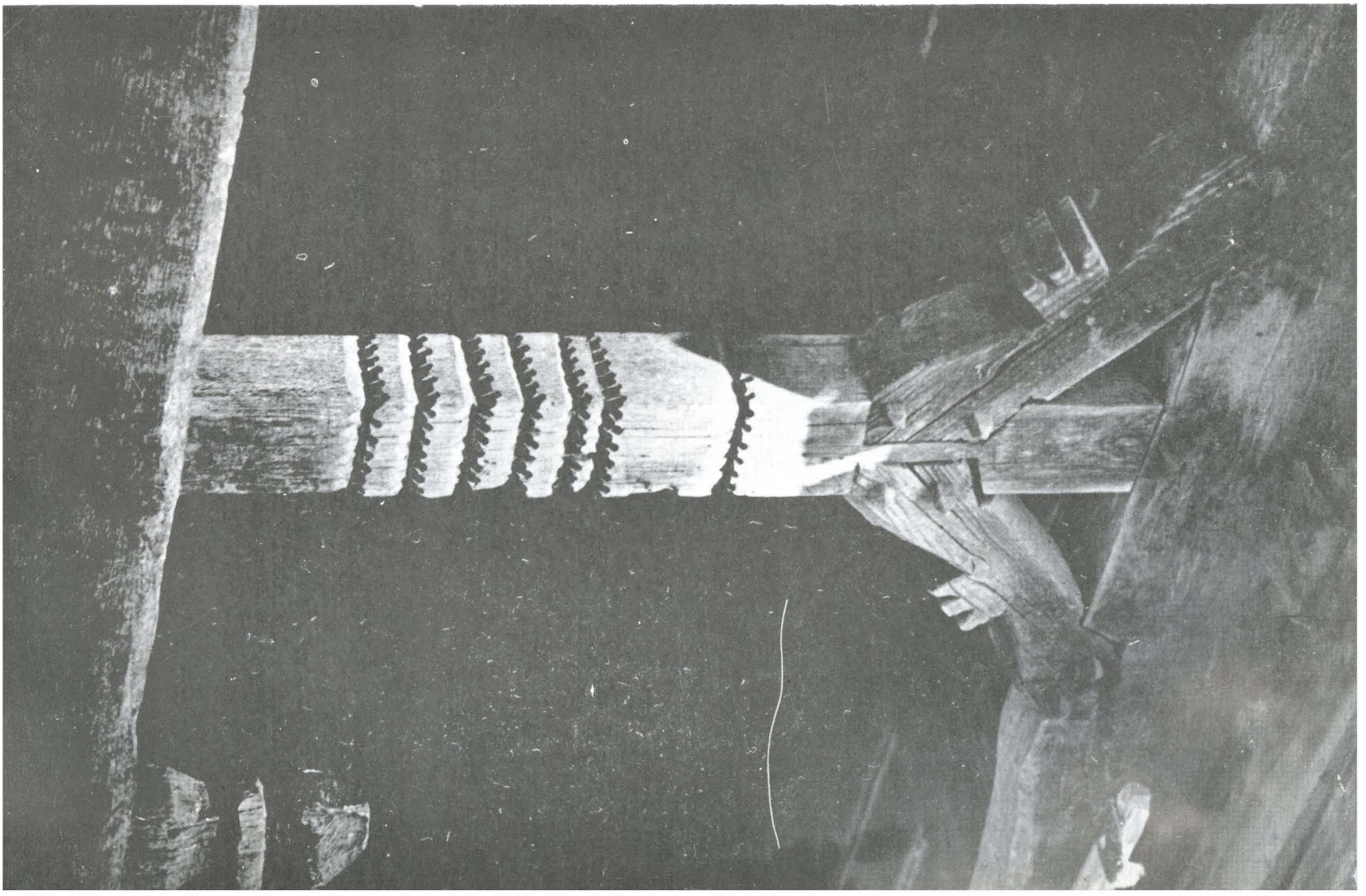

https://biblioteca-digitala.ro

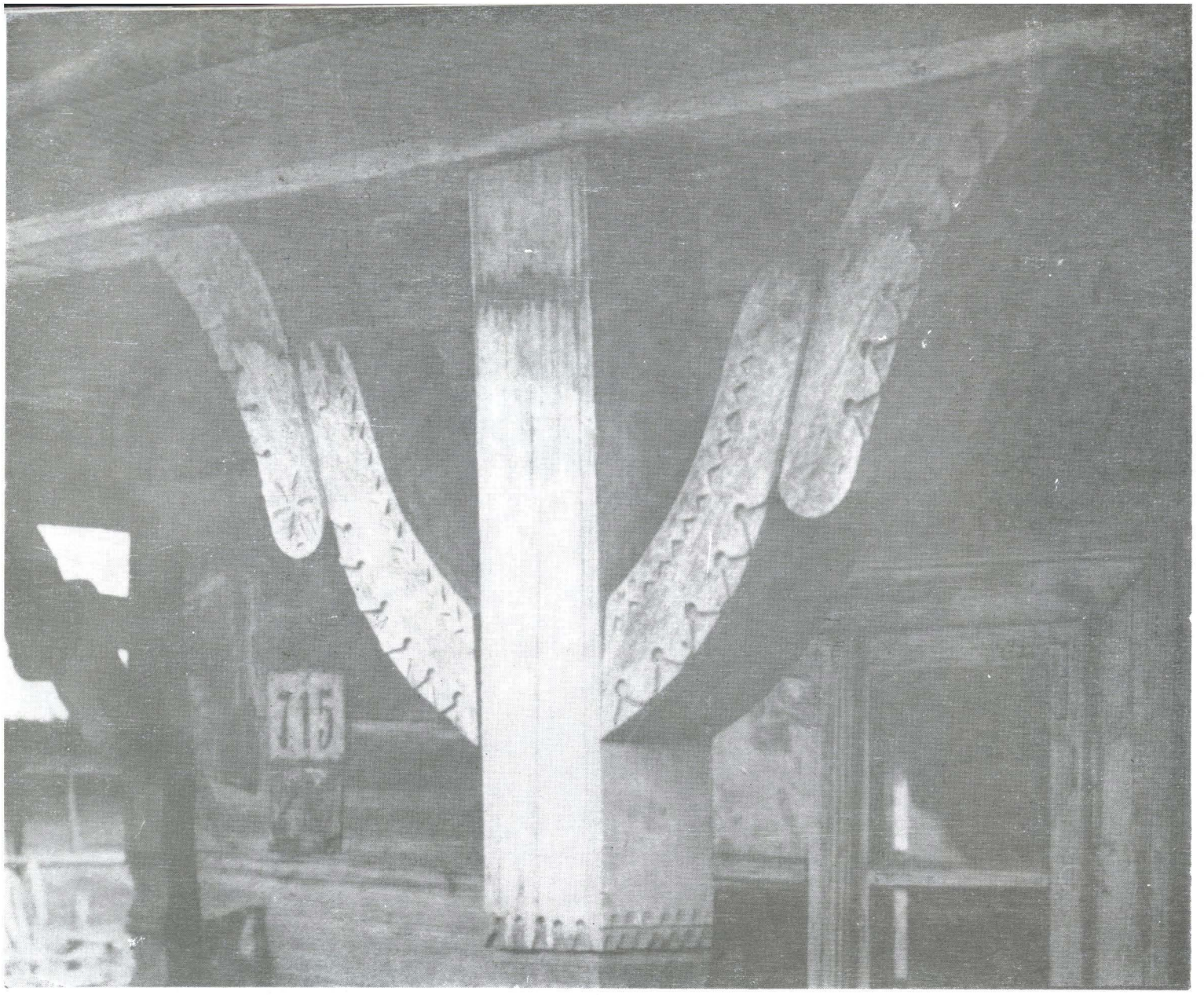

CĂPRIOR DIN SĂPÎNȚA

https://biblioteca-digitala.ro

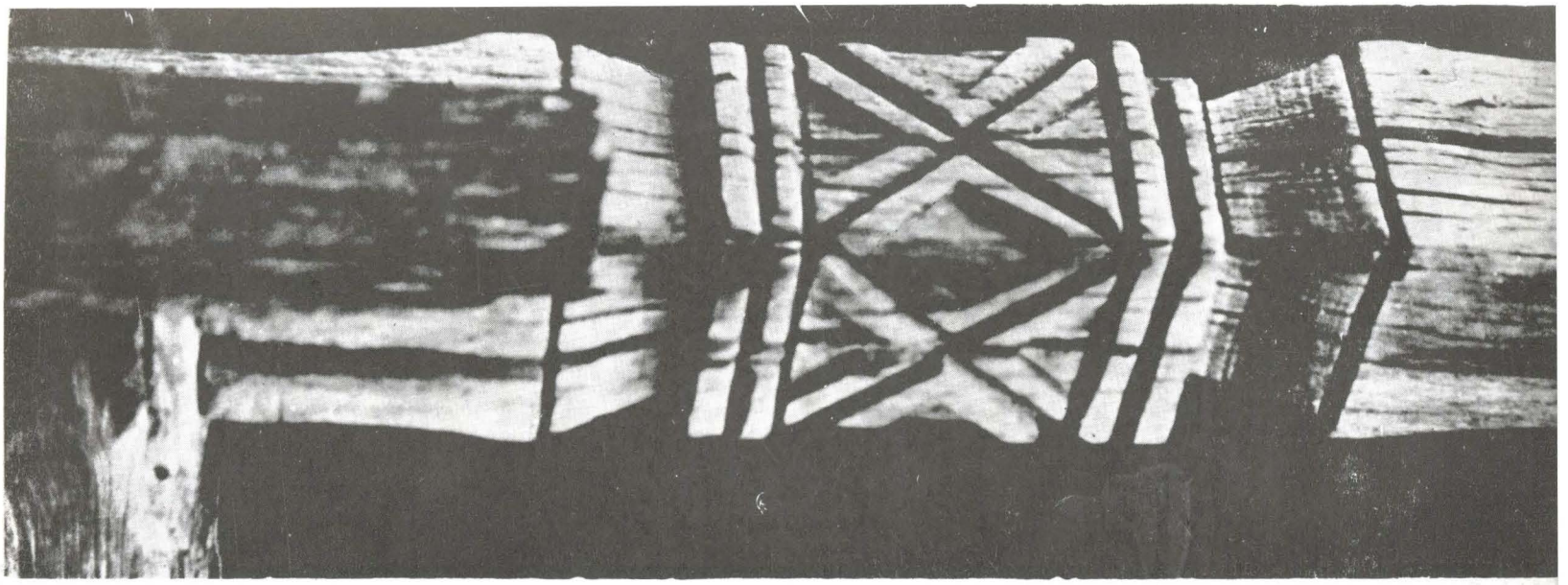

CĂPRIOR DIN BÎRSANA

CĂPRIOR DIN RONA DE JOS

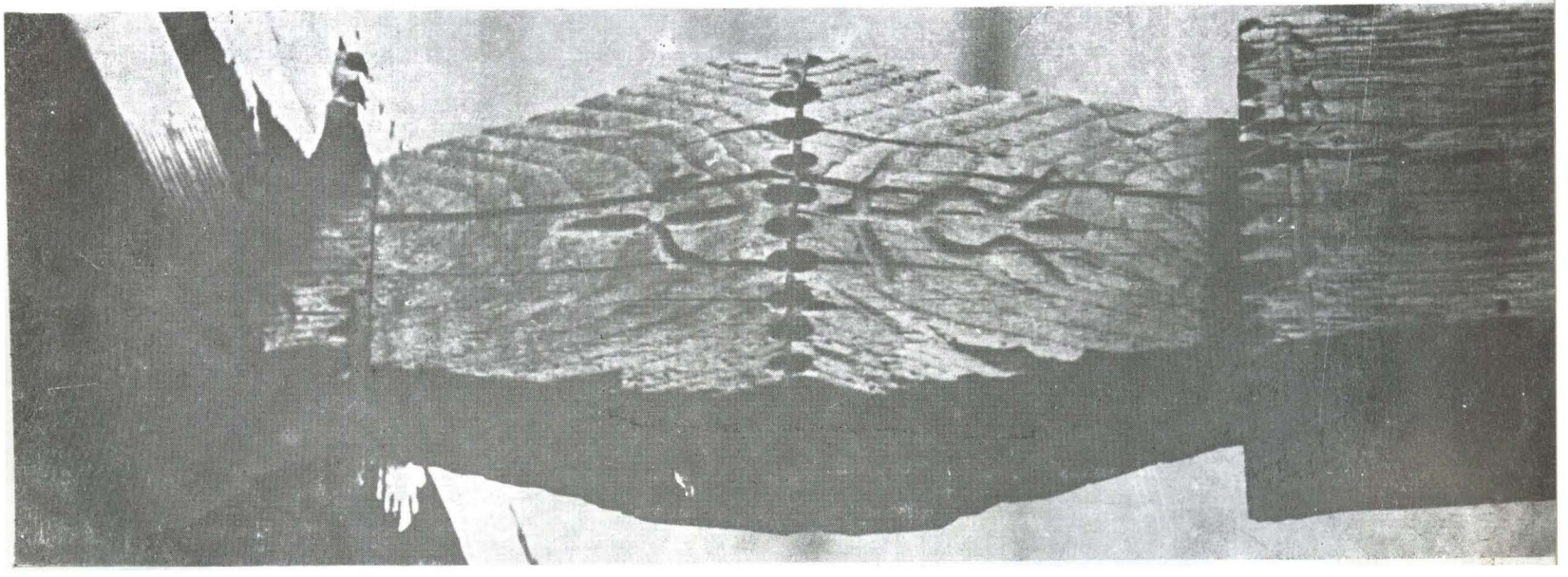

https://biblioteca-digitala.ro

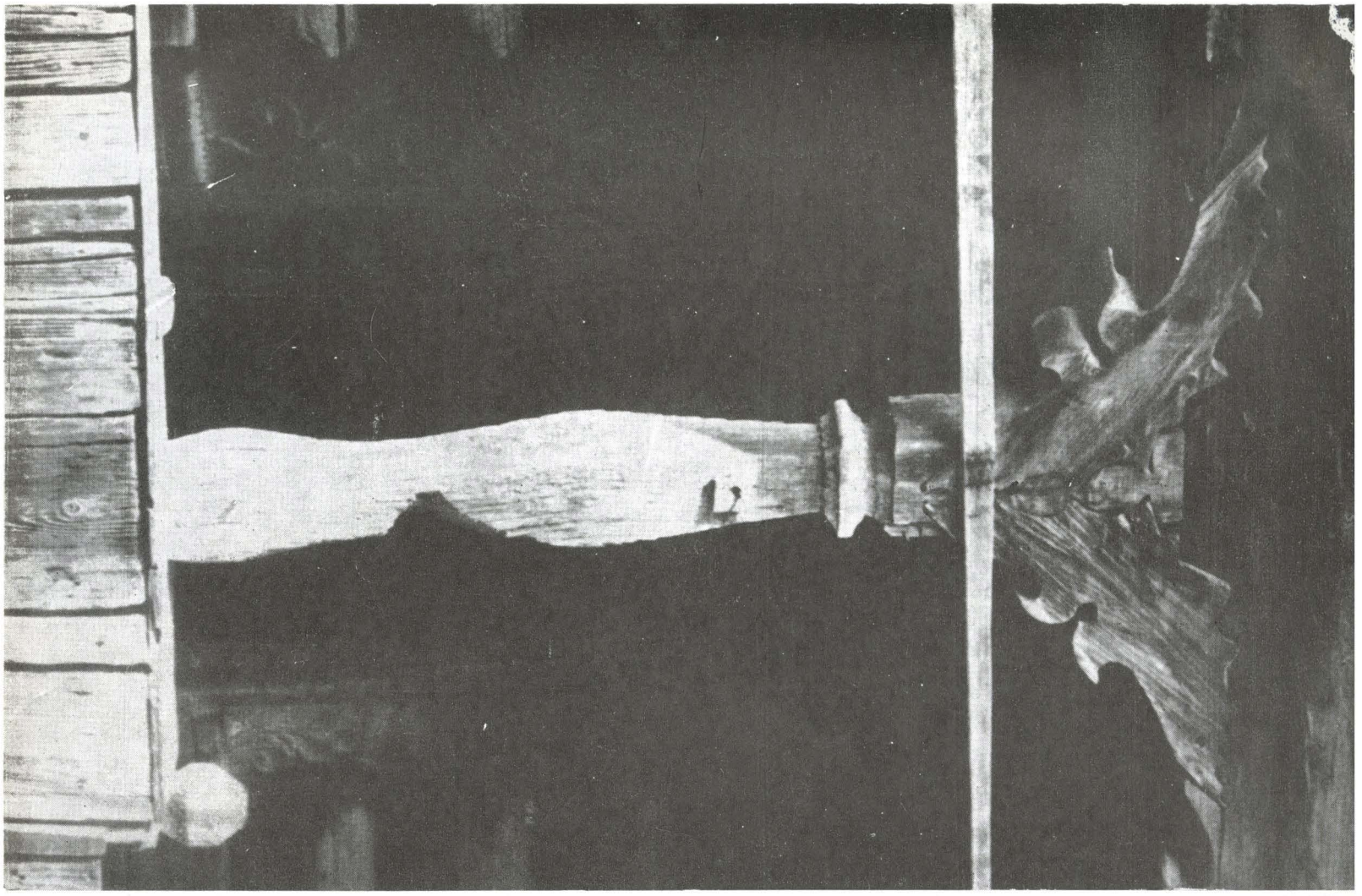

CĂPRIOR DIN SĂLIȘTEA

https://biblioteca-digitala.ro

CĂPRIOR DIN GIULEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

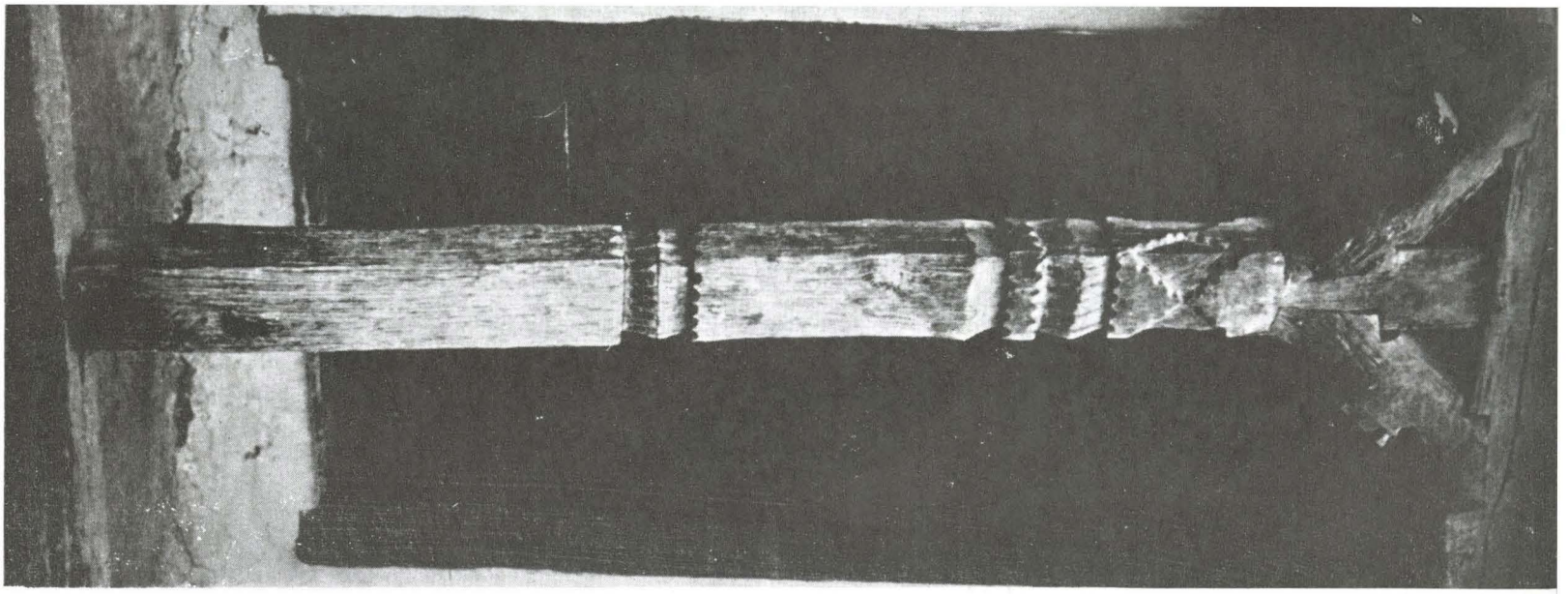

CĂPRIOR DIN BERBEŞTI

CĂPRIOR DIN VADUL IZEI

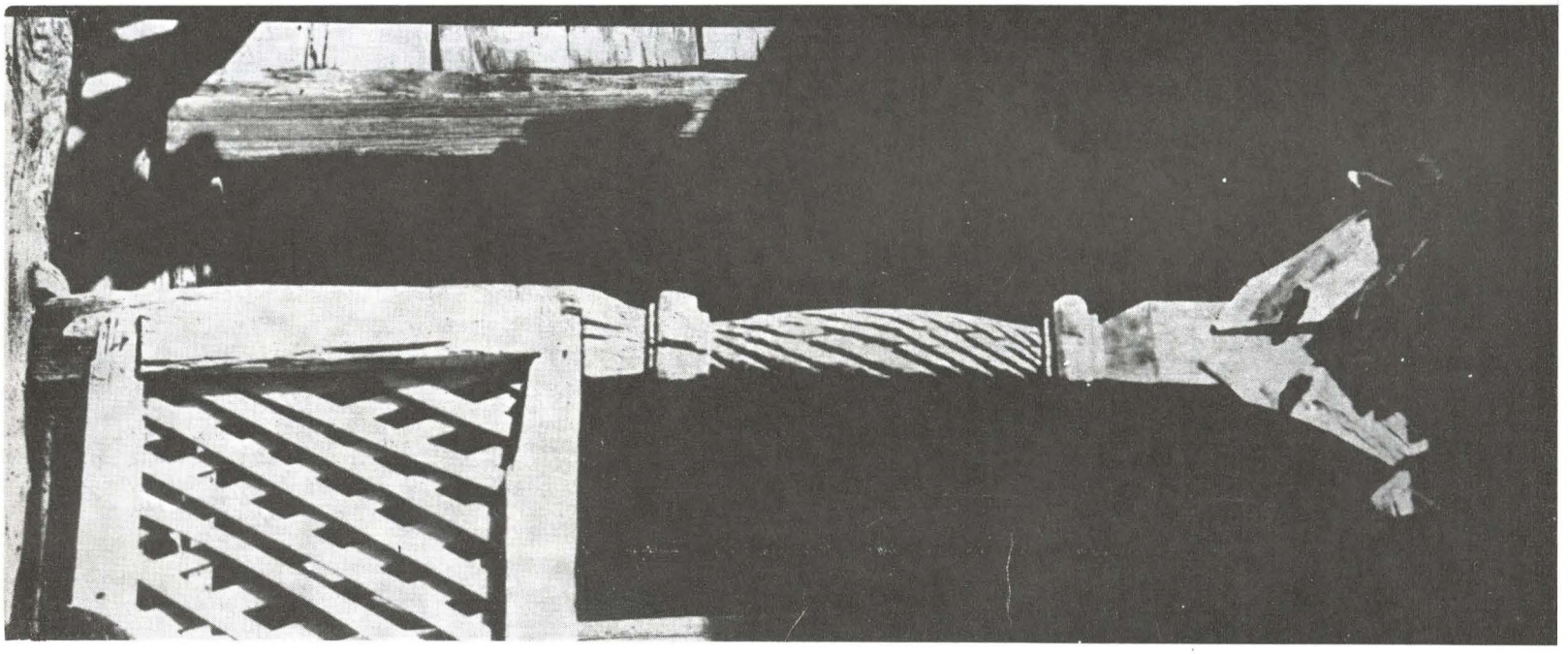

https://biblioteca-digitala.ro

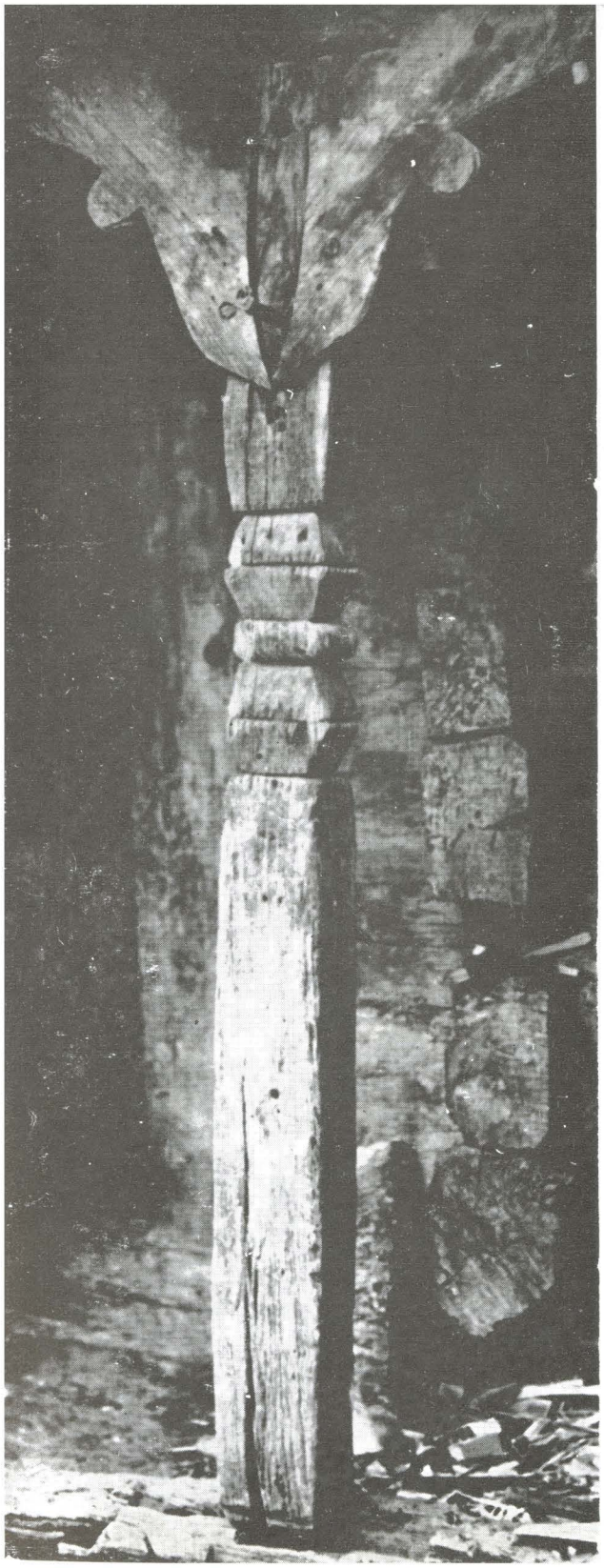

CĂPRIOR DIN PETROVA

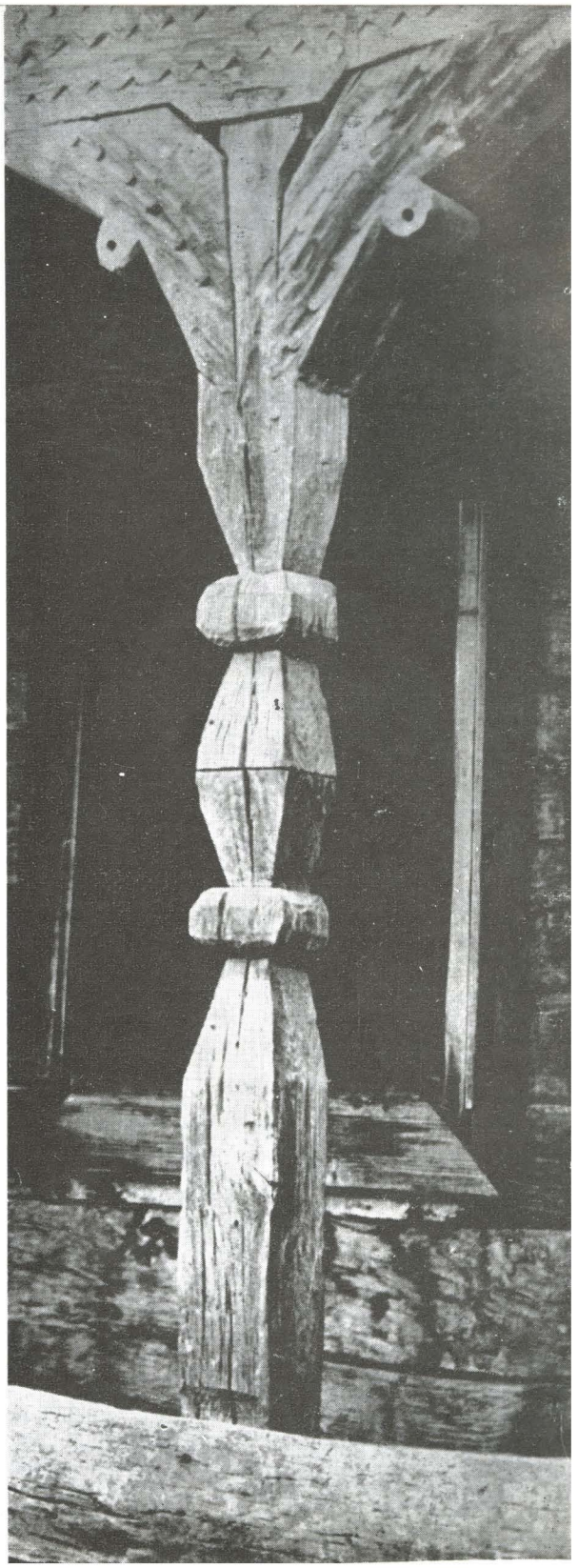

CĂPRIOR DIN STRÎMTURA

https://biblioteca-digitala.ro

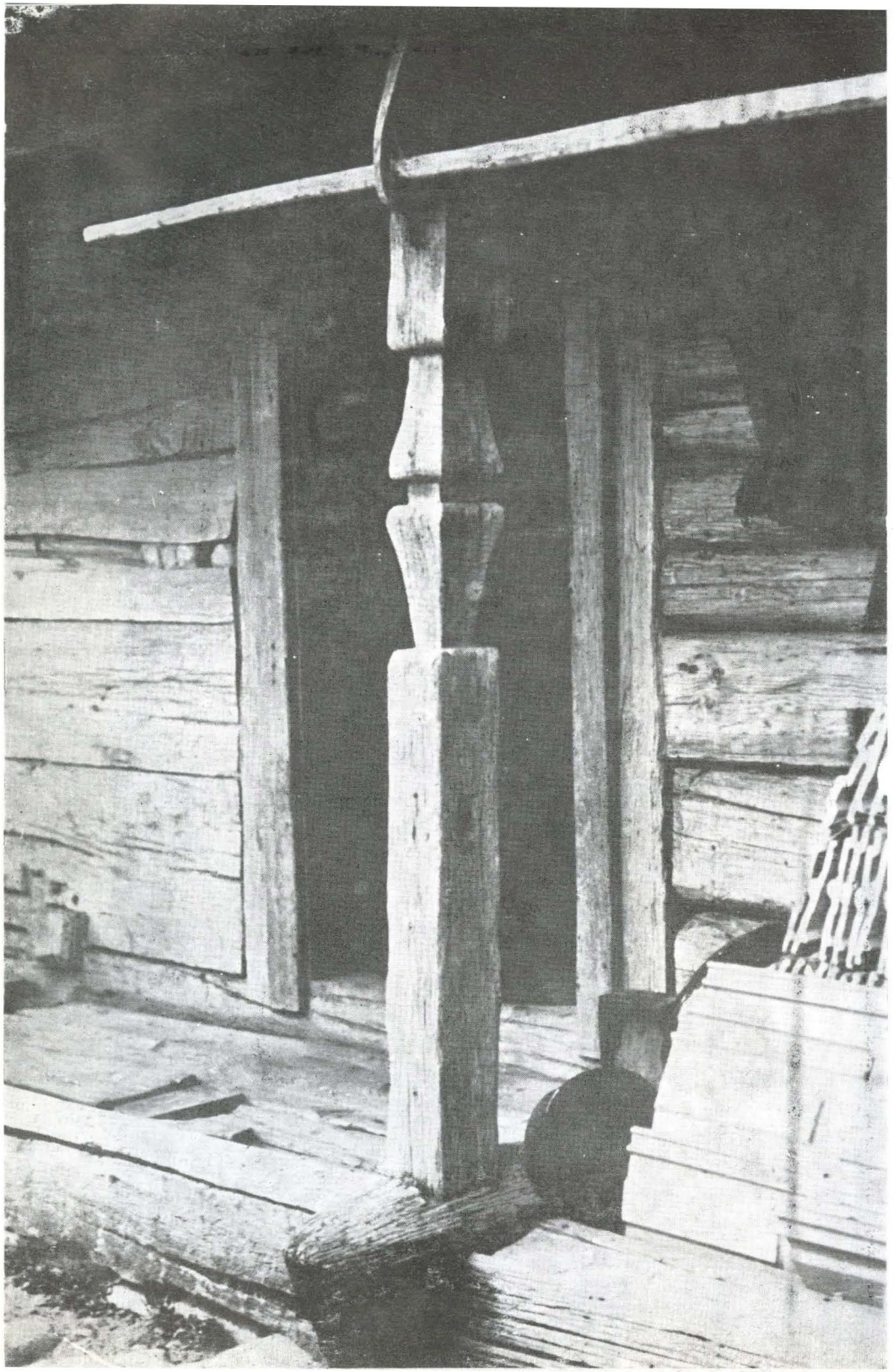

CĂPRIOR DIN IEUD

https://biblioteca-digitala.ro

BALUSTRADĂ DIN BERBEŞTI

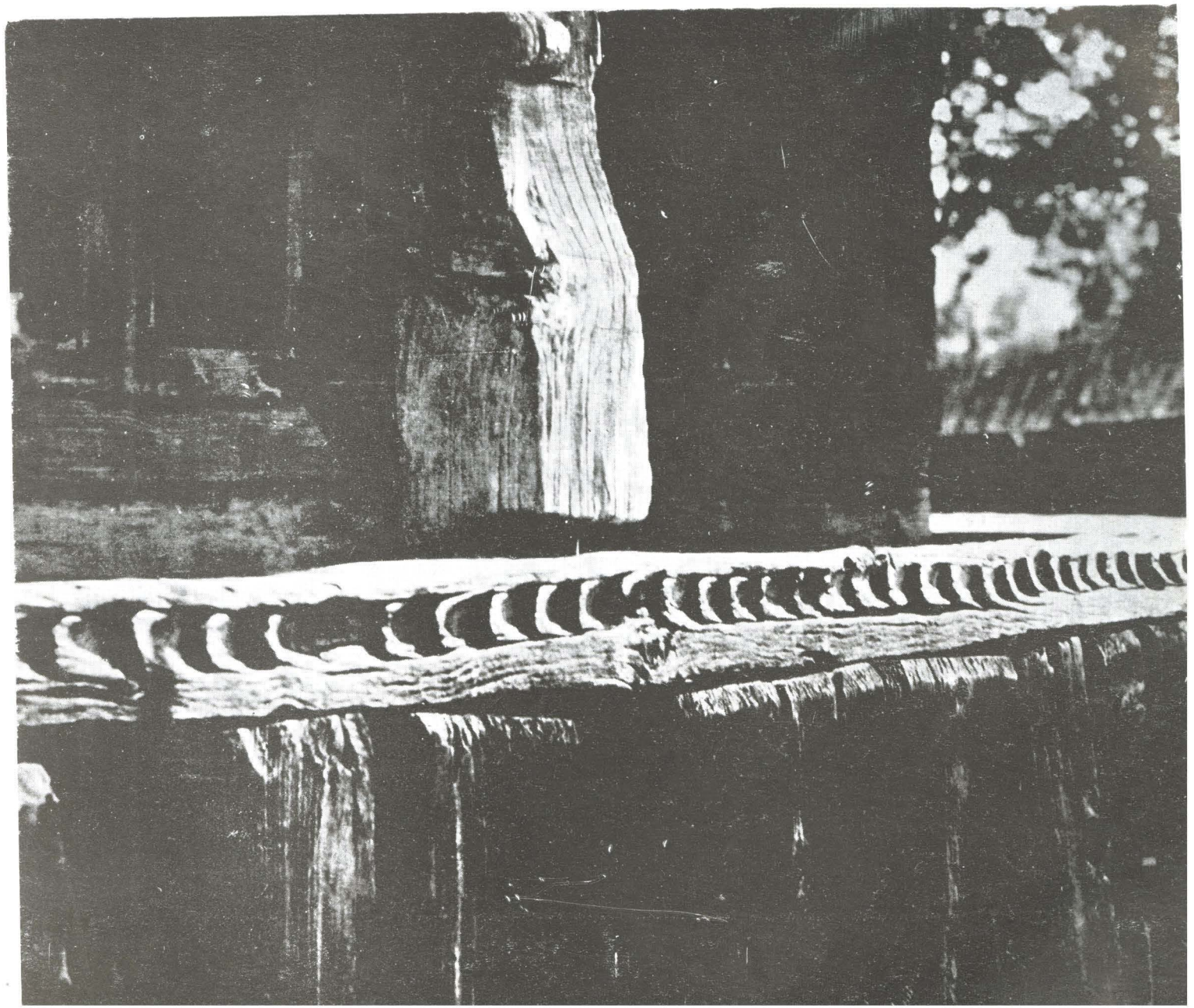

https://biblioteca-digitala.ro

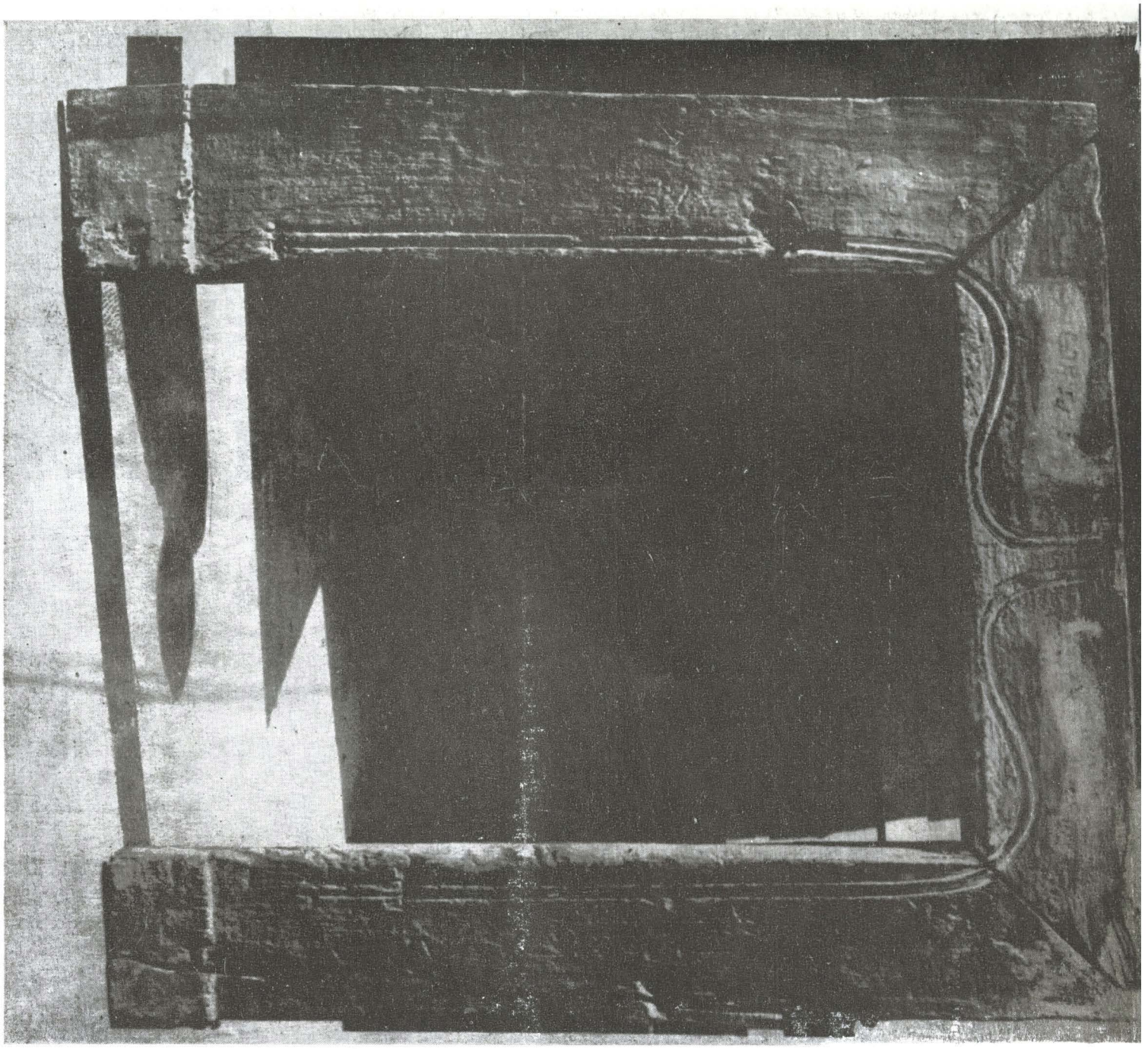

UȘĂ VECHE DIN NĂNEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

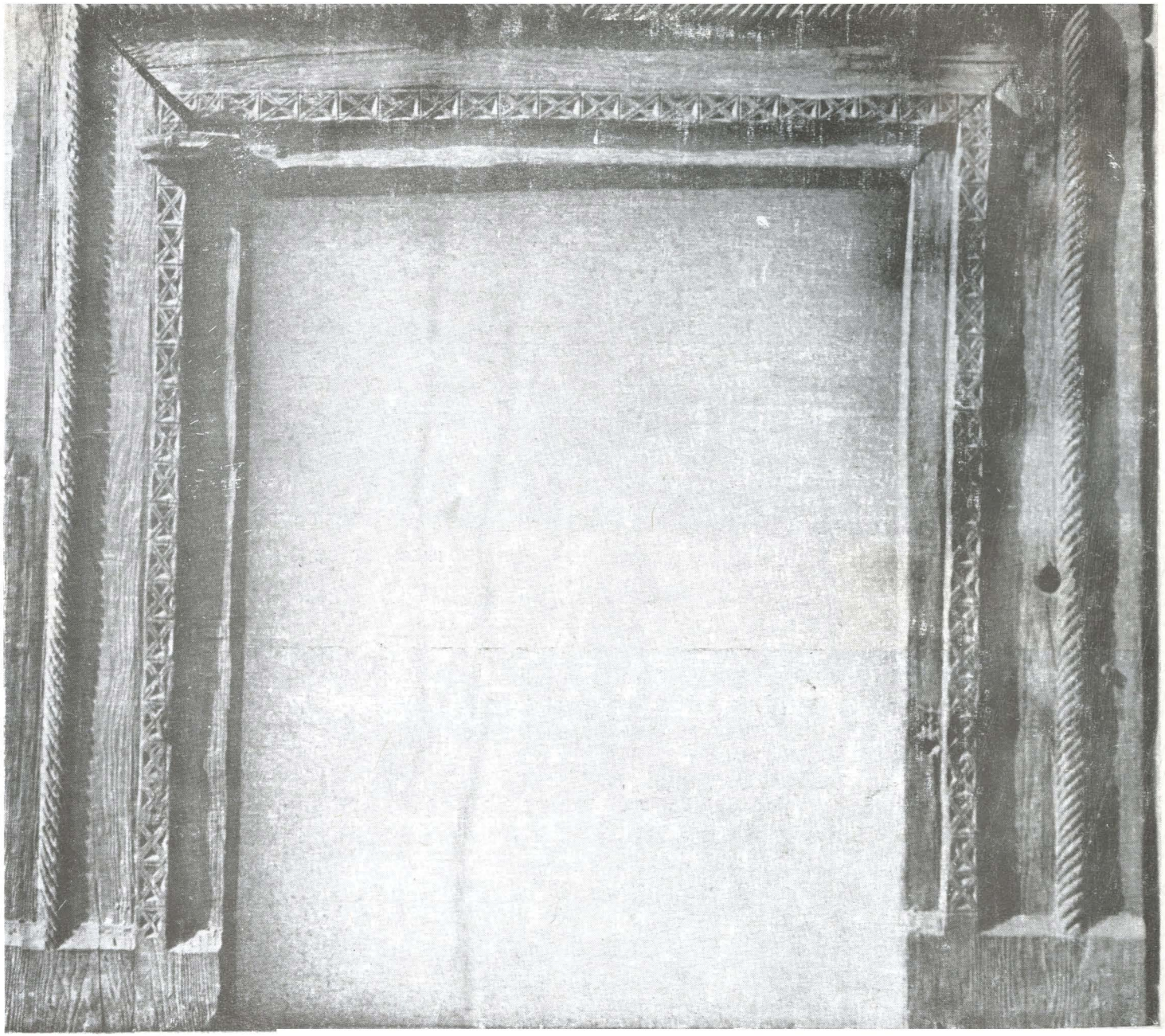

UȘĂ VECHE DIN IEUD

https://biblioteca-digitala.ro

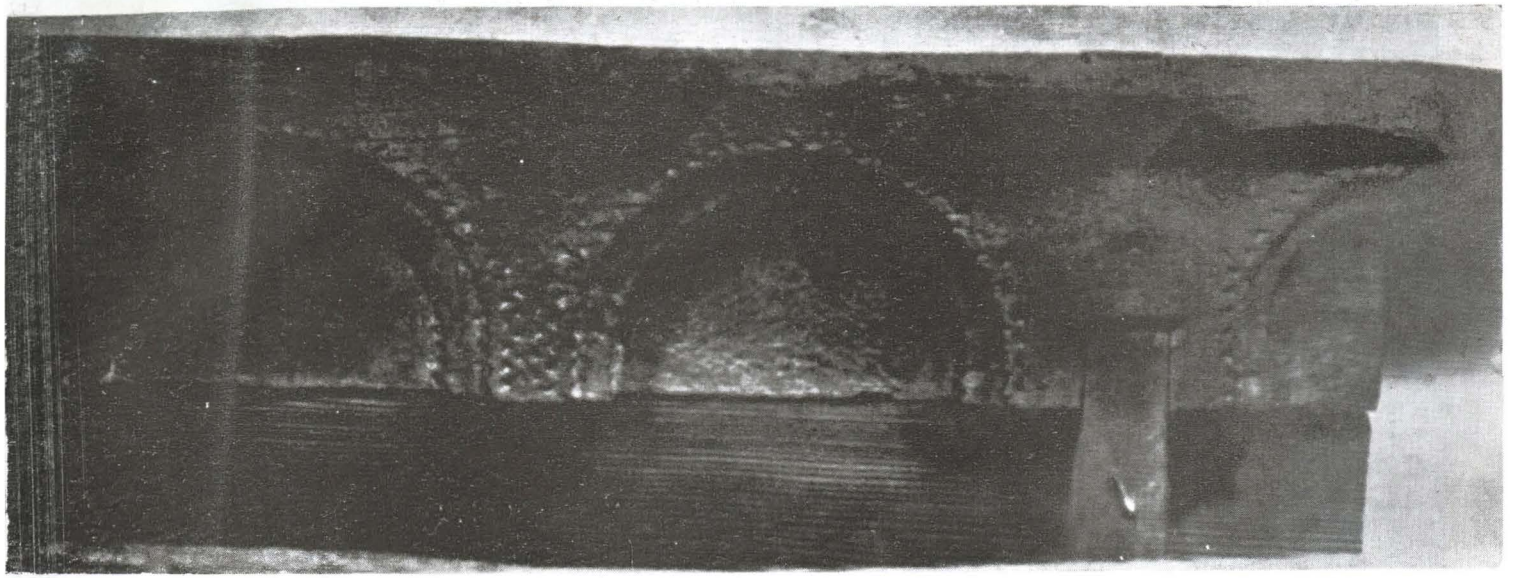

FRAGMENT DE UŞĂ DE ŞURĂ DIN SÎRBI-MARAMUREŞ

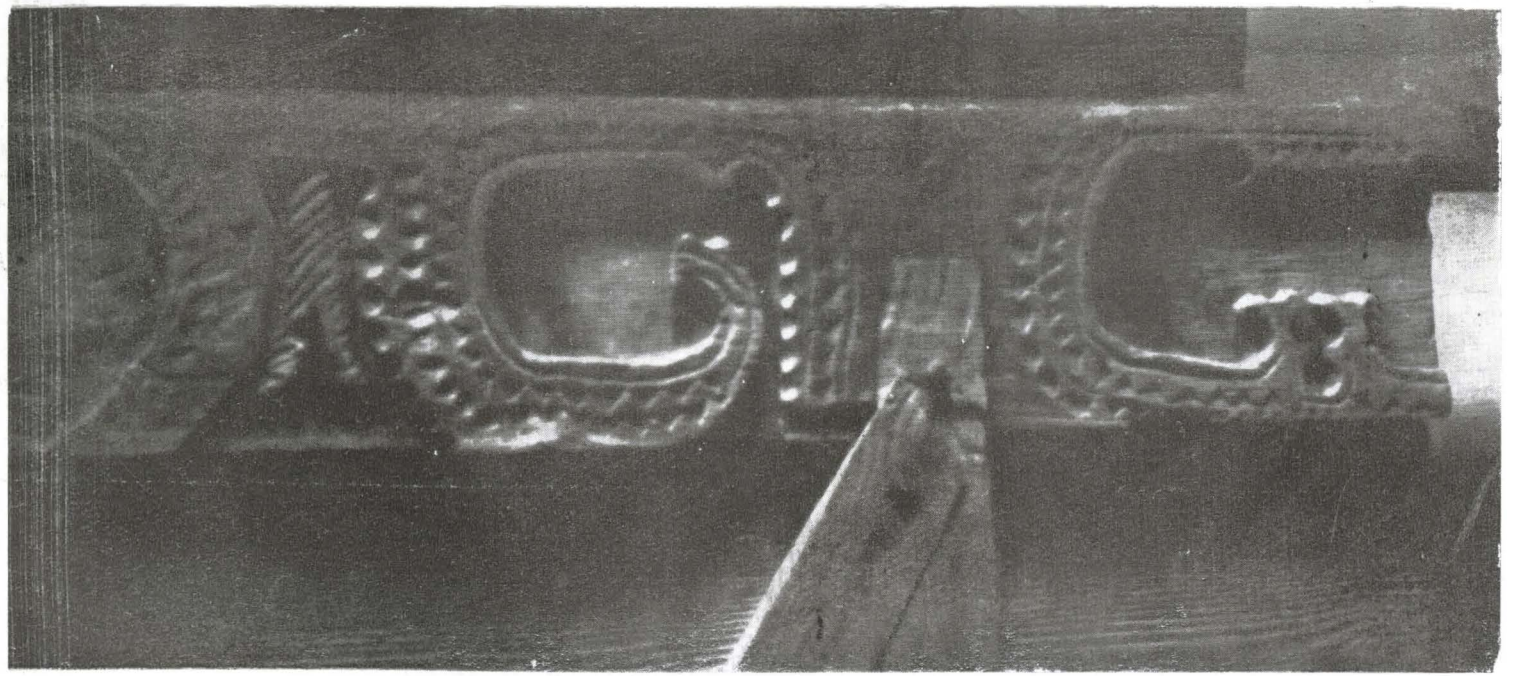

FRAGMENT DE ŞURĂ VECHE DIN ROZAVLEA

https://biblioteca-digitala.ro

FRAGMENT DE UȘĂ DE ȘURĂ DIN ONCEȘTI

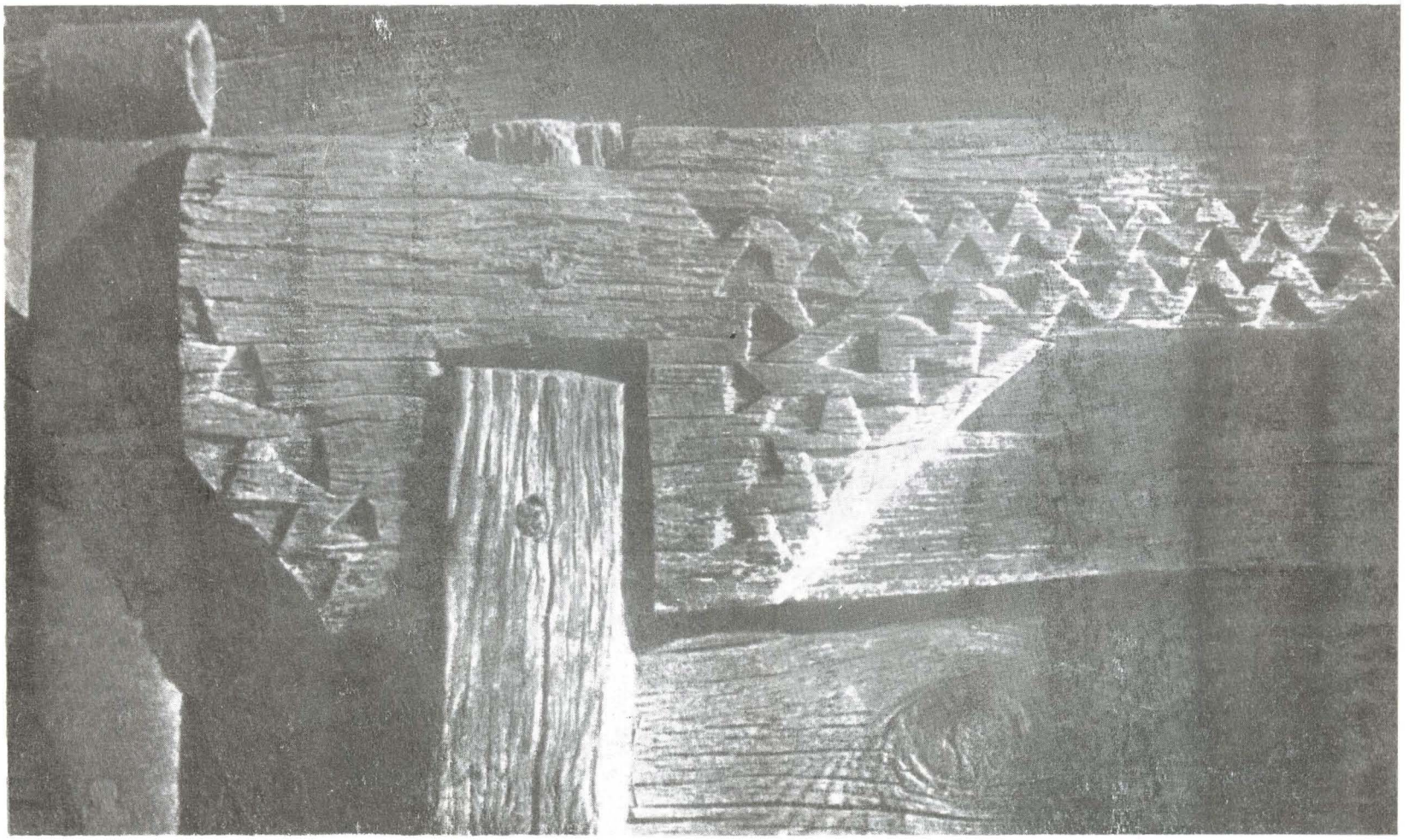

https://biblioteca-digitala.ro

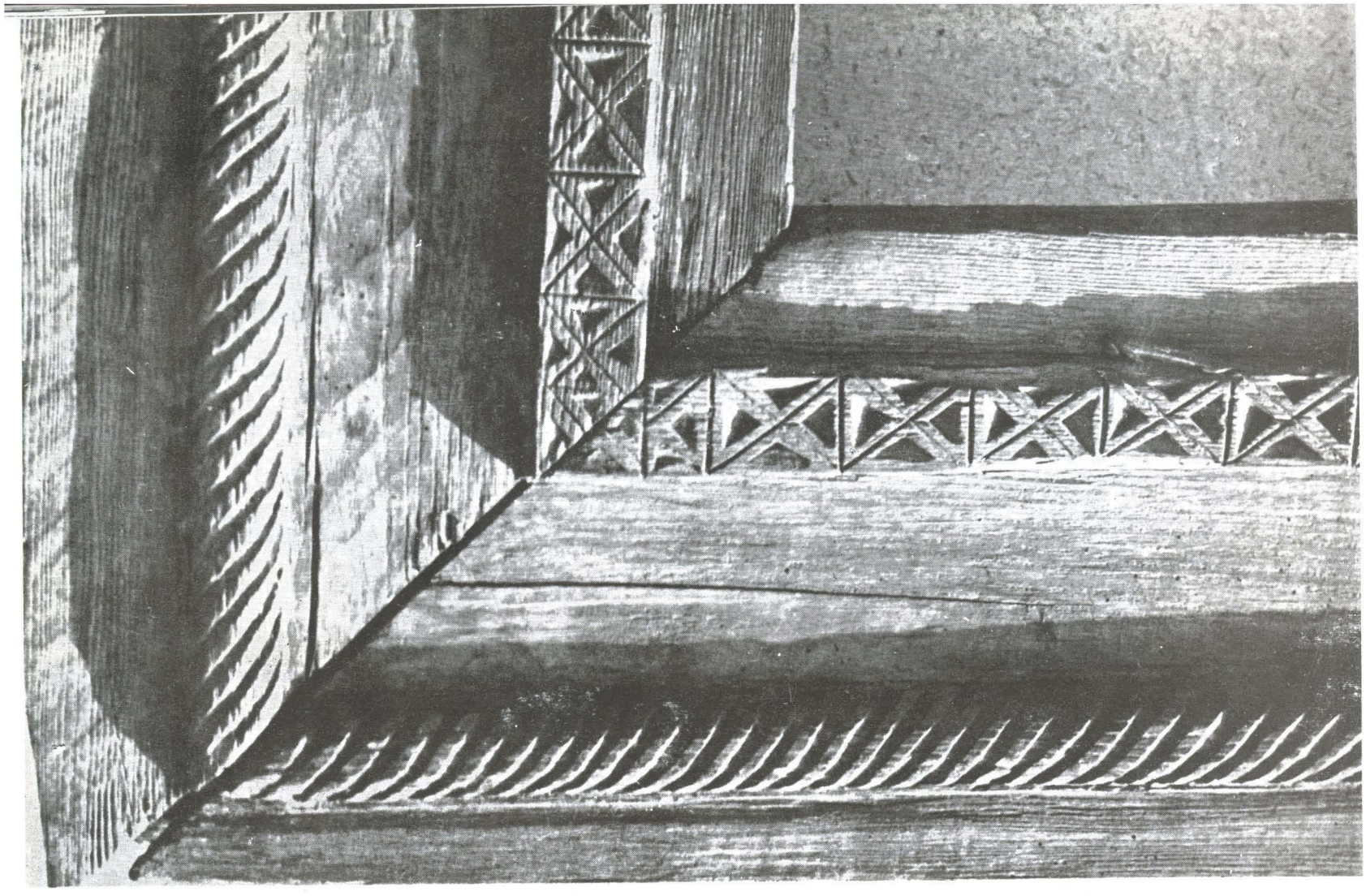

FRAGMENT DIN UȘA UNEI CASE DIN IEUD

https://biblioteca-digitala.ro

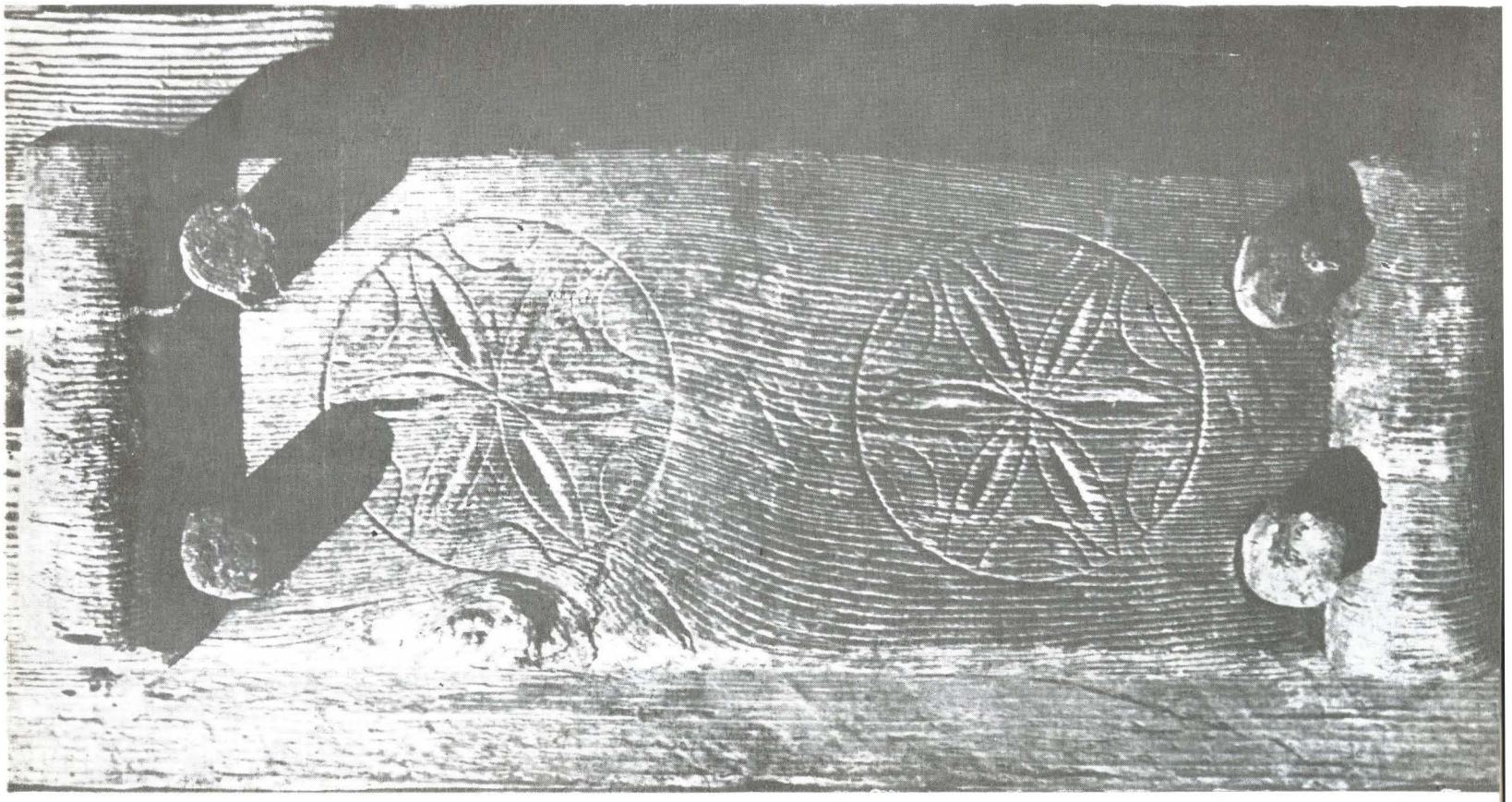

ZĂVOR DE LEMN DE LA O UȘĂ DIN SĂCEL

https://biblioteca-digitala.ro

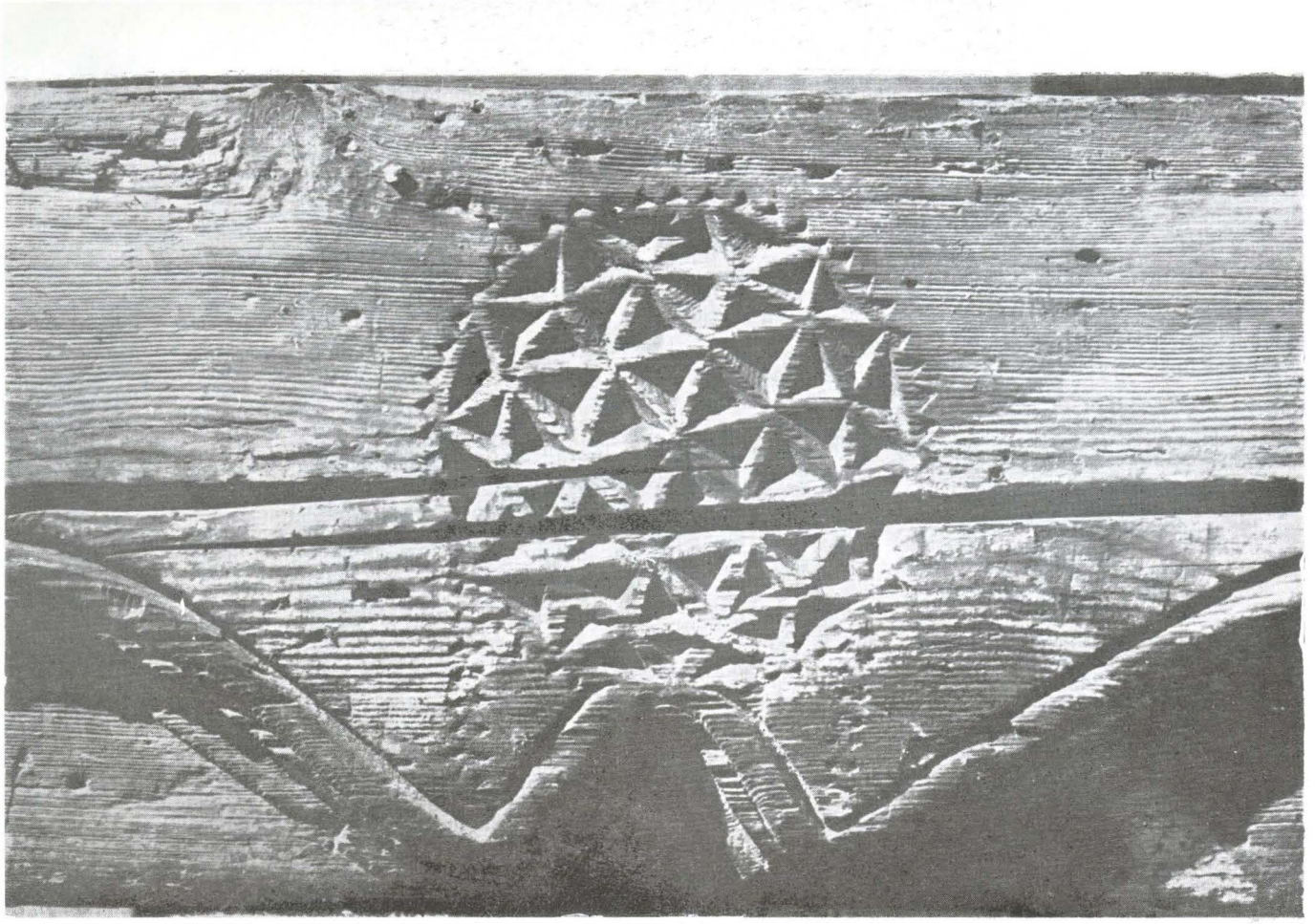

ELEMENT ORNAMENTAL LA O CASĂ DIN CORNEŞTI

https://biblioteca-digitala.ro

FRAGMENT DIN MEŞTER-GRINDĂ DIN CORNEŞTI

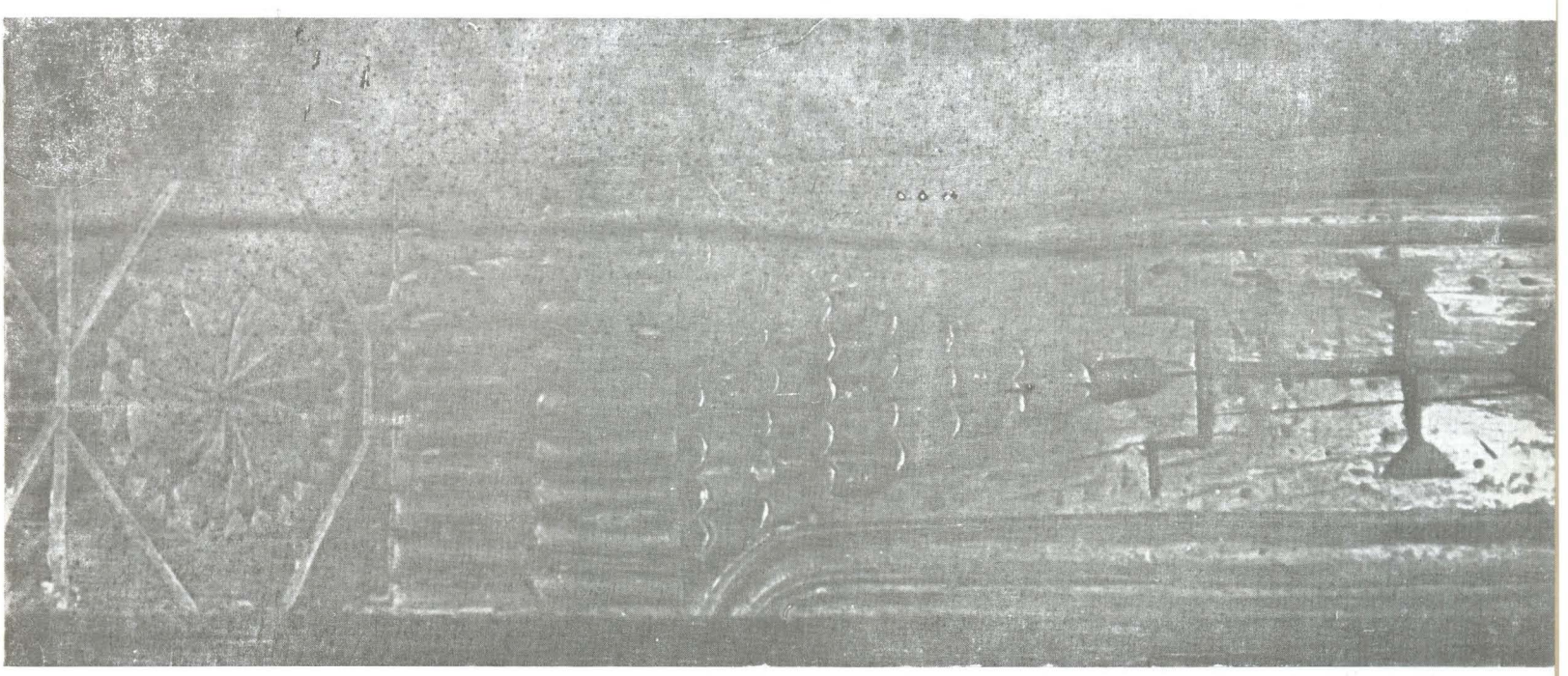

https://biblioteca-digitala.ro

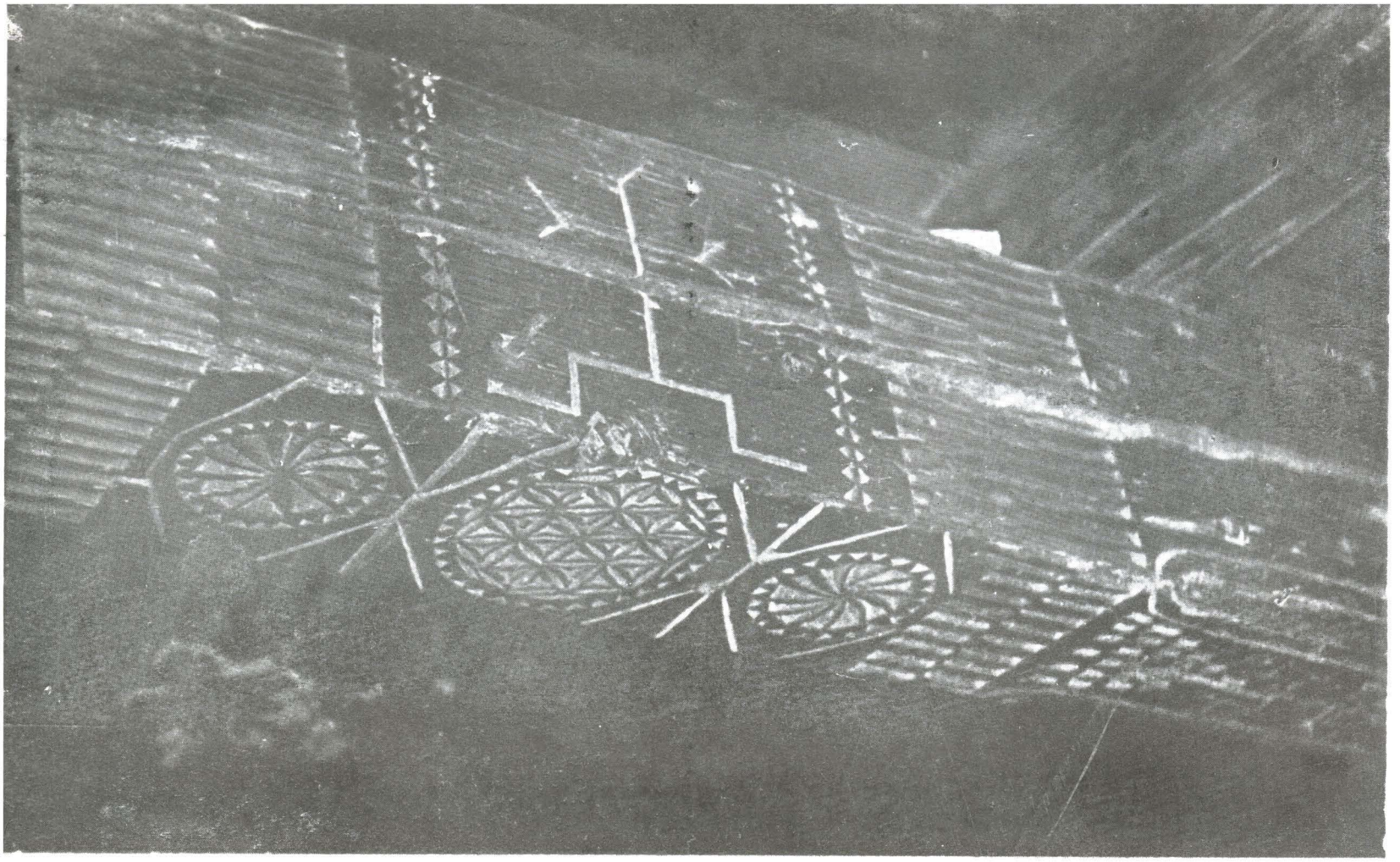

MEŞTER-GRINDĂ LA O CASĂ DIN CORNEŞTI

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

VATRĂ VECHE CU PRIPICI ORNAMENTAL DIN IEUD

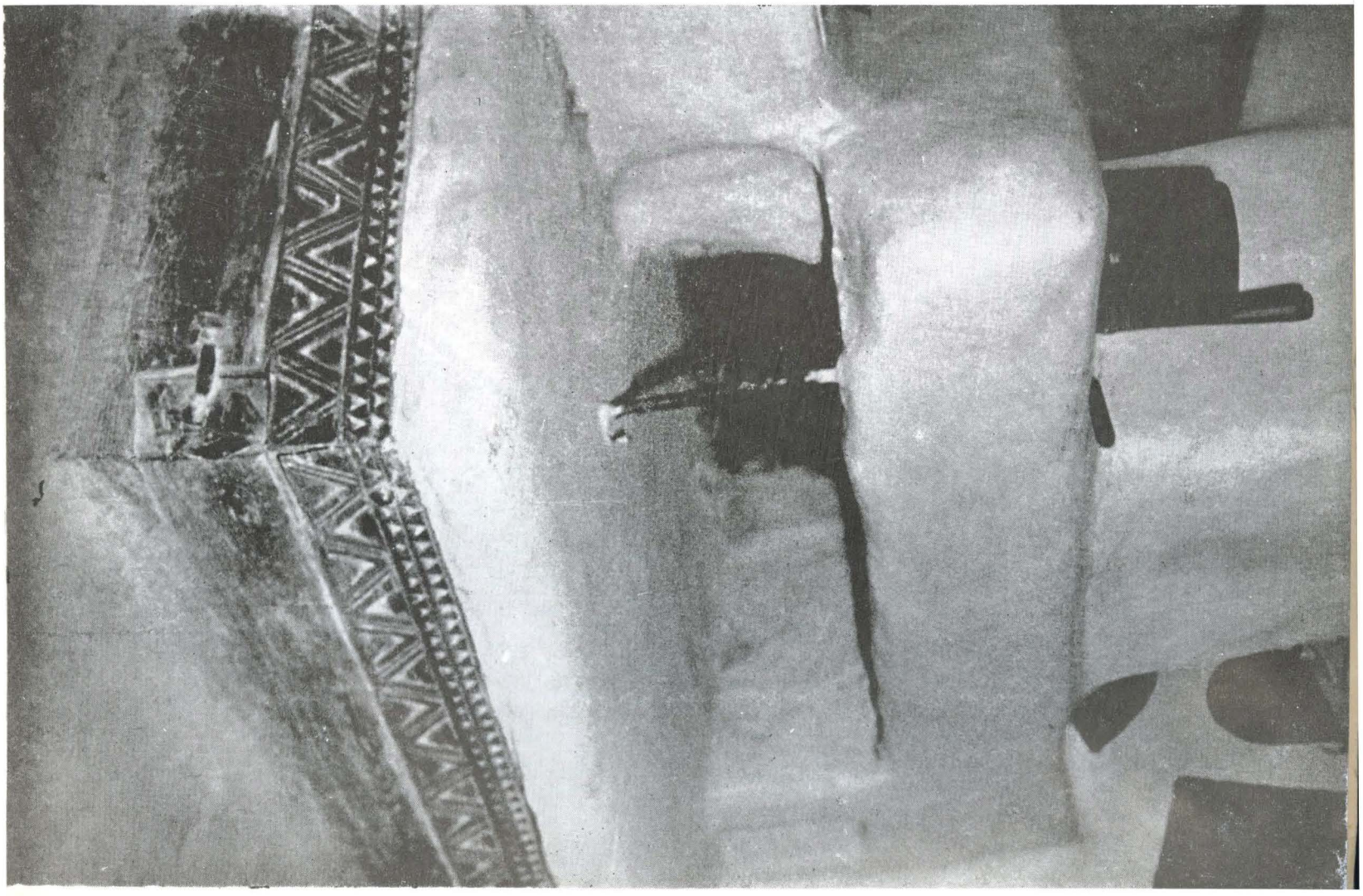

https://biblioteca-digitala.ro

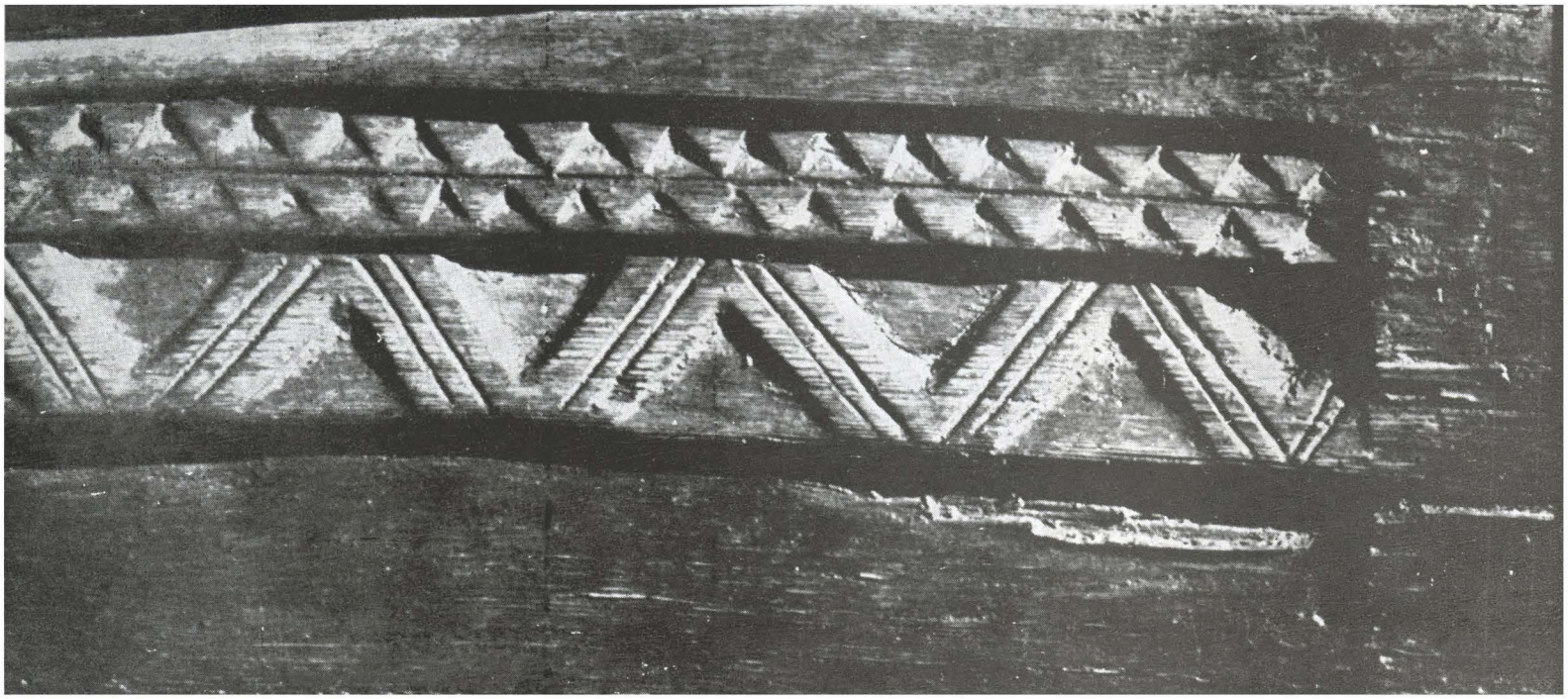

https://biblioteca-digitala.ro

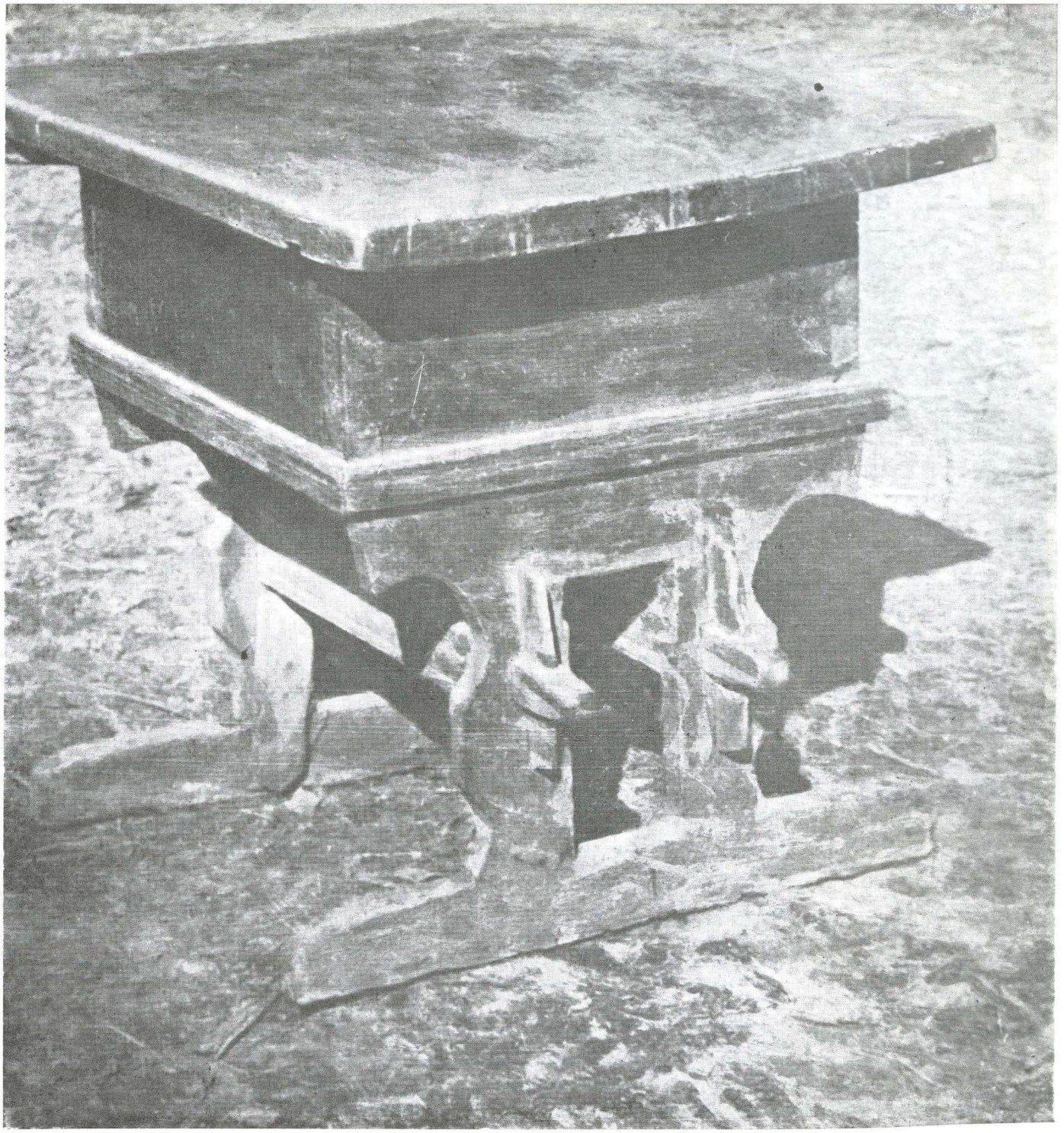

MASĂ VECHE DIN GIULEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

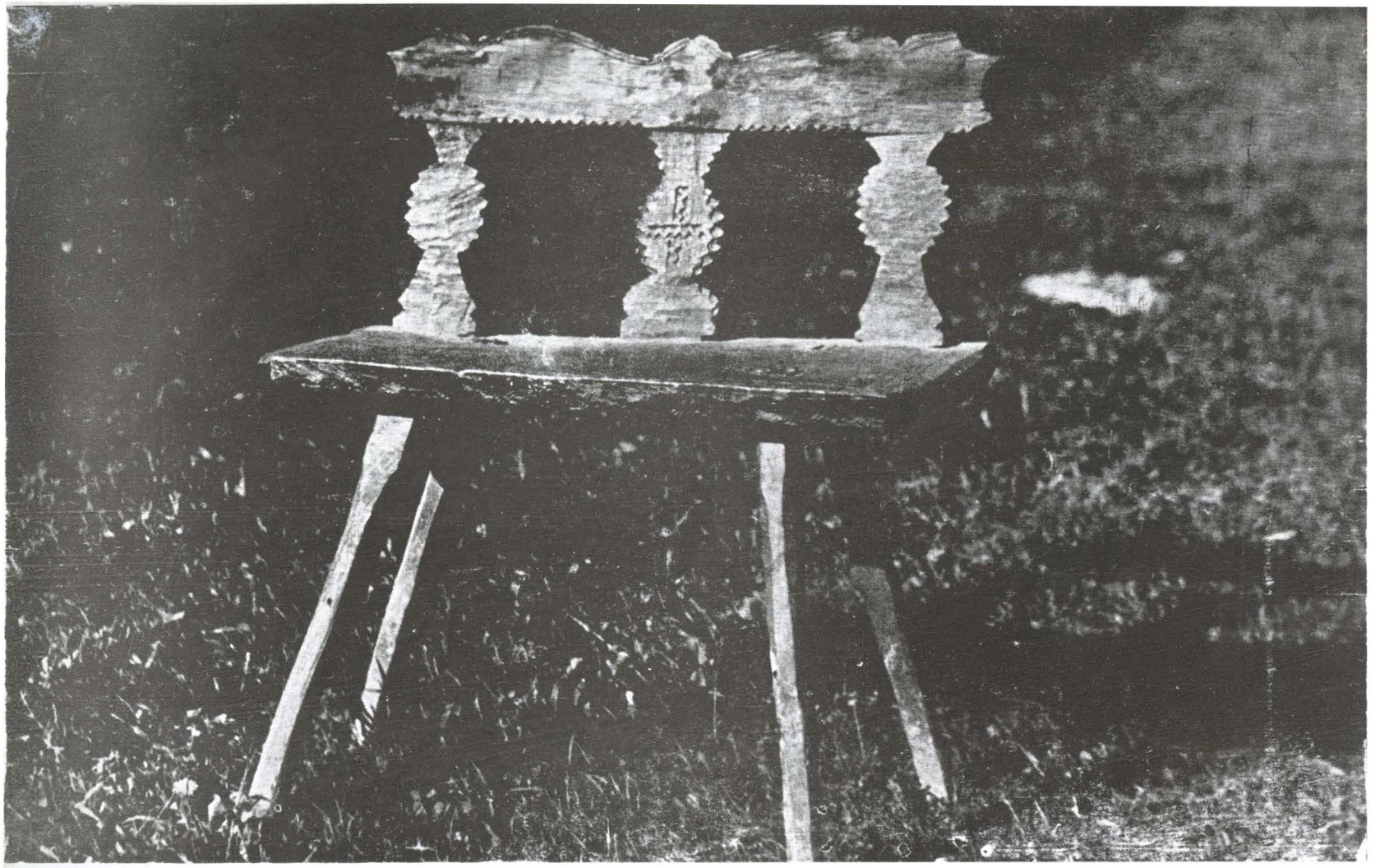

SCAUN DIN FEREȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

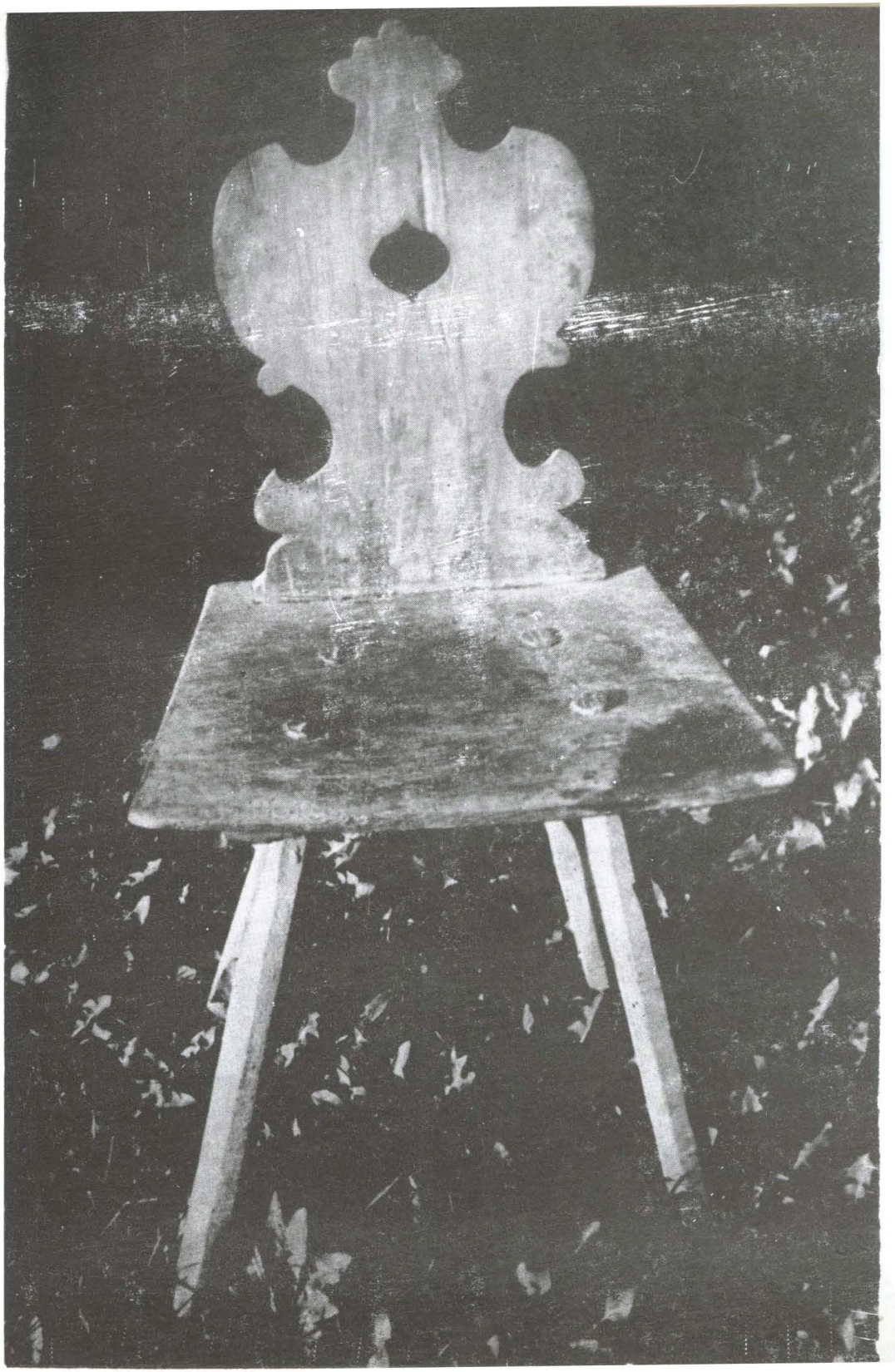

SCAUN VECHI DIN CĂLINEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

LADĂ DE ZESTRE DIN CĂLINEȘTI

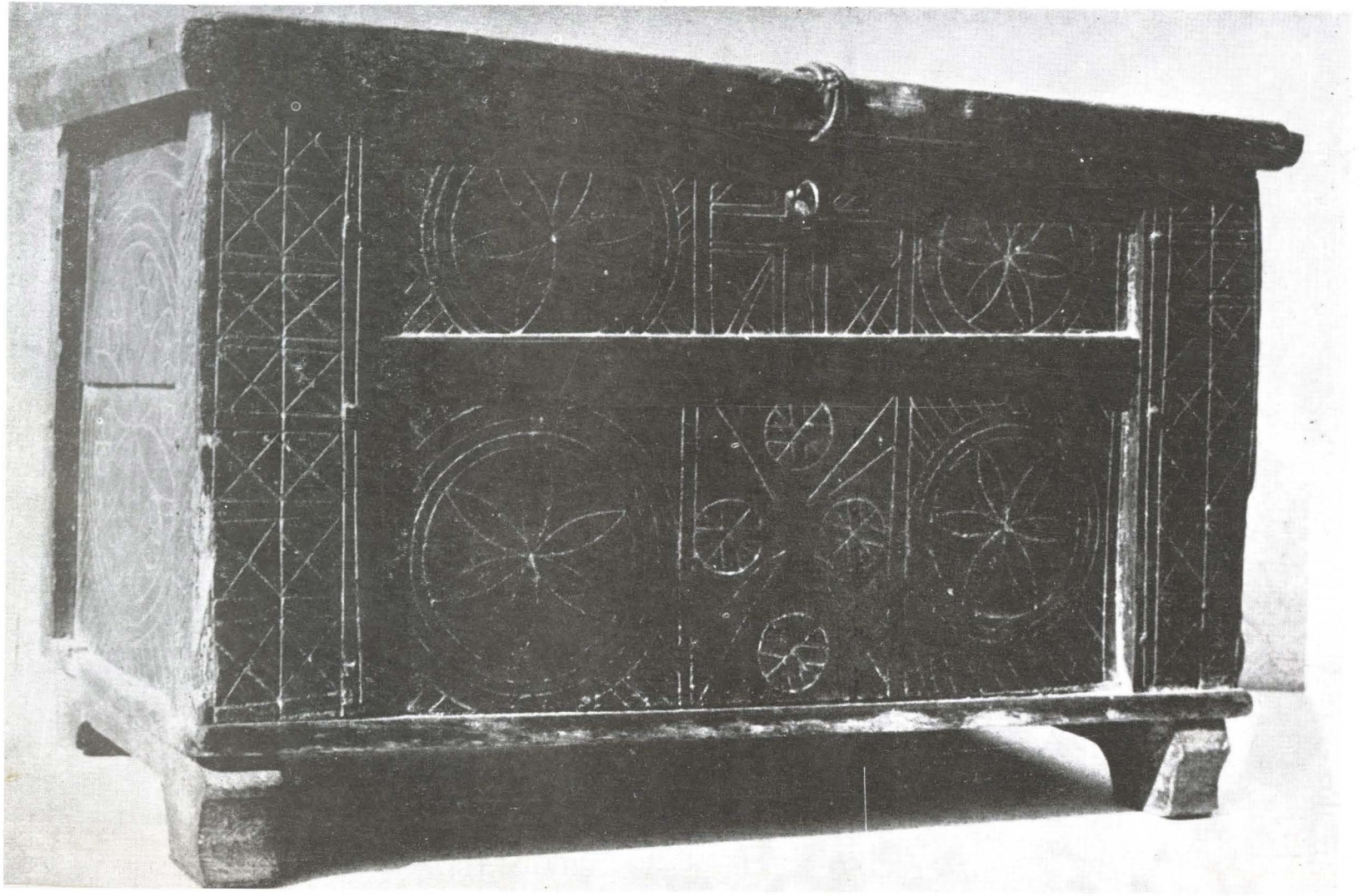

https://biblioteca-digitala.ro

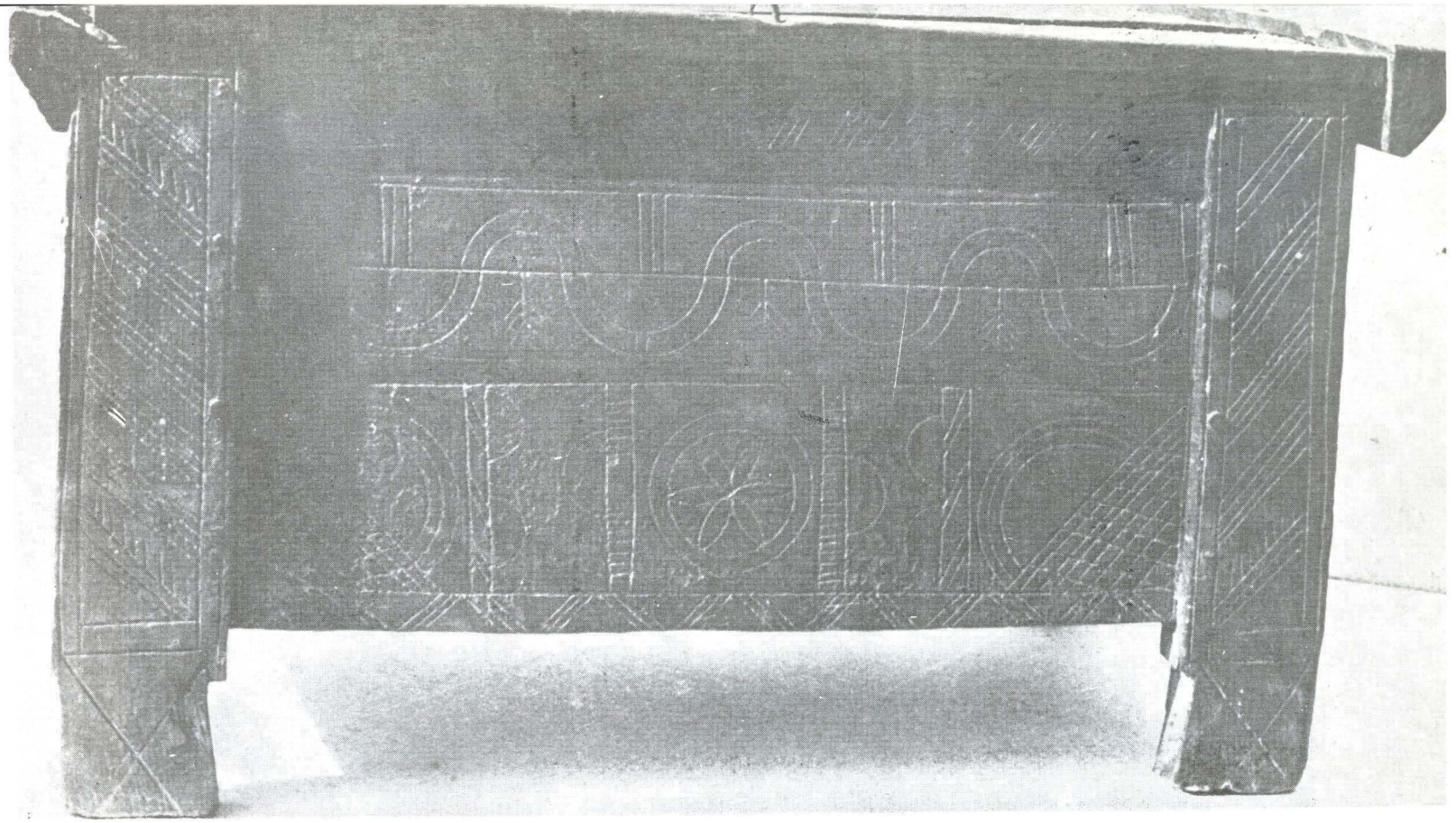

LADĂ DE ZESTRE DIN SĂLIȘTE

https://biblioteca-digitala.ro

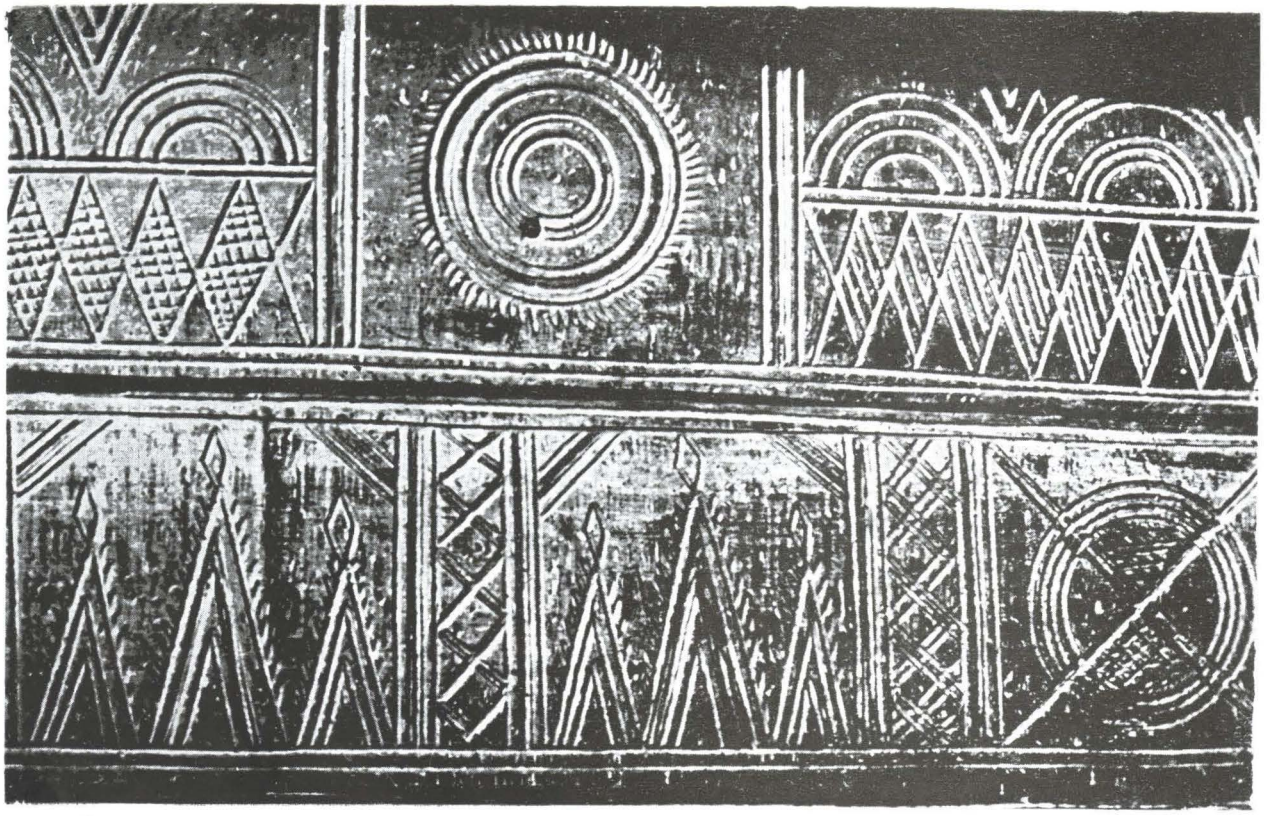

DETALIU DIN LADA DE ZESTRE DESESTI

https://biblioteca-digitala.ro

FRAGMENT DINTR-O LADĂ DE ZESTRE DIN BOTIZA

https://biblioteca-digitala.ro

RAMĂ PENTRU FOTOGRAFII DIN ȘIEU

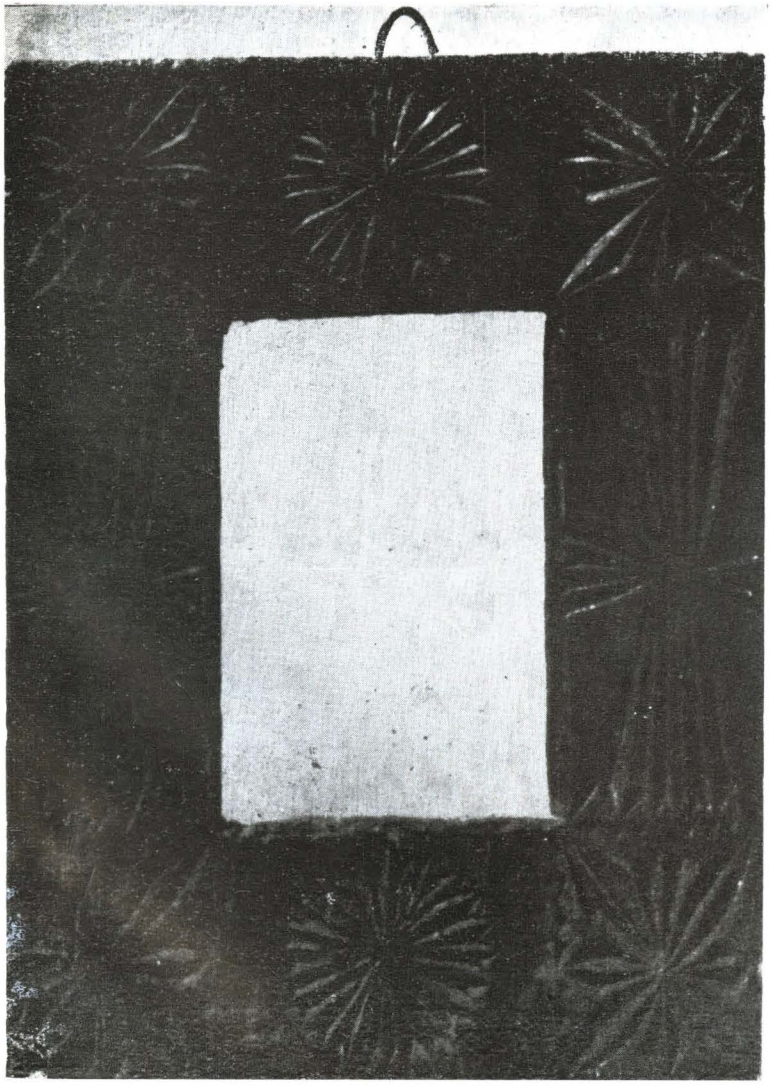

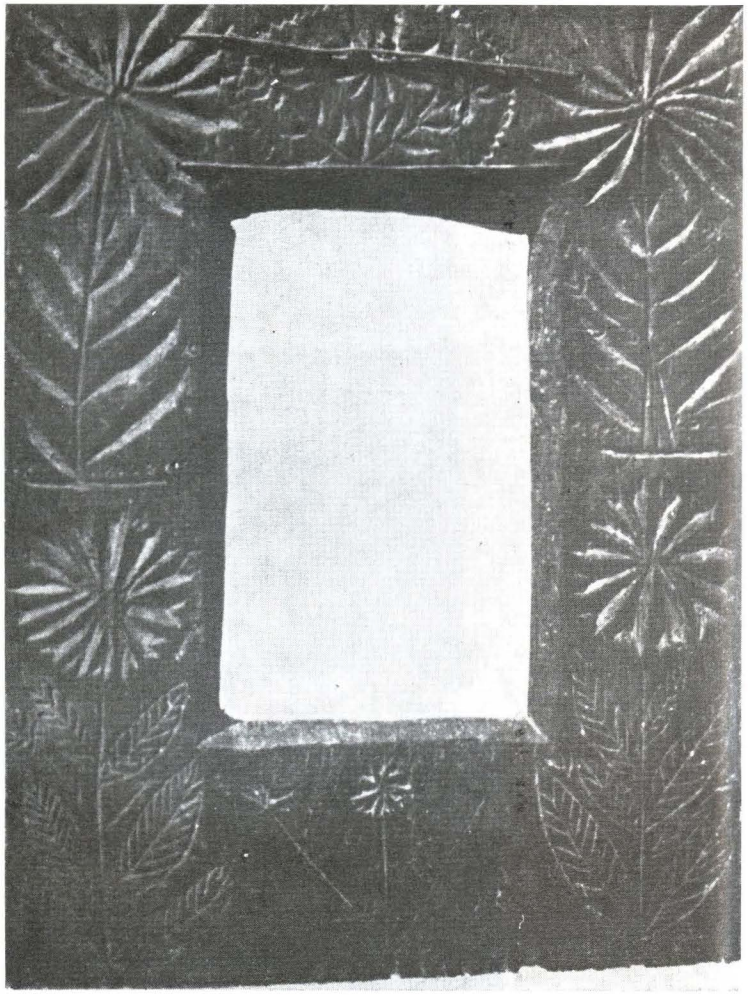

RAMĂ PENTRU FOTOGRAFII DIN ȘIEU

https://biblioteca-digitala.ro

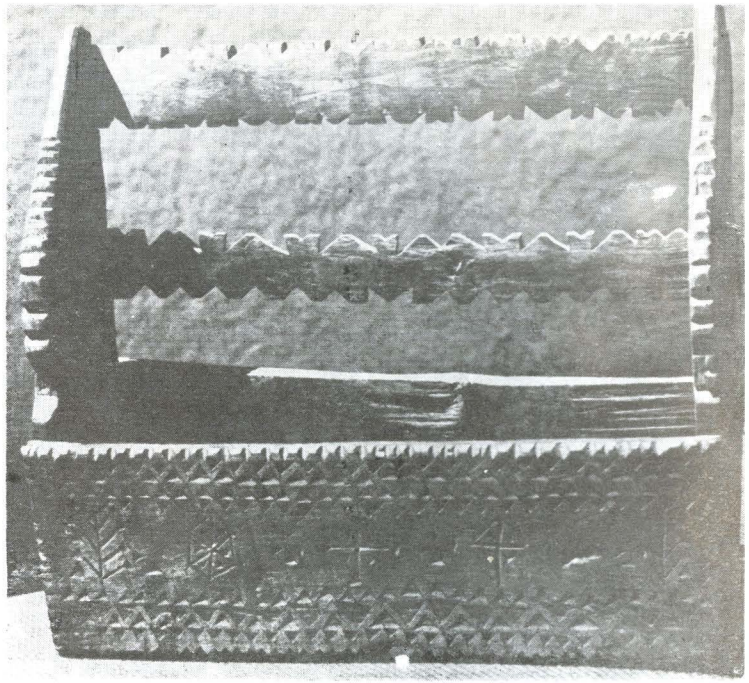

BLIDAR DIN STRÎMTURA

PODIȘOR PENTRU VASE DIN VADUL IZEI

MUZEUL MARAMUREȘAN
SIGHETU MARMAȚIEI
CIF 3695034

https://biblioteca-digitala.ro

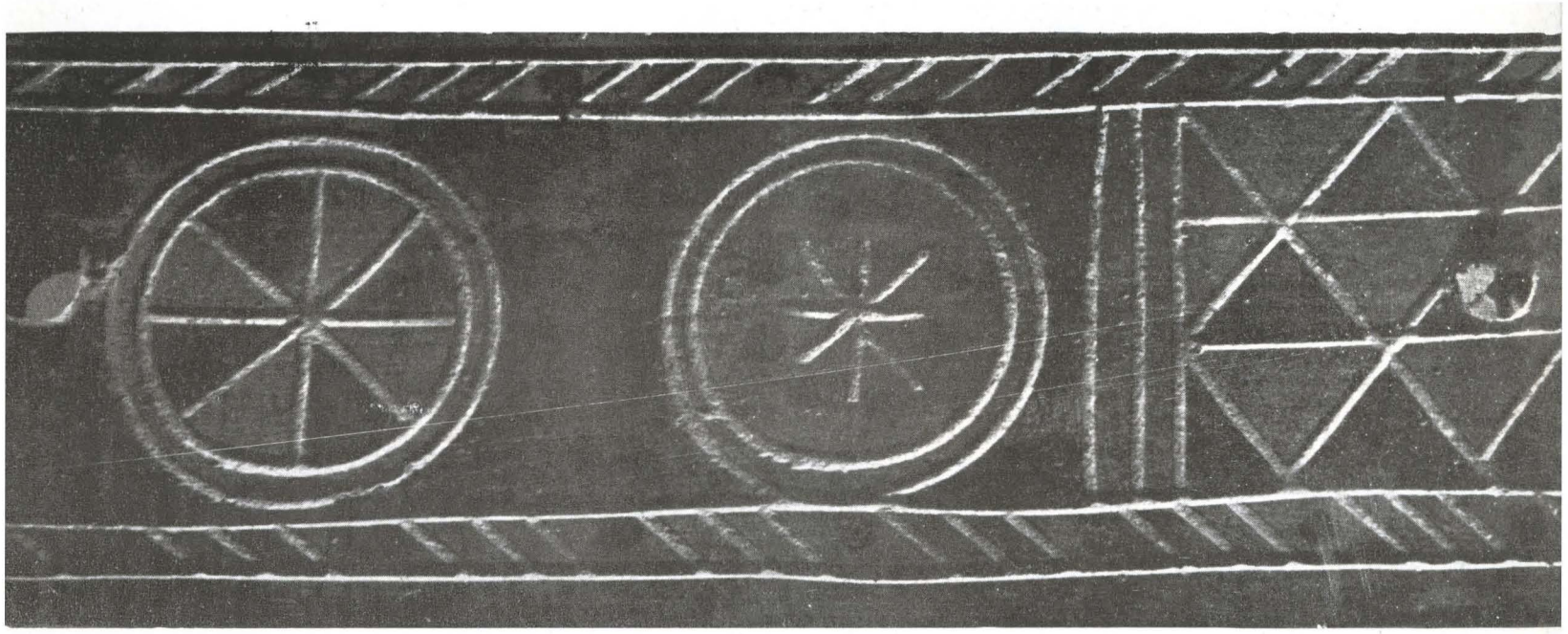

FRAGMENT DE CUIER DIN DESEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

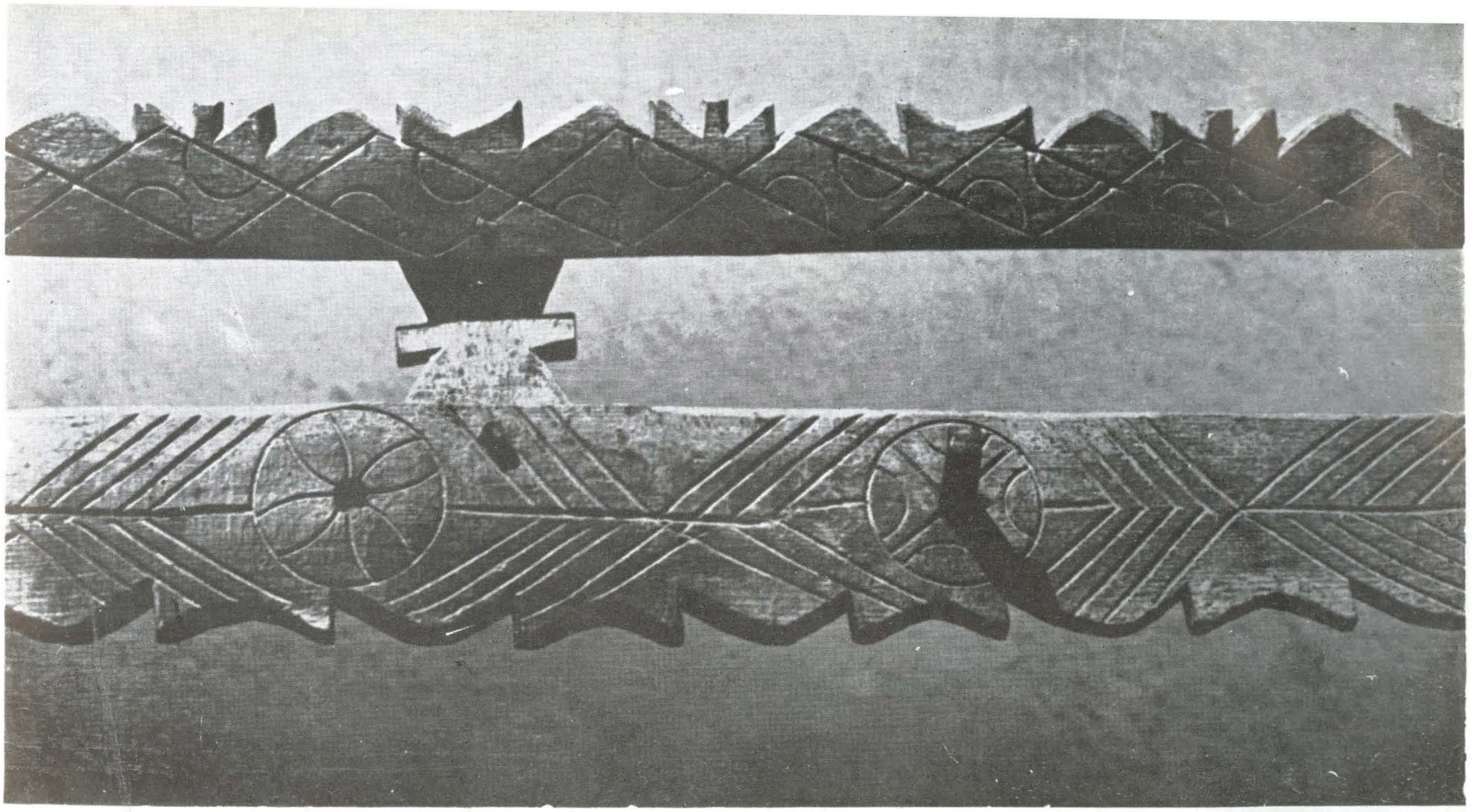

CUIER DIN IEUD

https://biblioteca-digitala.ro

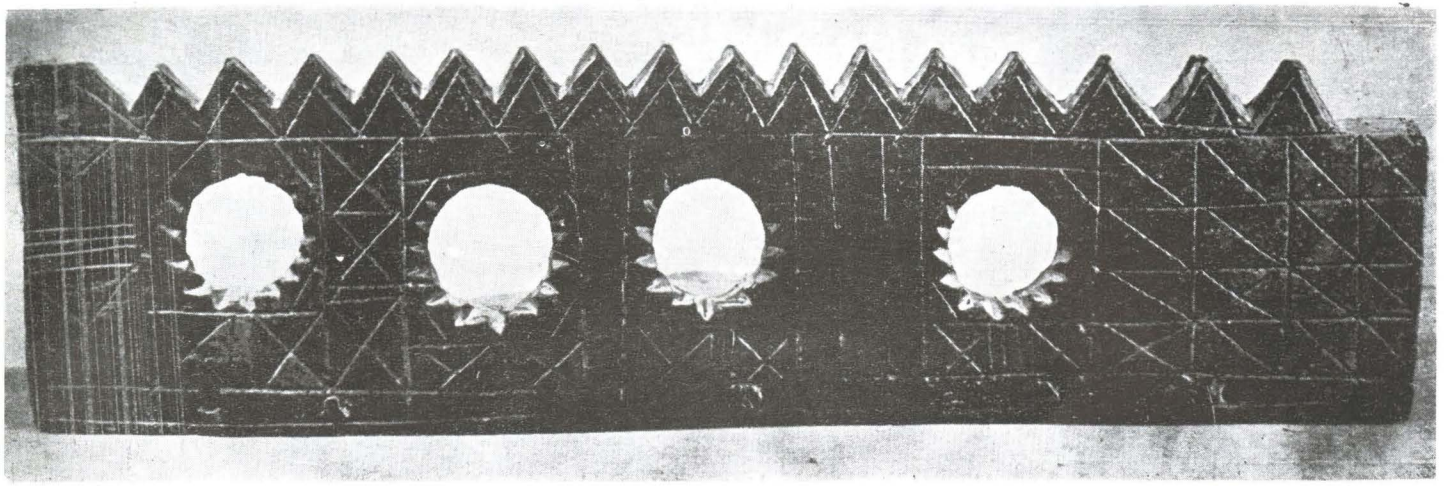

COLȚAR DIN CĂLINEȘTI

LINGURAR DIN BÎRSANA

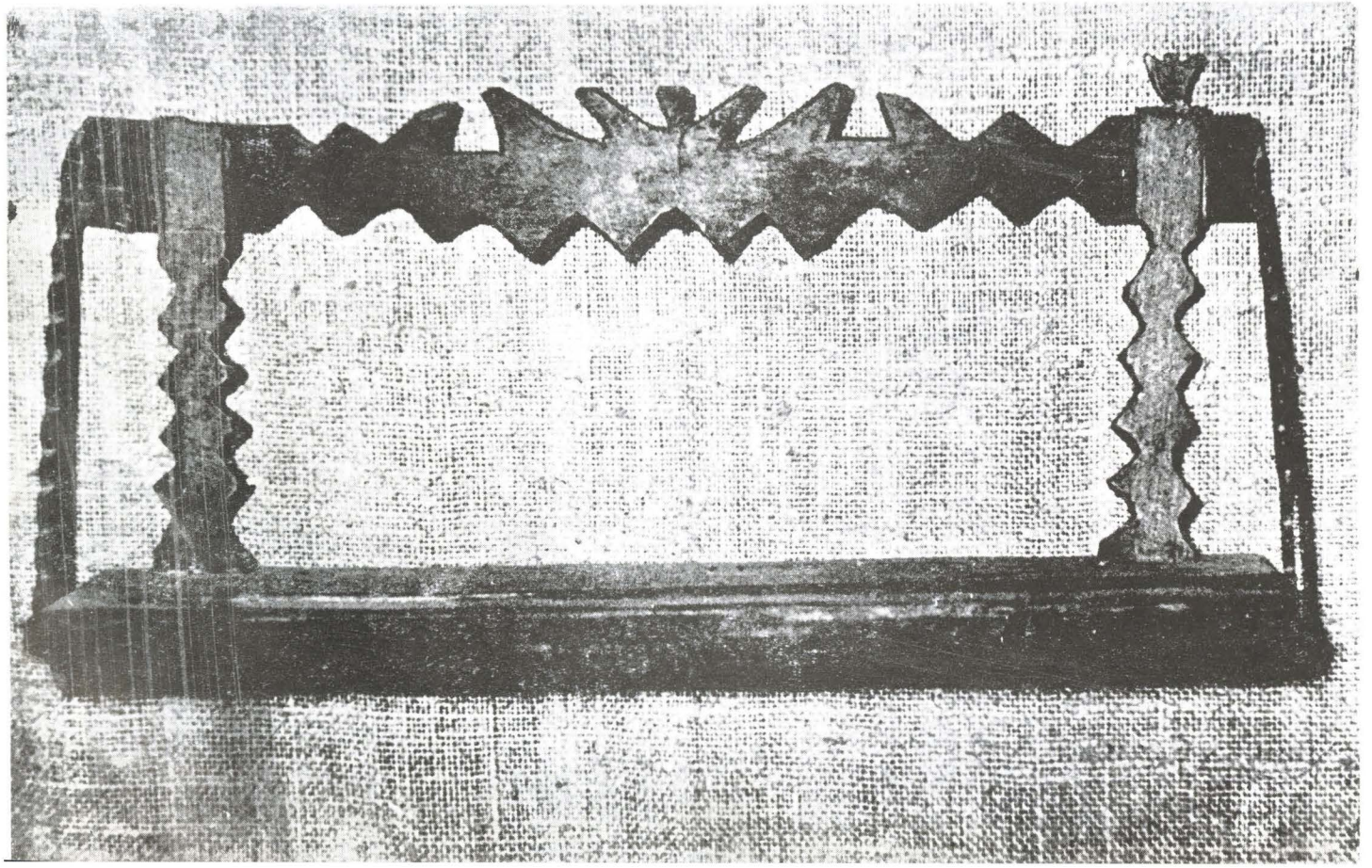

https://biblioteca-digitala.ro

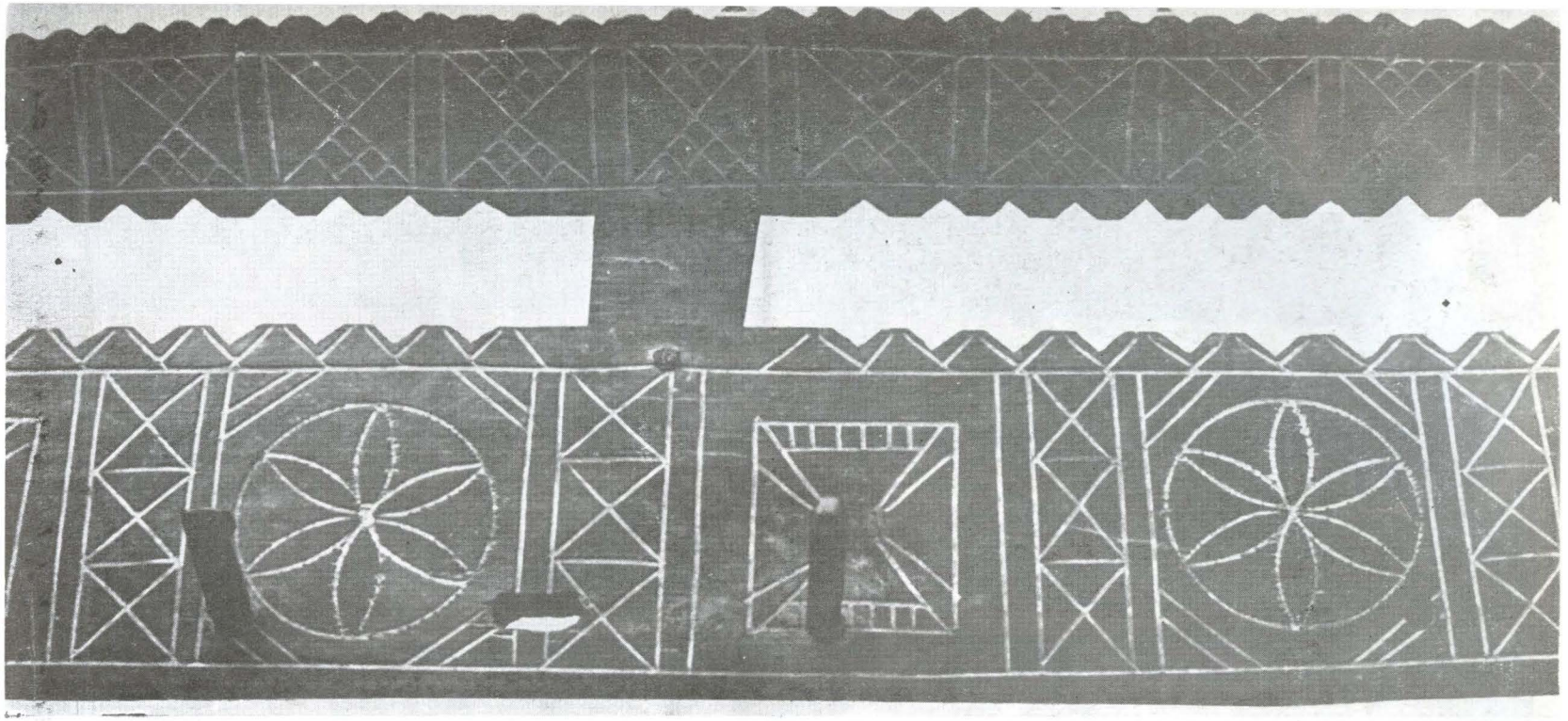

CUIER DIN SĂLIȘTEA

CUIER DIN DESEȘTI

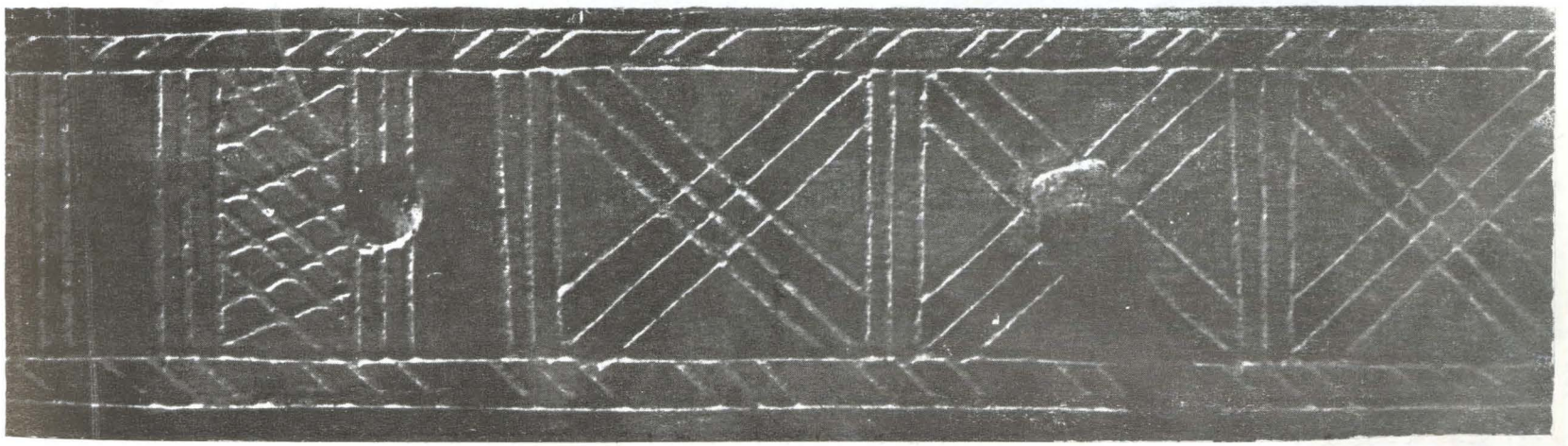

https://biblioteca-digitala.ro

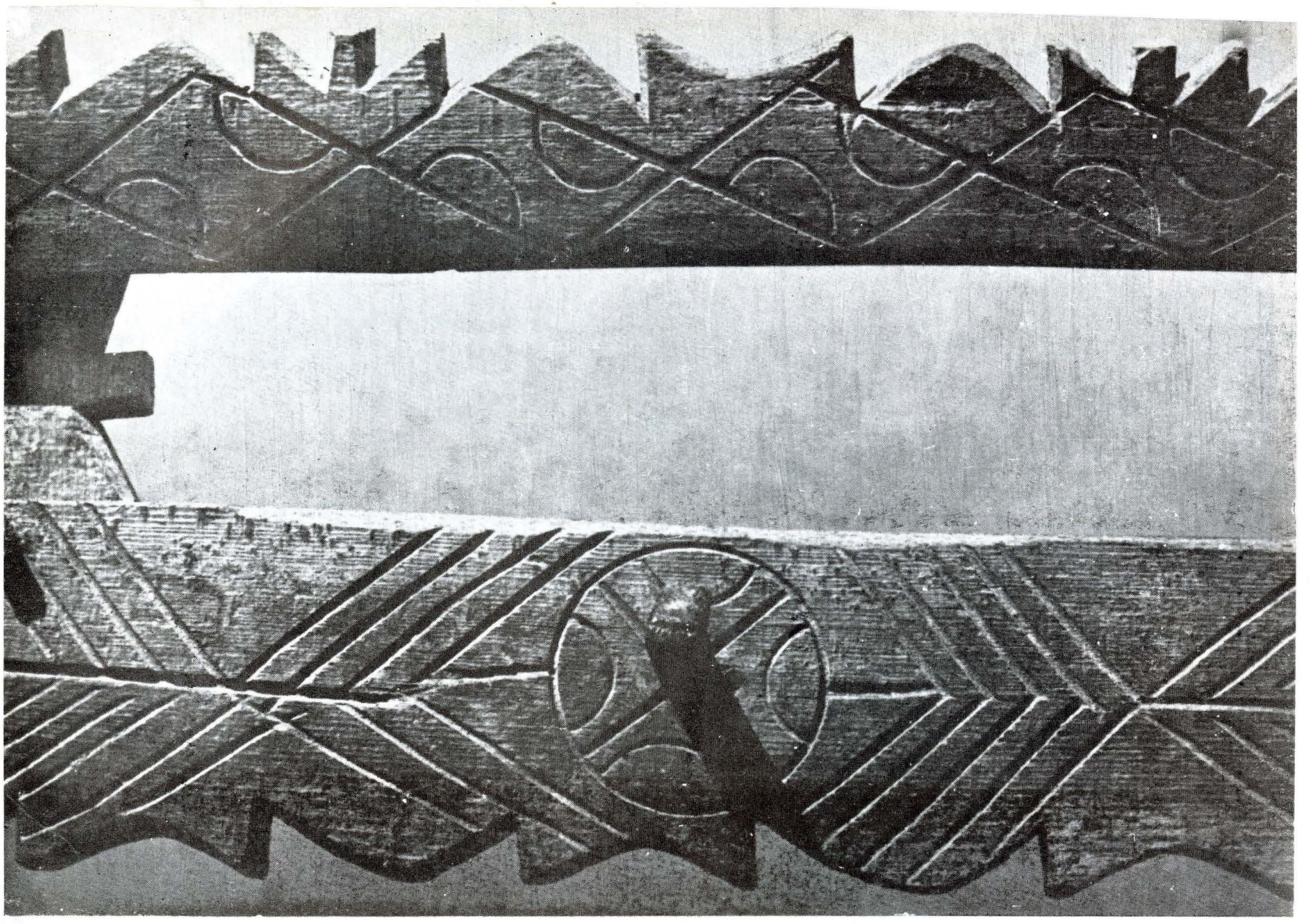

FRAGMENT DE CUIER DIN IEUD

https://biblioteca-digitala.ro

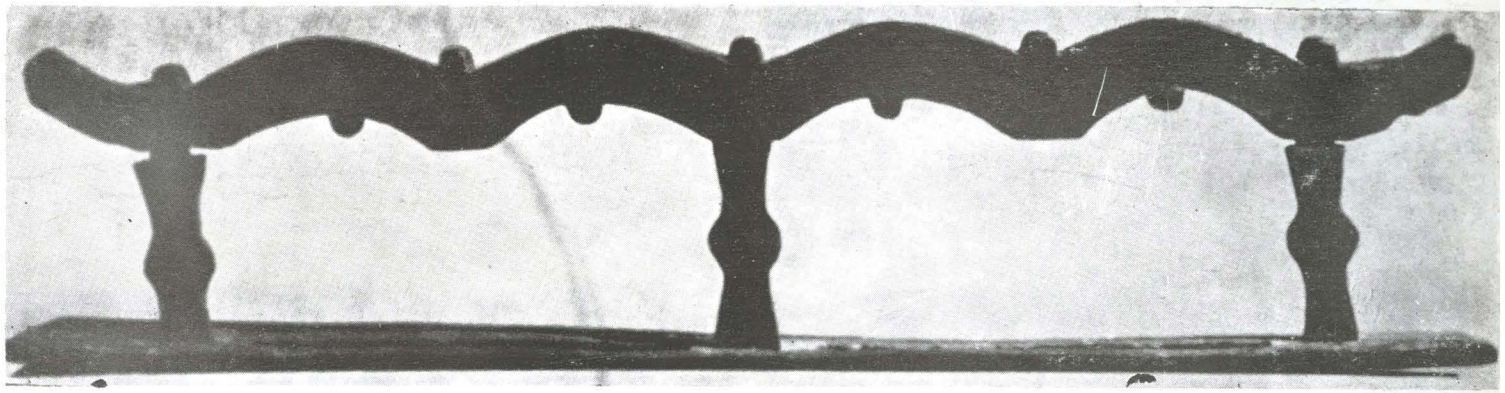

LINGURAR DIN ROZAVLEA

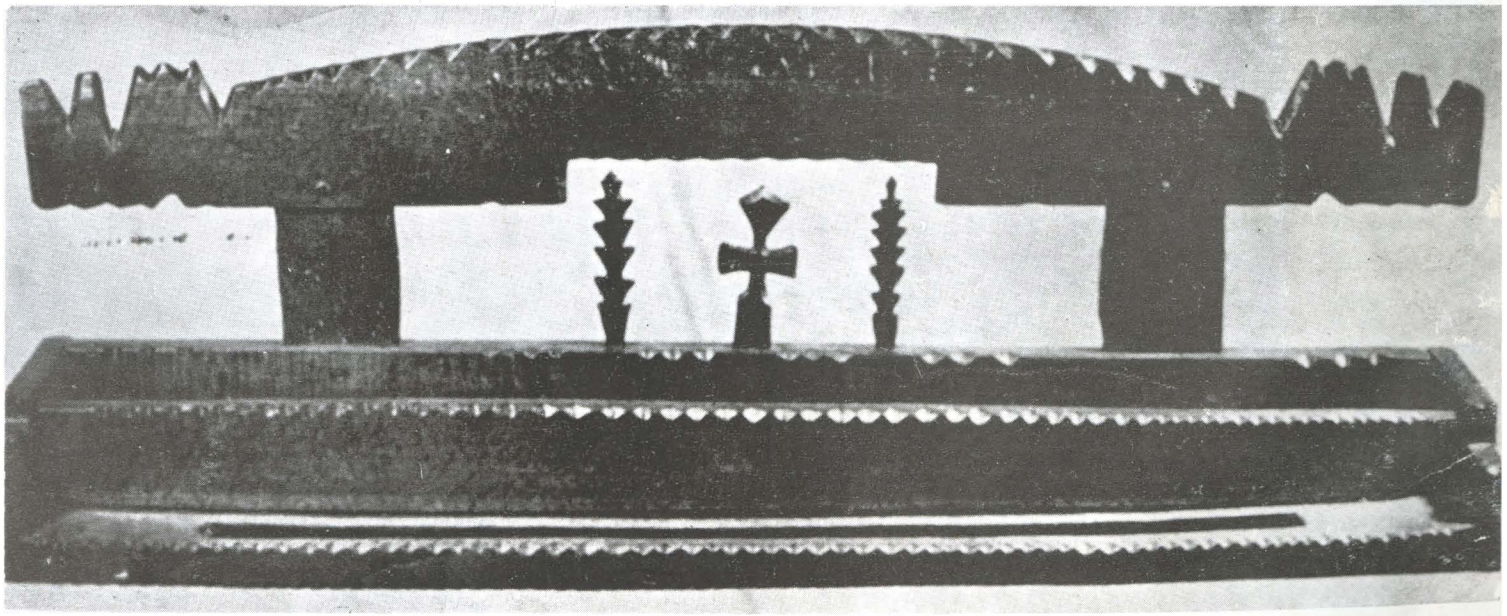

LINGURAR DIN SARASĂU

https://biblioteca-digitala.ro

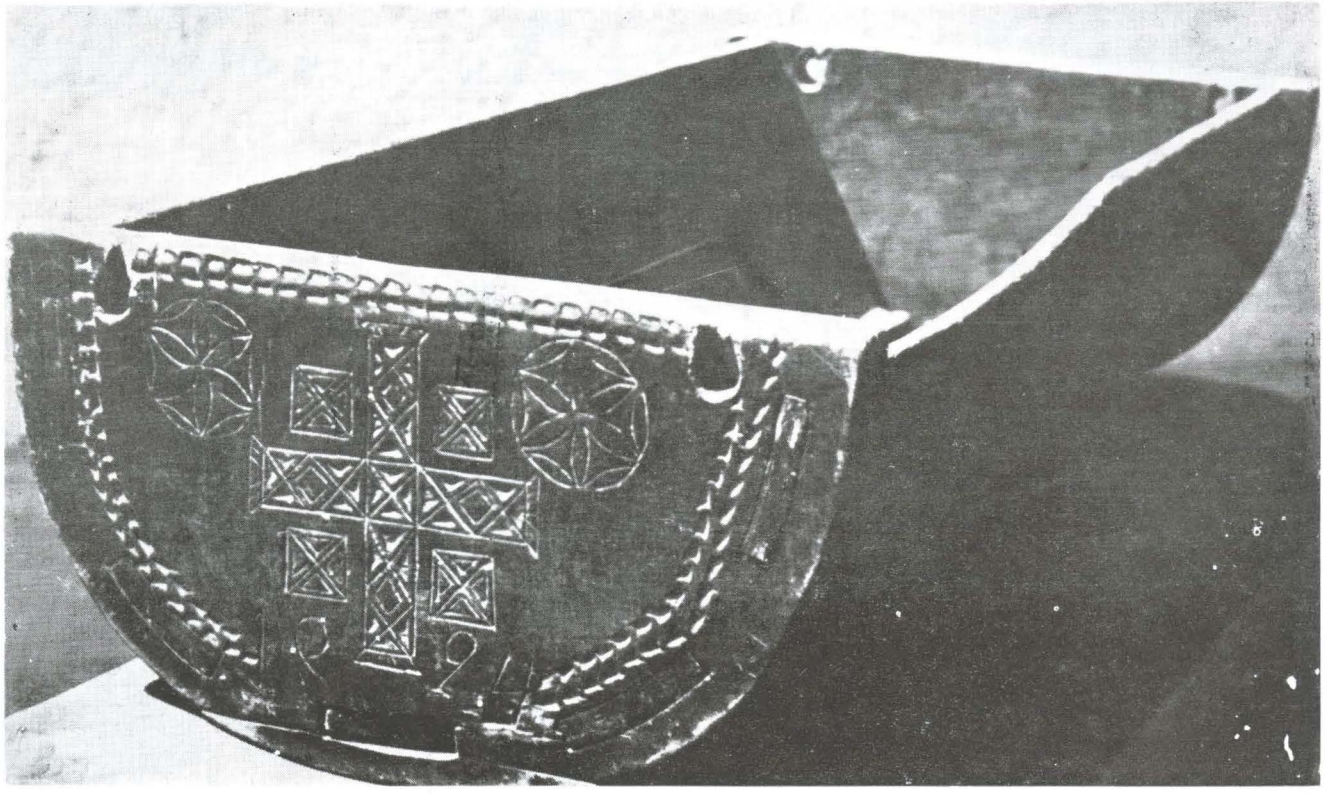

LEAGĂN DIN ORAȘUL BORȘA

https://biblioteca-digitala.ro

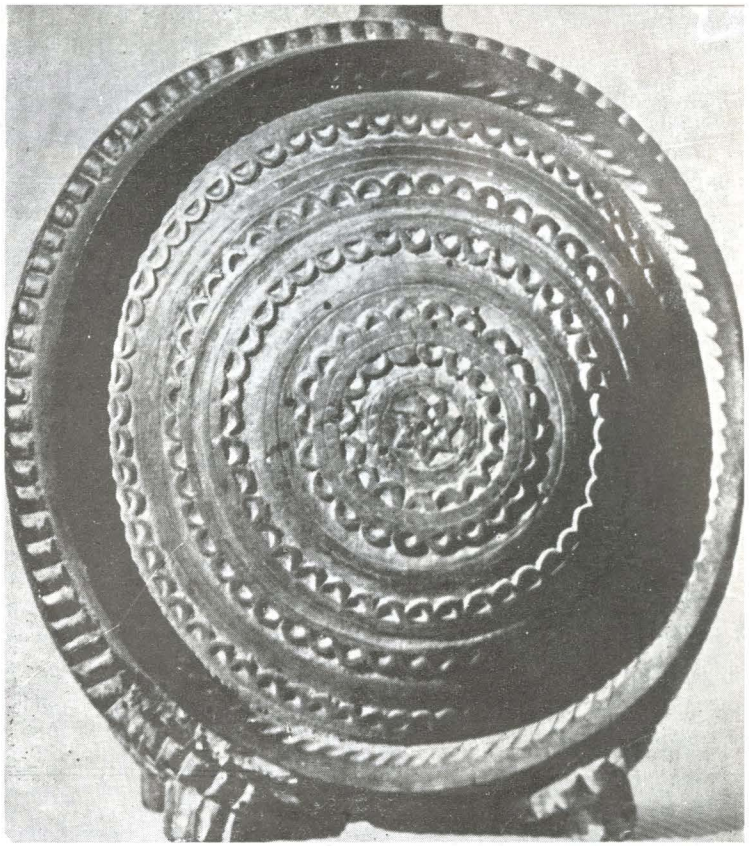

PLOSCĂ DIN IEUD

CUTIE PIROGRAVATĂ PENTRU PĂSTRAT
BRÎNZĂ, ROZAVLEA

https://biblioteca-digitala.ro

PLOSCĂ DIN CORNEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

PLOSCĂ DIN GIULEȘTI

PLOSCĂ DUBLĂ DIN PETROVA

https://biblioteca-digitala.ro

PLOSCĂ DIN RONA DE JOS

PLOSCĂ DUBLĂ DIN FEREȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

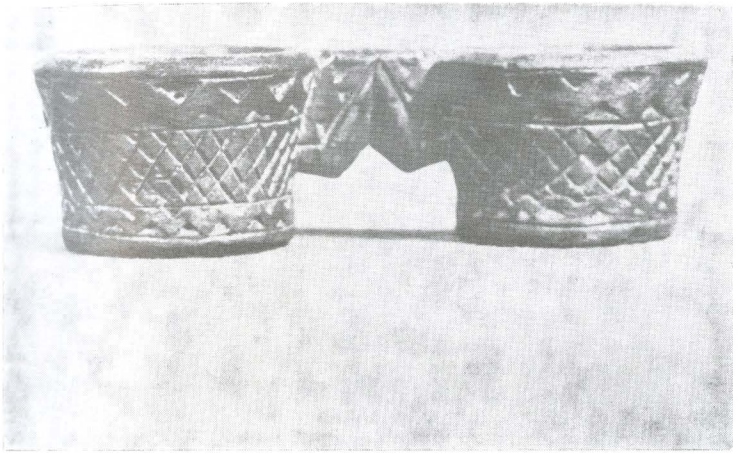

SOLNIȚĂ DIN IEUD

SĂRĂRIȚĂ DIN CĂLINEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

SĂRĂRIȚĂ DIN BÎRSANA

https://biblioteca-digitala.ro

CĂNIȚĂ PENTRU FĂINĂ DIN GIULEȘTI

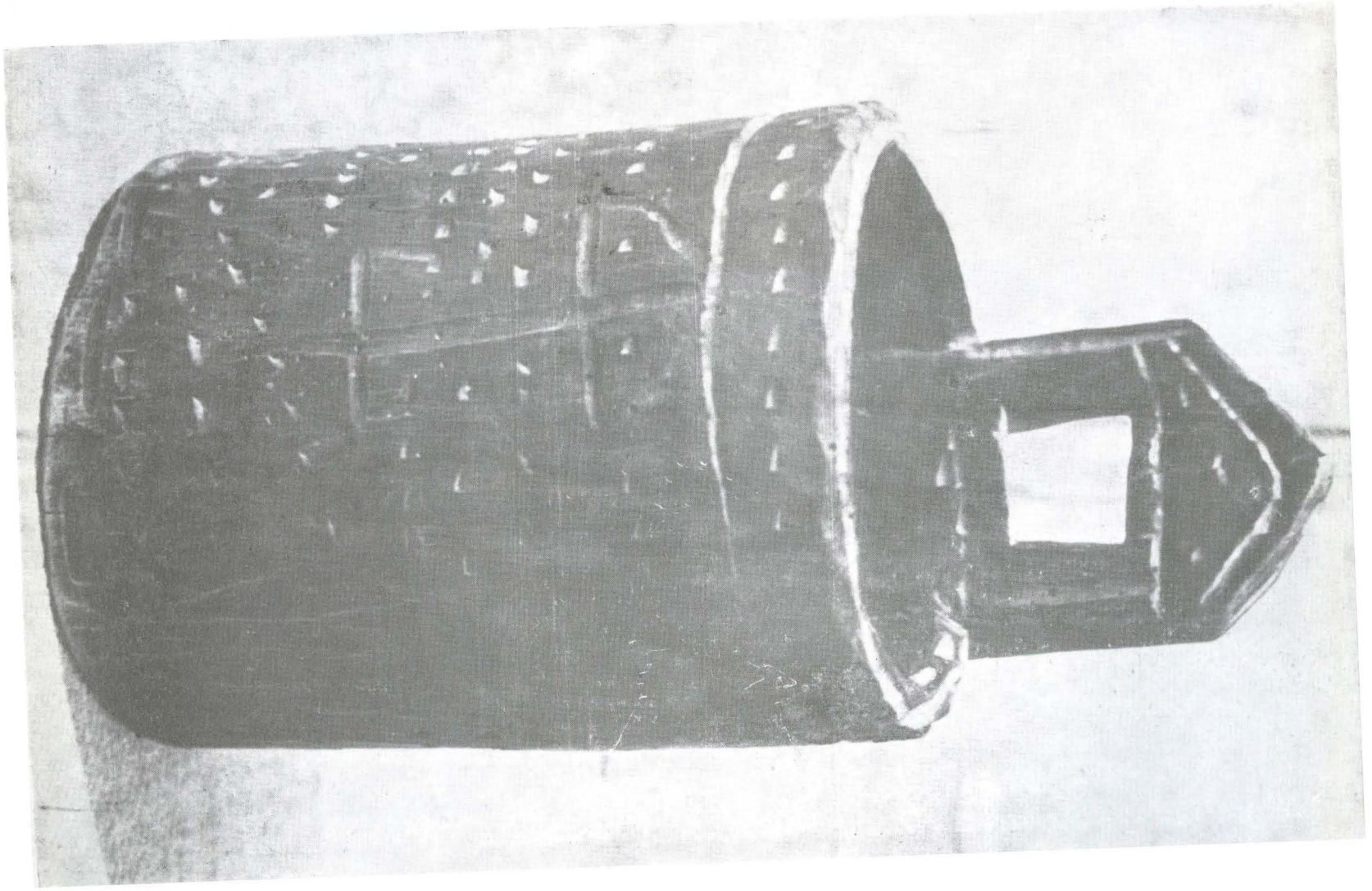

https://biblioteca-digitala.ro

CĂUC PENTRU APĂ DIN BREB

CLEŞTE PENTRU SPART ALUNE DIN VALEA STEJARULUI

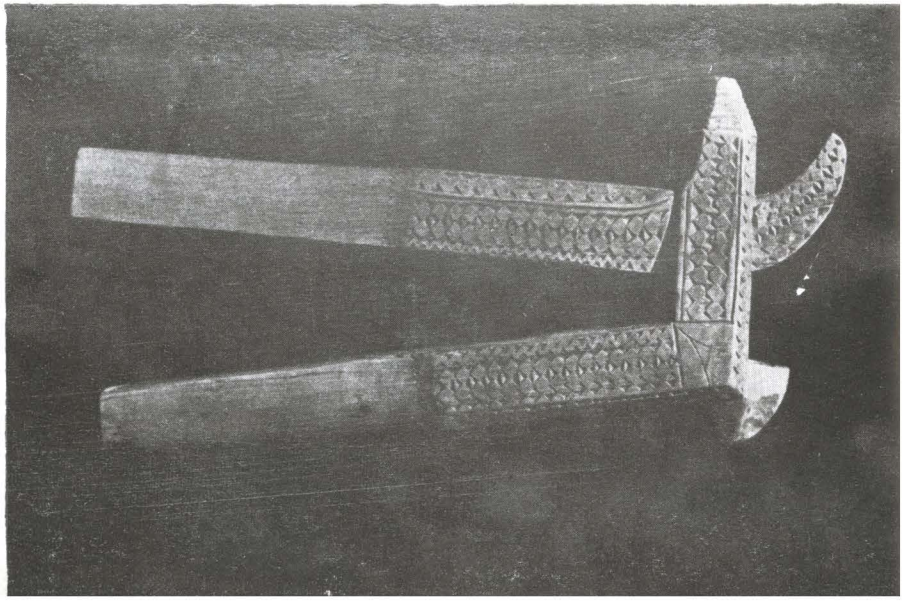

https://biblioteca-digitala.ro

SFEȘNIC PENTRU LUMÎNARE DIN STRÎMTURA

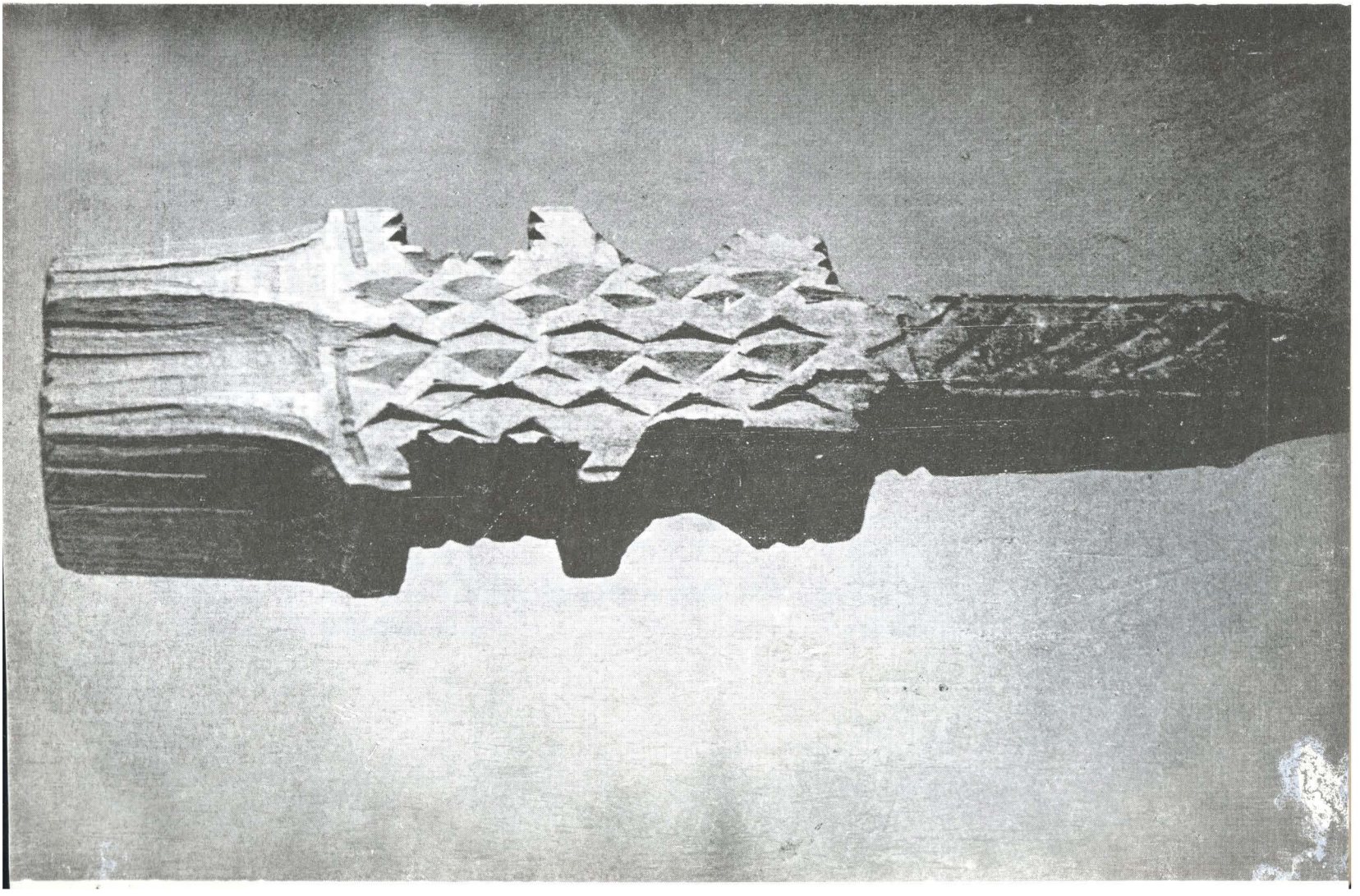

https://biblioteca-digitala.ro

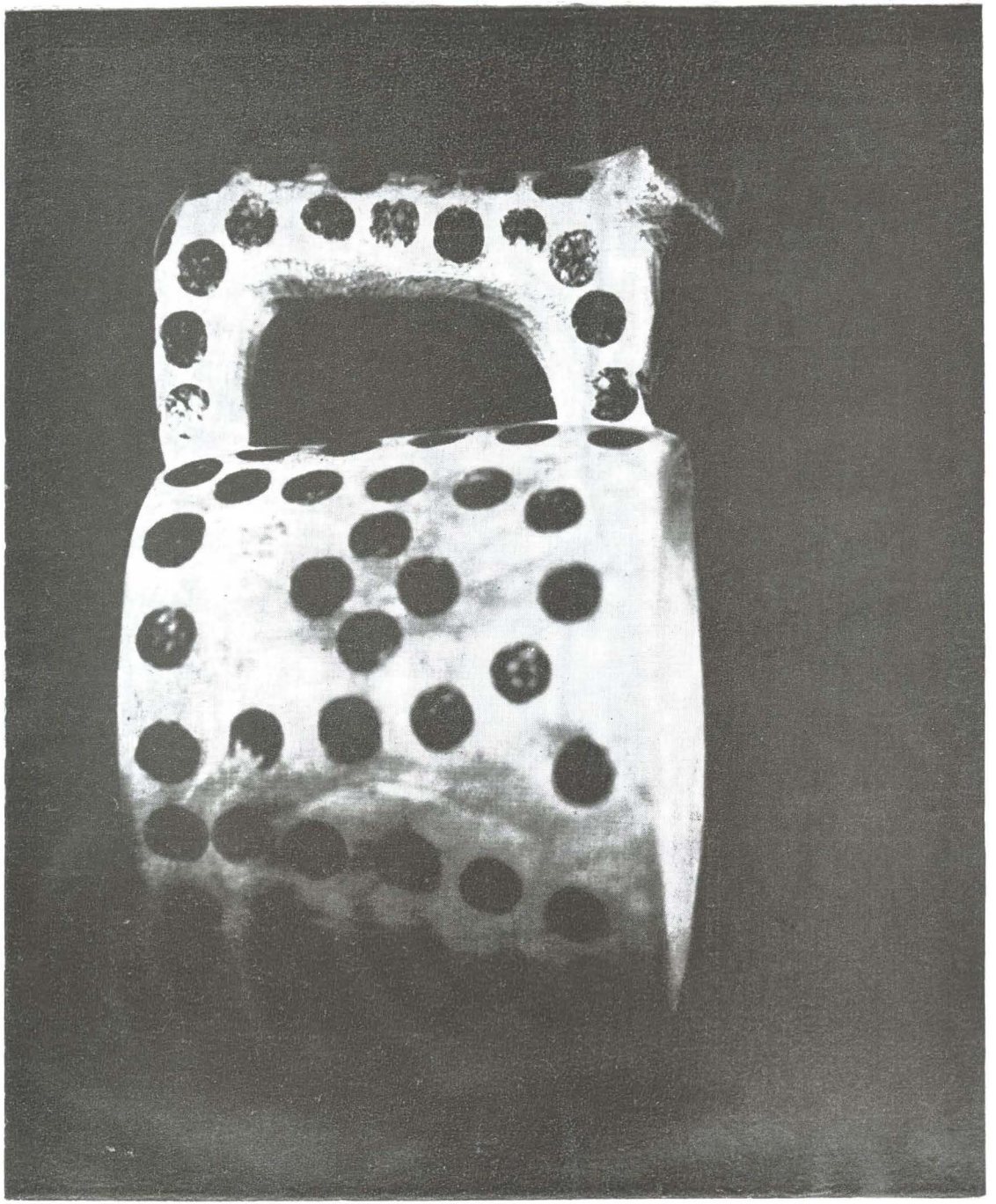

CĂUC PIROGRAVAT DIN BUDEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

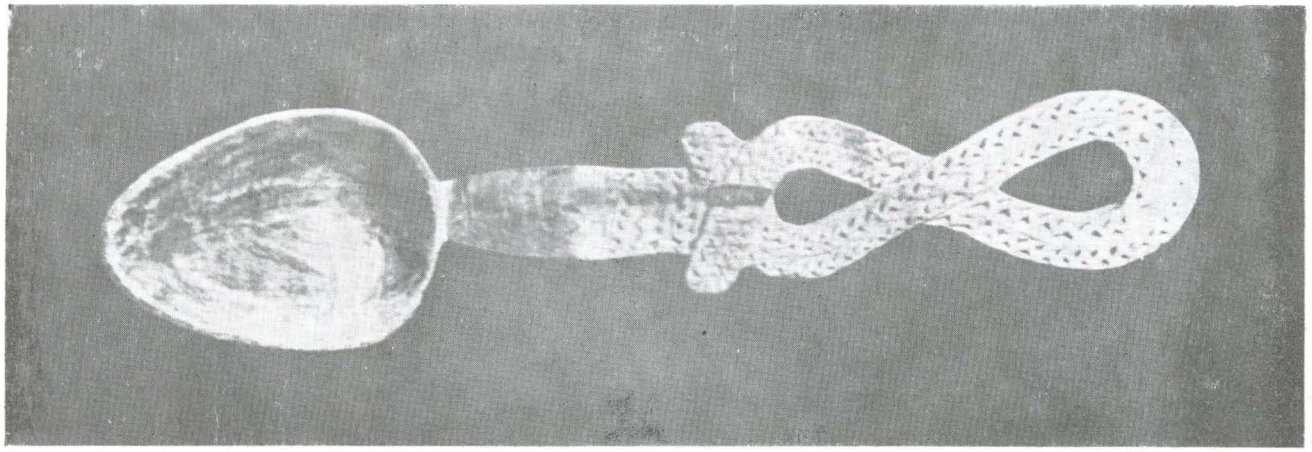

LINGURĂ PĂCURĂREASCĂ DIN VAD

LINGURĂ PĂCURĂREASCĂ DIN MARA

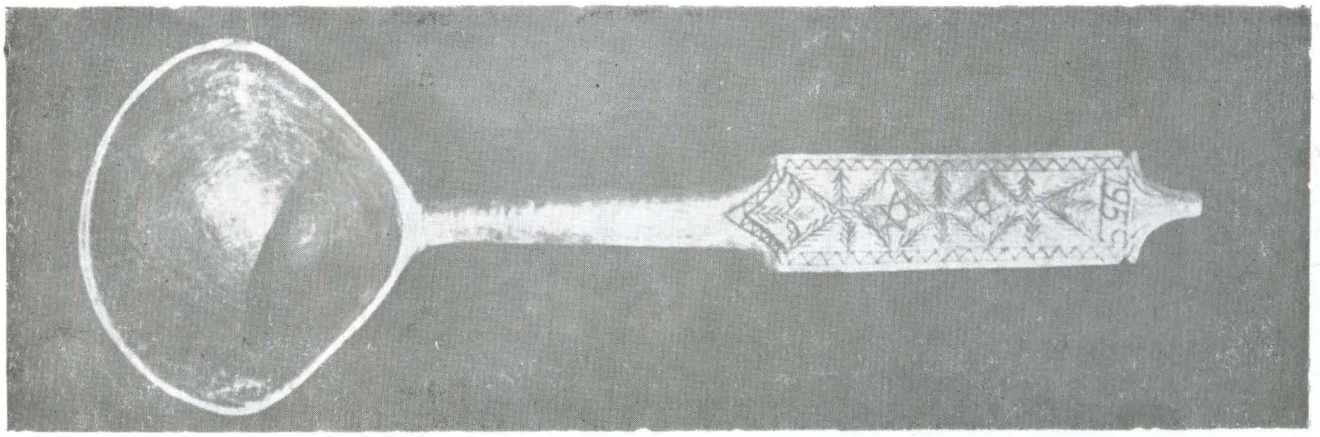

https://biblioteca-digitala.ro

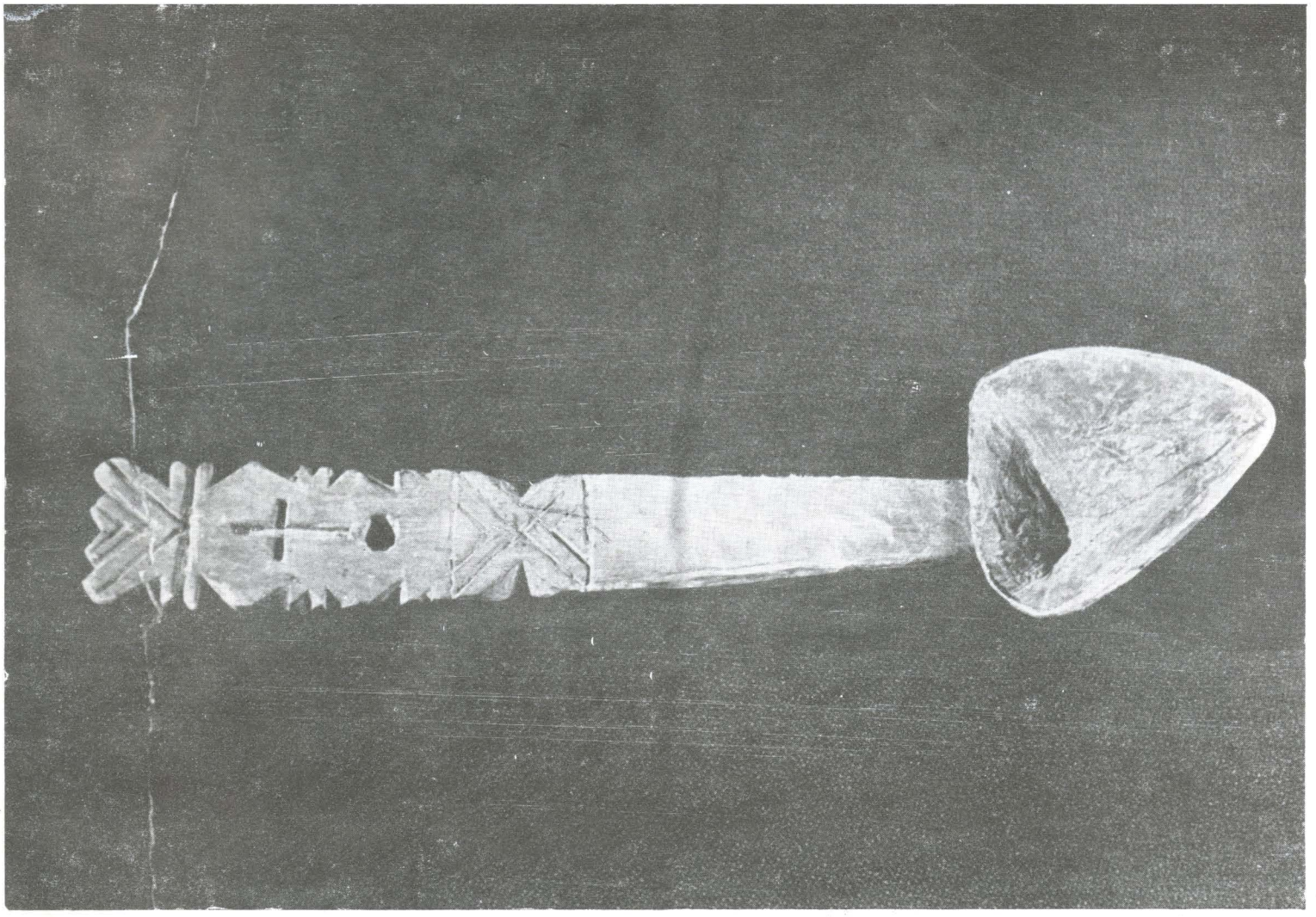

LINGURĂ PĂCURĂREASCĂ DIN FEREȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

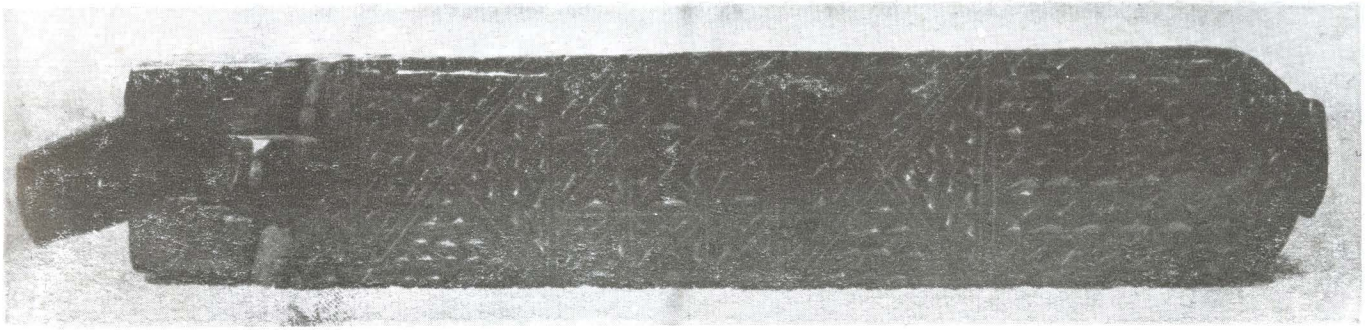

CUTIE PENTRU BRICI DIN ORAŞUL BORŞA

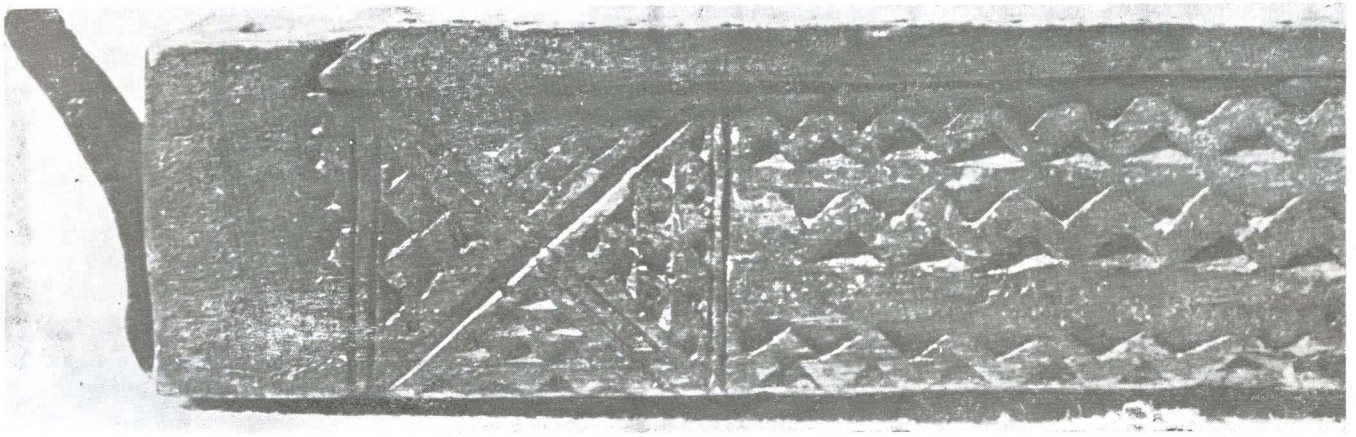

CUTIE PENTRU BRICI DIN ORAŞUL BORŞA

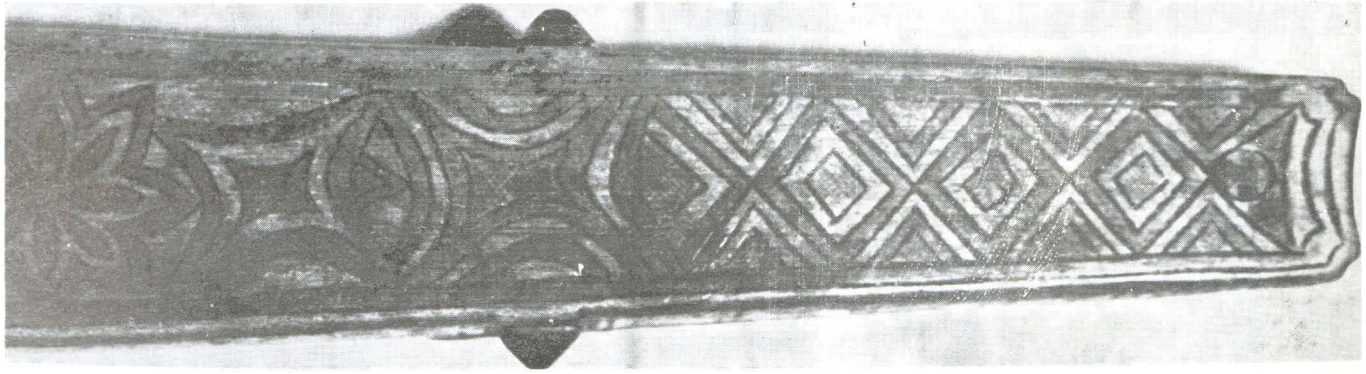

CUTIE DE BRICI DIN ORAŞUL BORŞA

https://biblioteca-digitala.ro

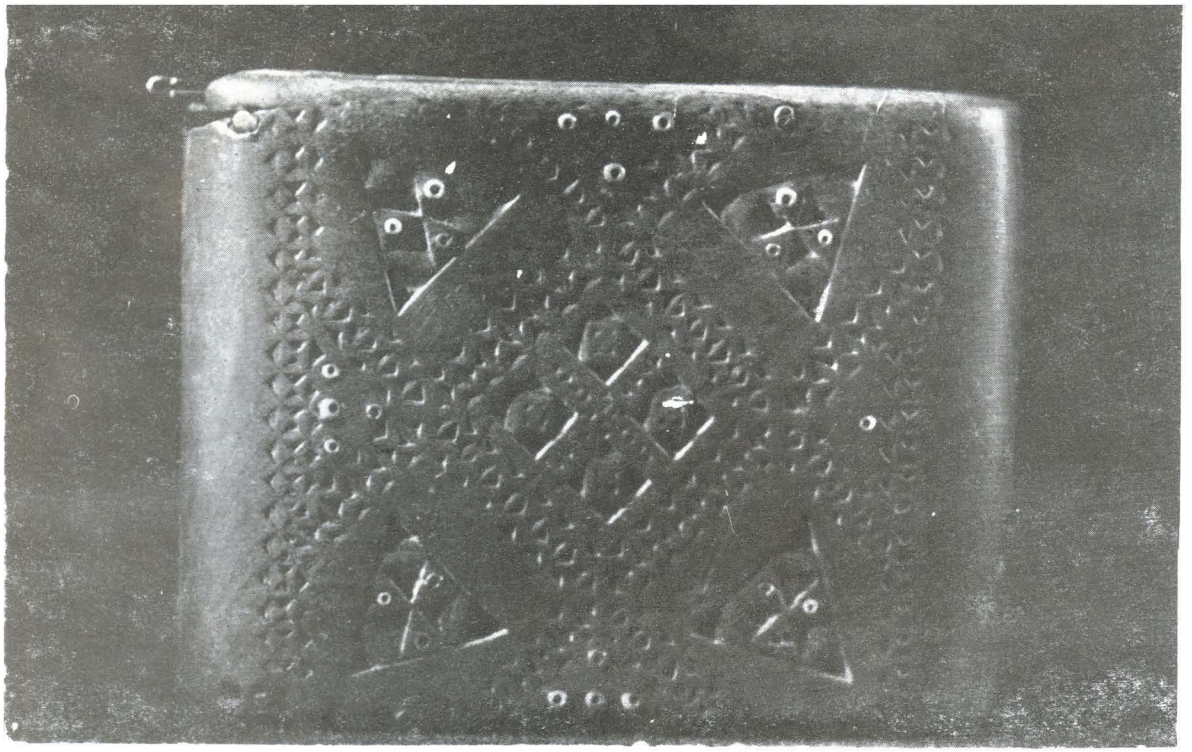

TABACHERĂ DIN VALEA STEJARULUI

TABACHERĂ DIN DESEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

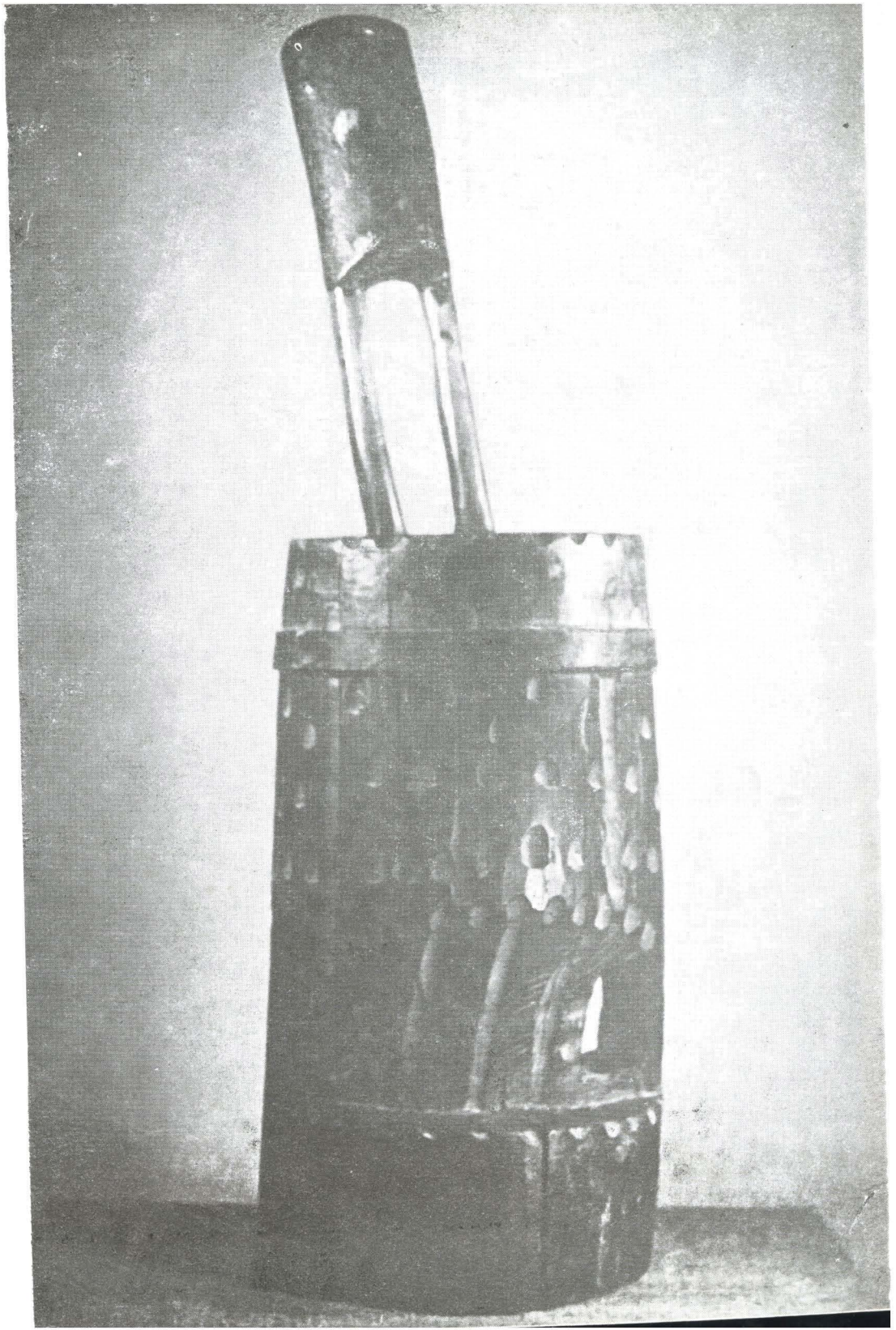

PIUĂ PENTRU ZDROBIT SEMINȚE, ONCEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

PIUĂ PENTRU ZDROBIT SEMINȚE, CĂLINEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

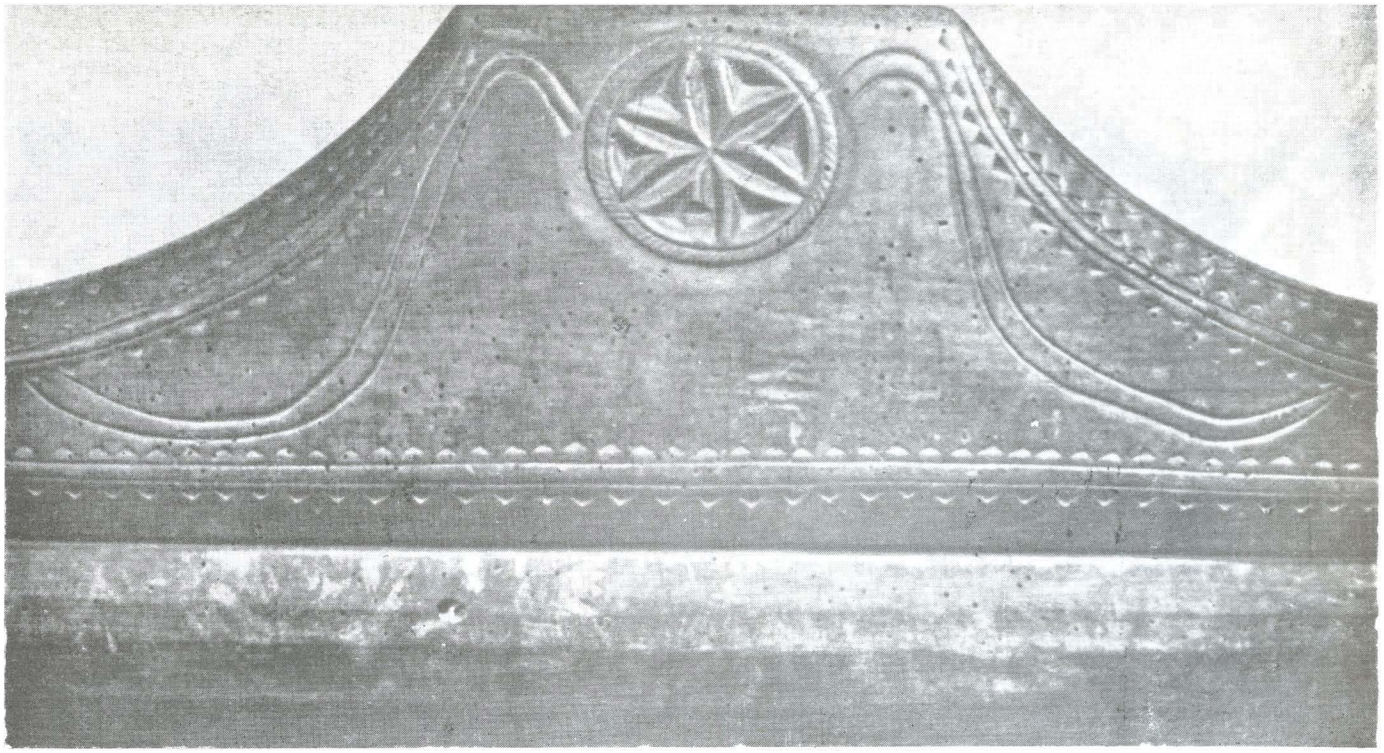

DETALIU DINTR-O BRÎGLĂ DIN IEUD

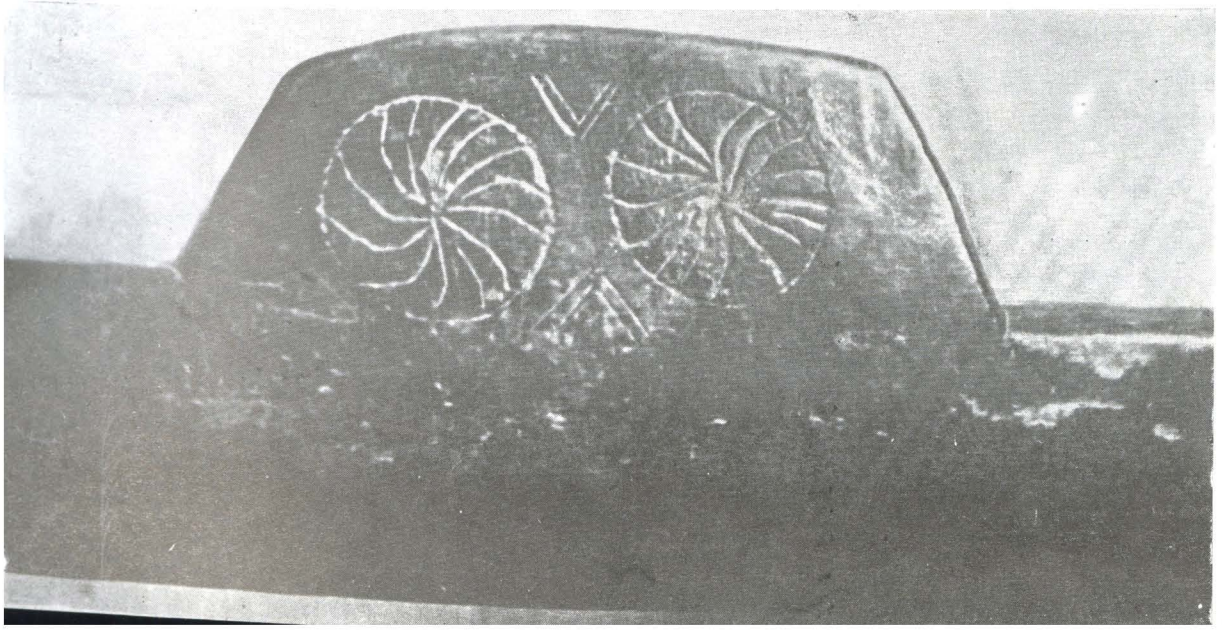

DETALIU DINTR-O BRÎGLĂ DIN IEUD

https://biblioteca-digitala.ro

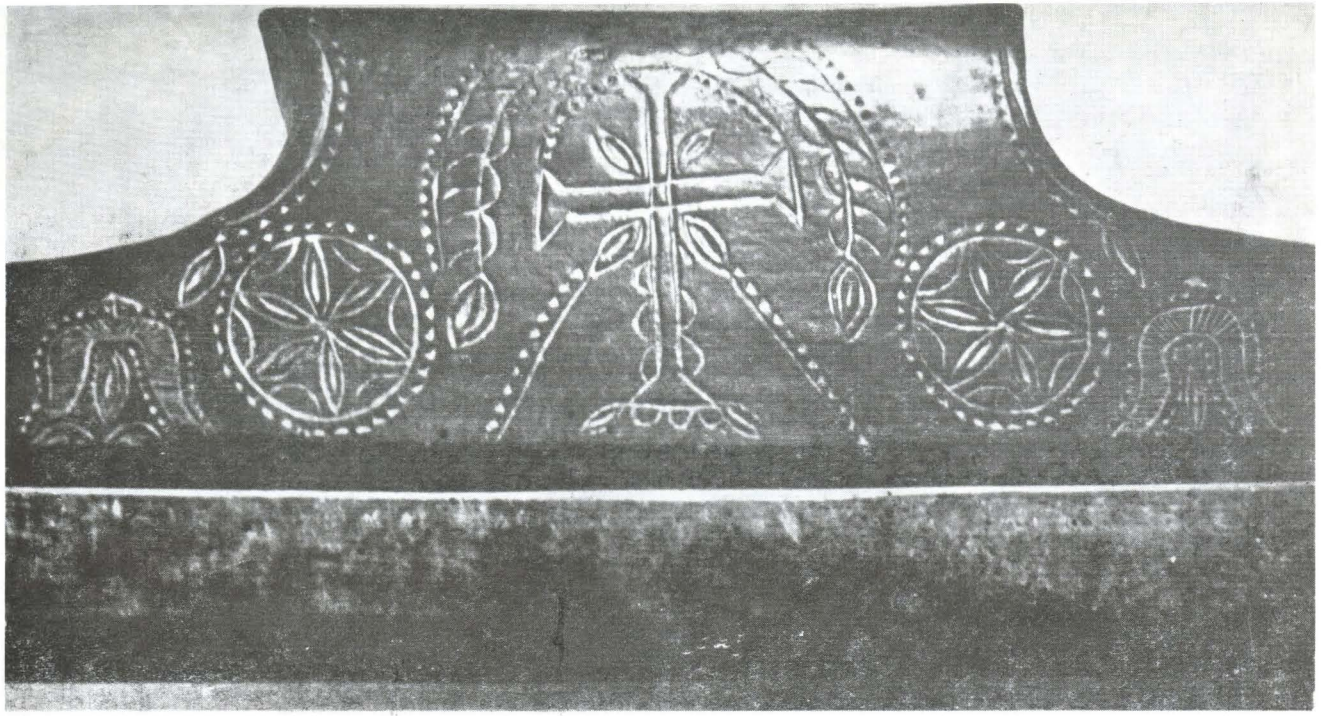

DETALIU DINTR-O BRÎGLĂ, BOGDAN VODĂ

https://biblioteca-digitala.ro

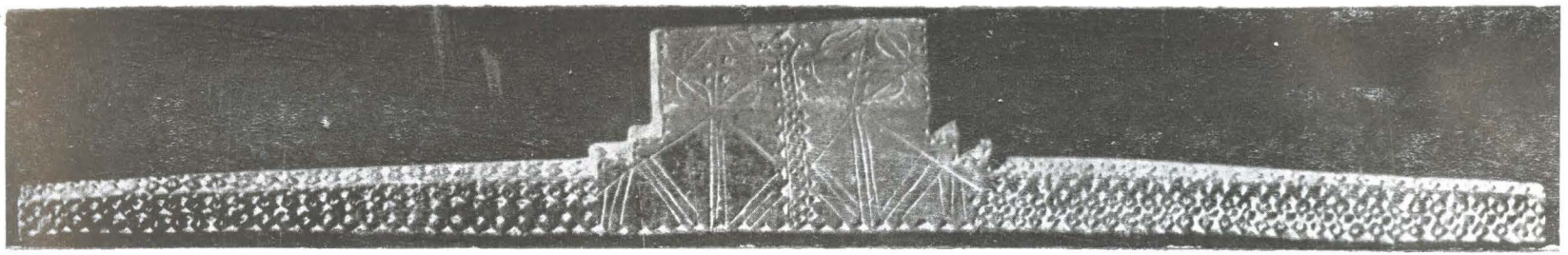

BRÎGLĂ DIN VIȘEU DE JOS

BRÎGLĂ DIN DRAGOMIREȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

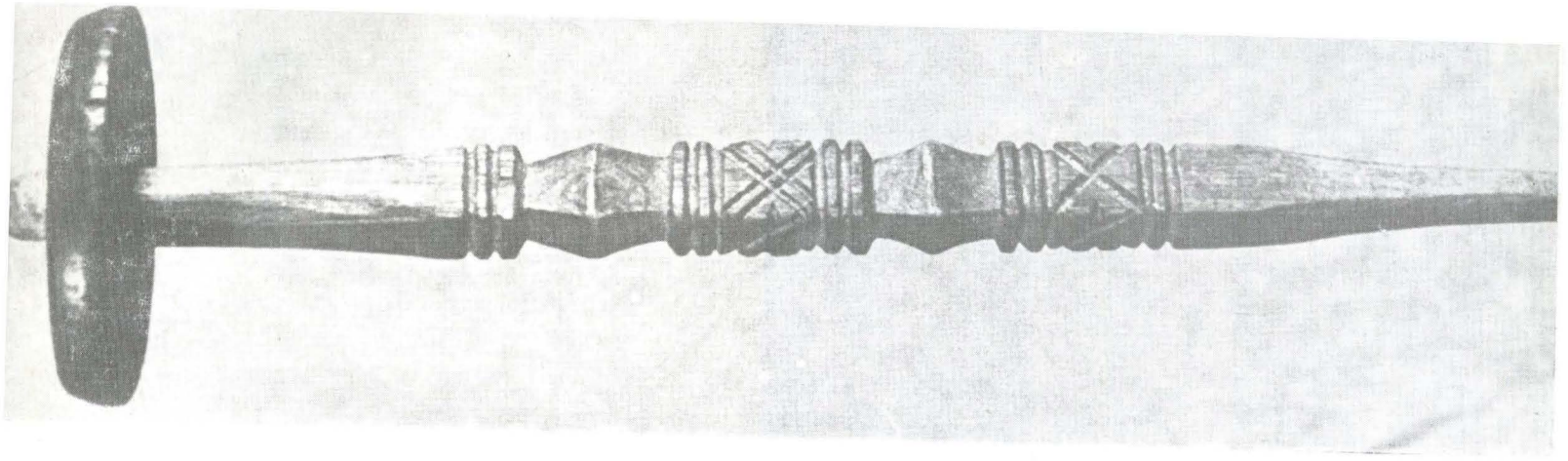

FUS DIN DESEȘTI

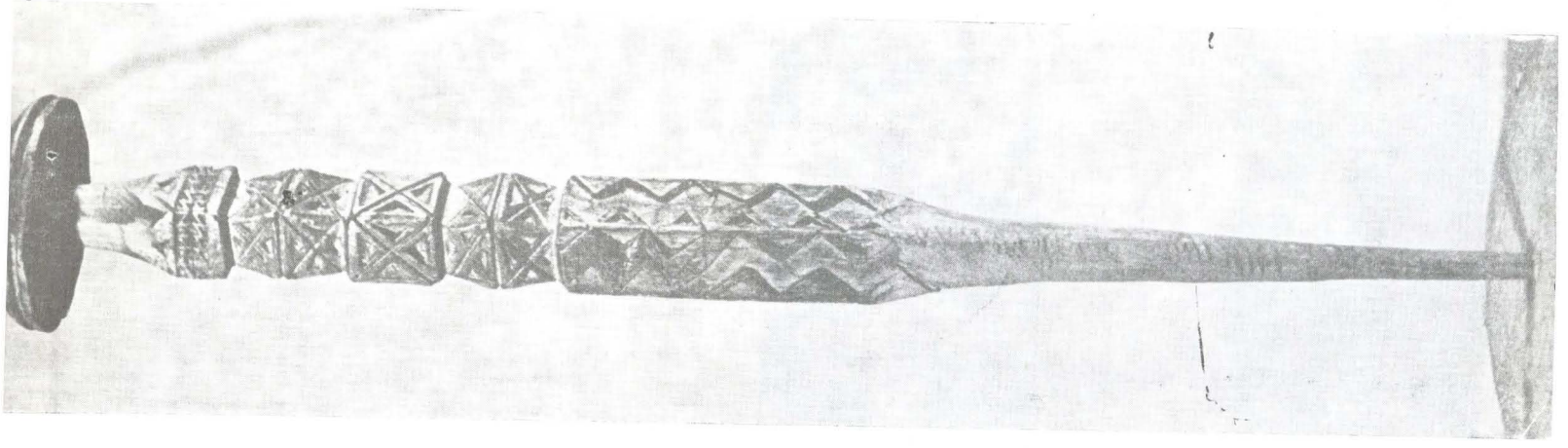

FUS ORNAMENTAL DIN HĂRNICEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

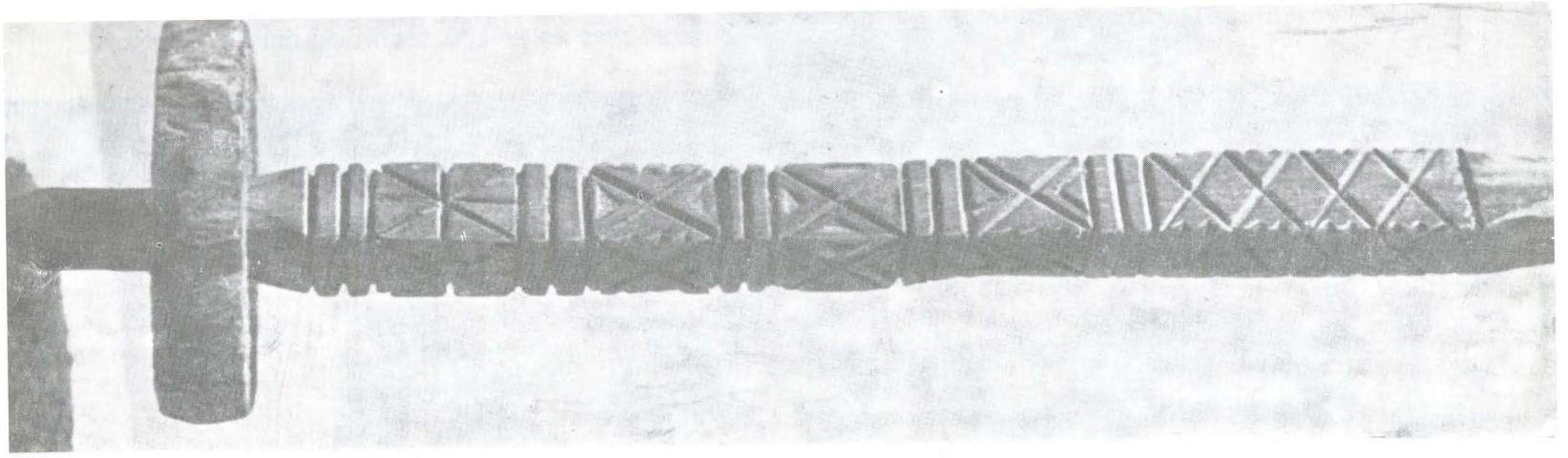

FUS DIN BÎRSANA

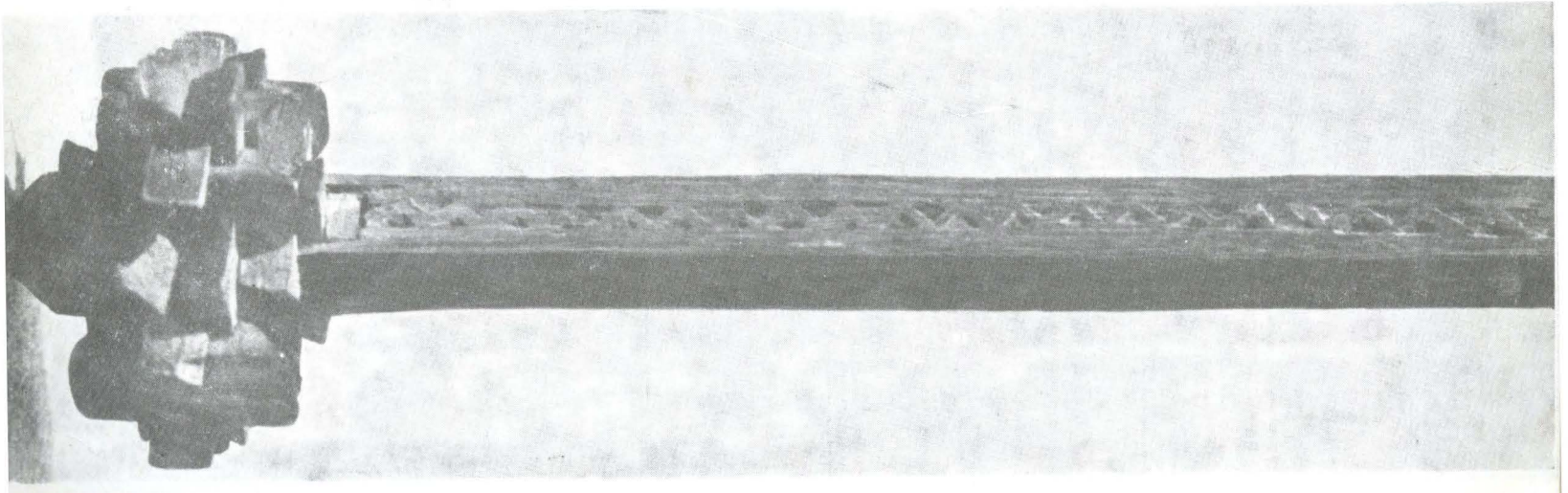

FUS DIN CORNEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

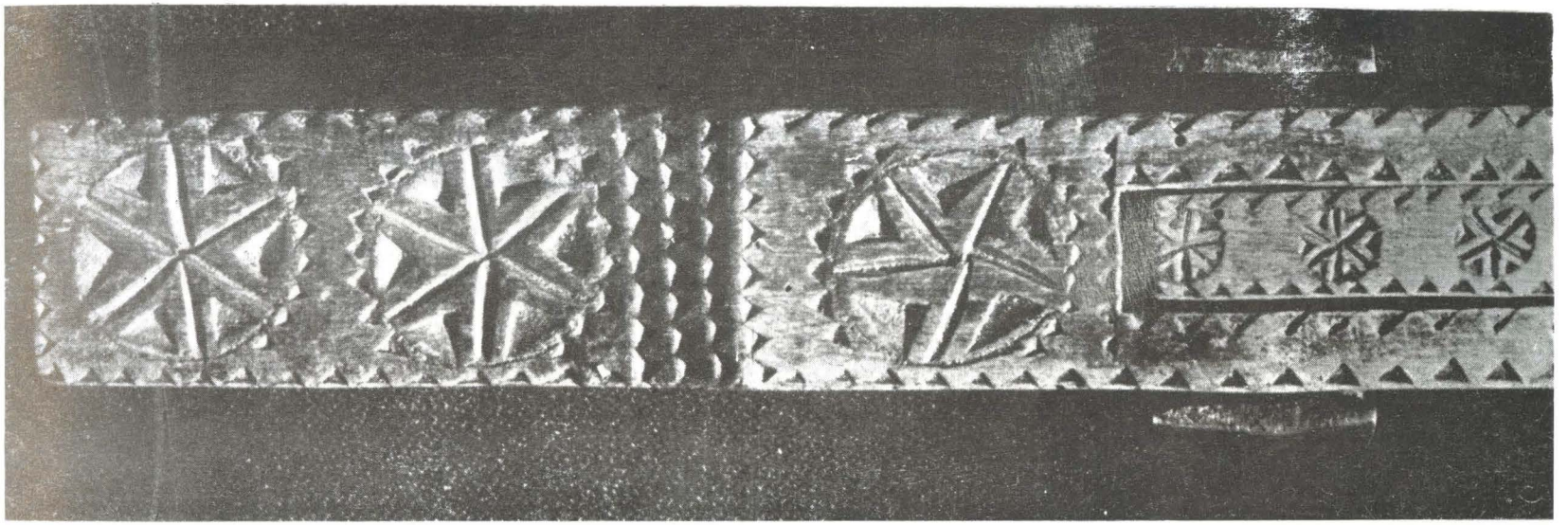

DREPTAR DIN VADUL IZEI

https://biblioteca-digitala.ro

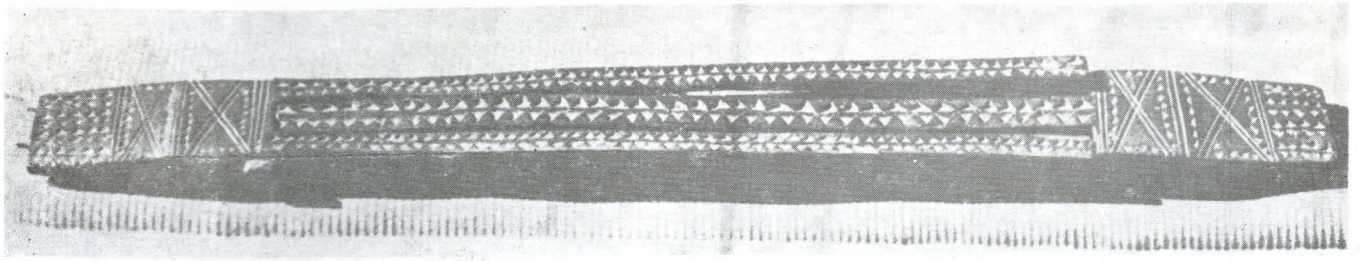

DREPTAR DIN MOISEI

DREPTAR DIN GIULEŞTI

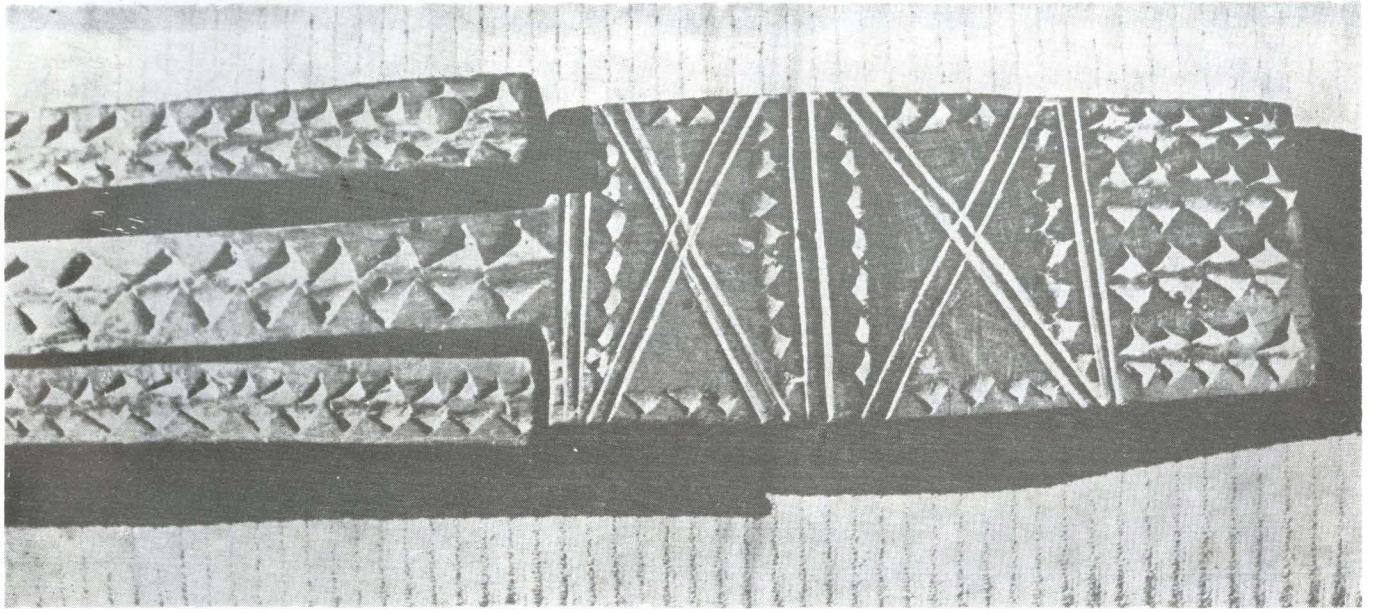

https://biblioteca-digitala.ro

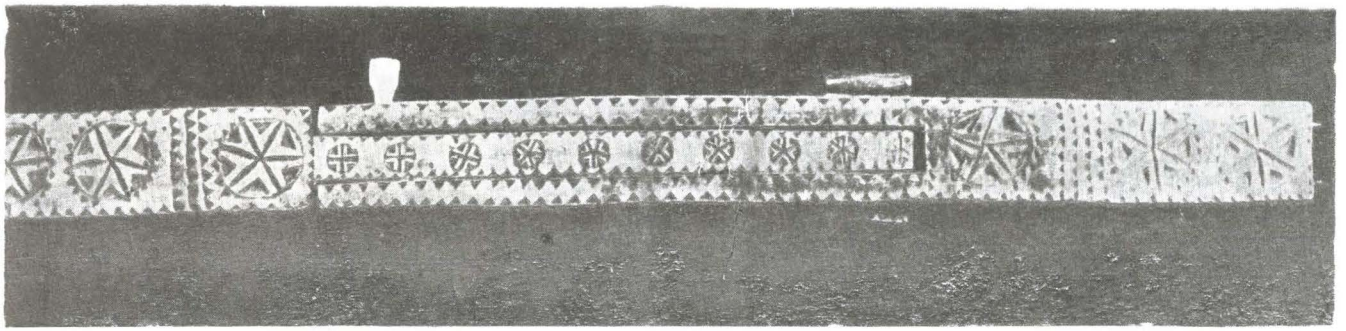

DREPTAR DIN SÎRBI

DREPTAR DIN BUDEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

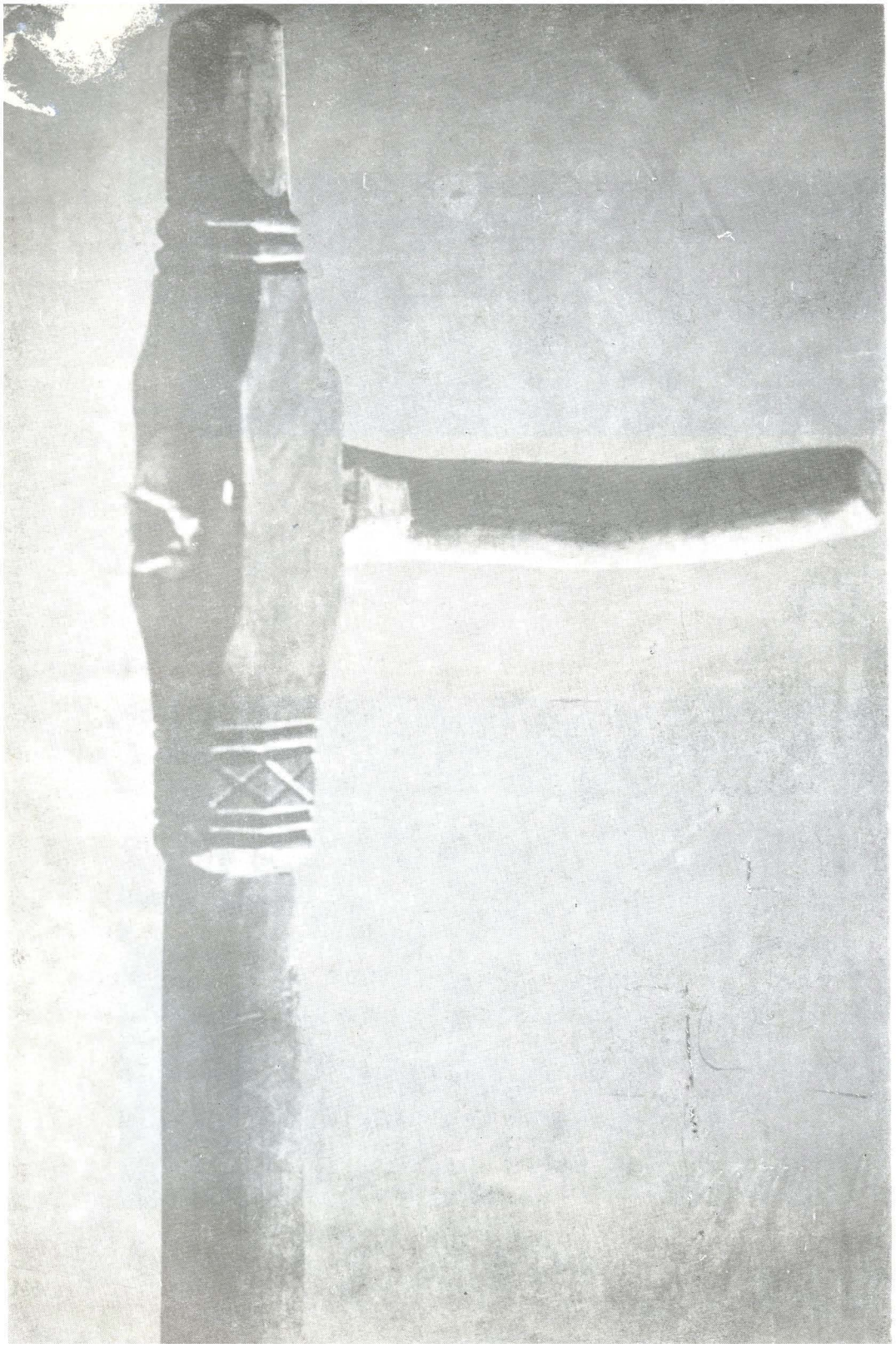

MÎNER DE COASĂ DIN VADUL IZEI

https://biblioteca-digitala.ro

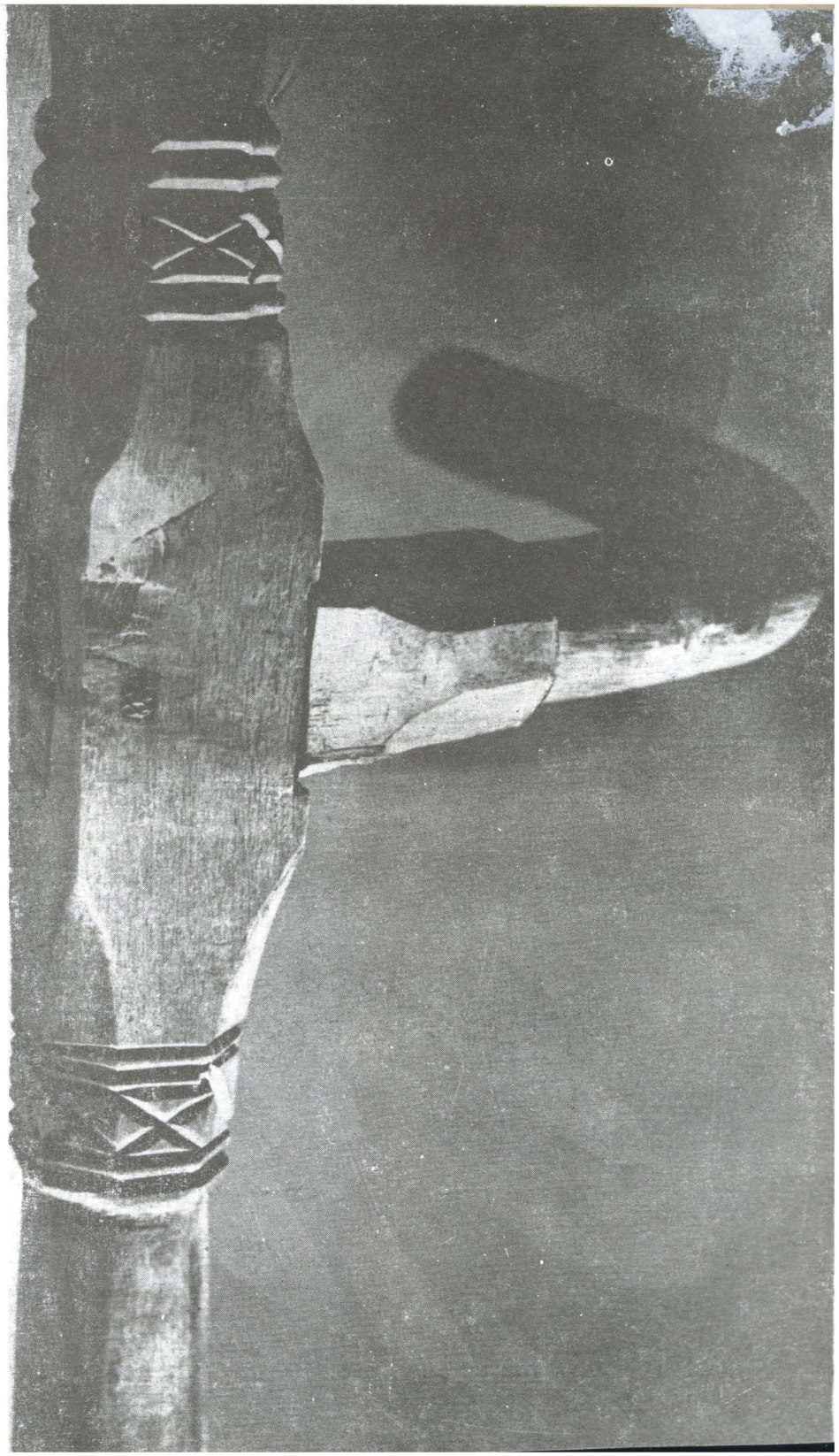

MINER DE COASĂ DIN BERBEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

TOC PENTRU PIATRĂ DE COASĂ
DIN BÎRSANA

https://biblioteca-digitala.ro

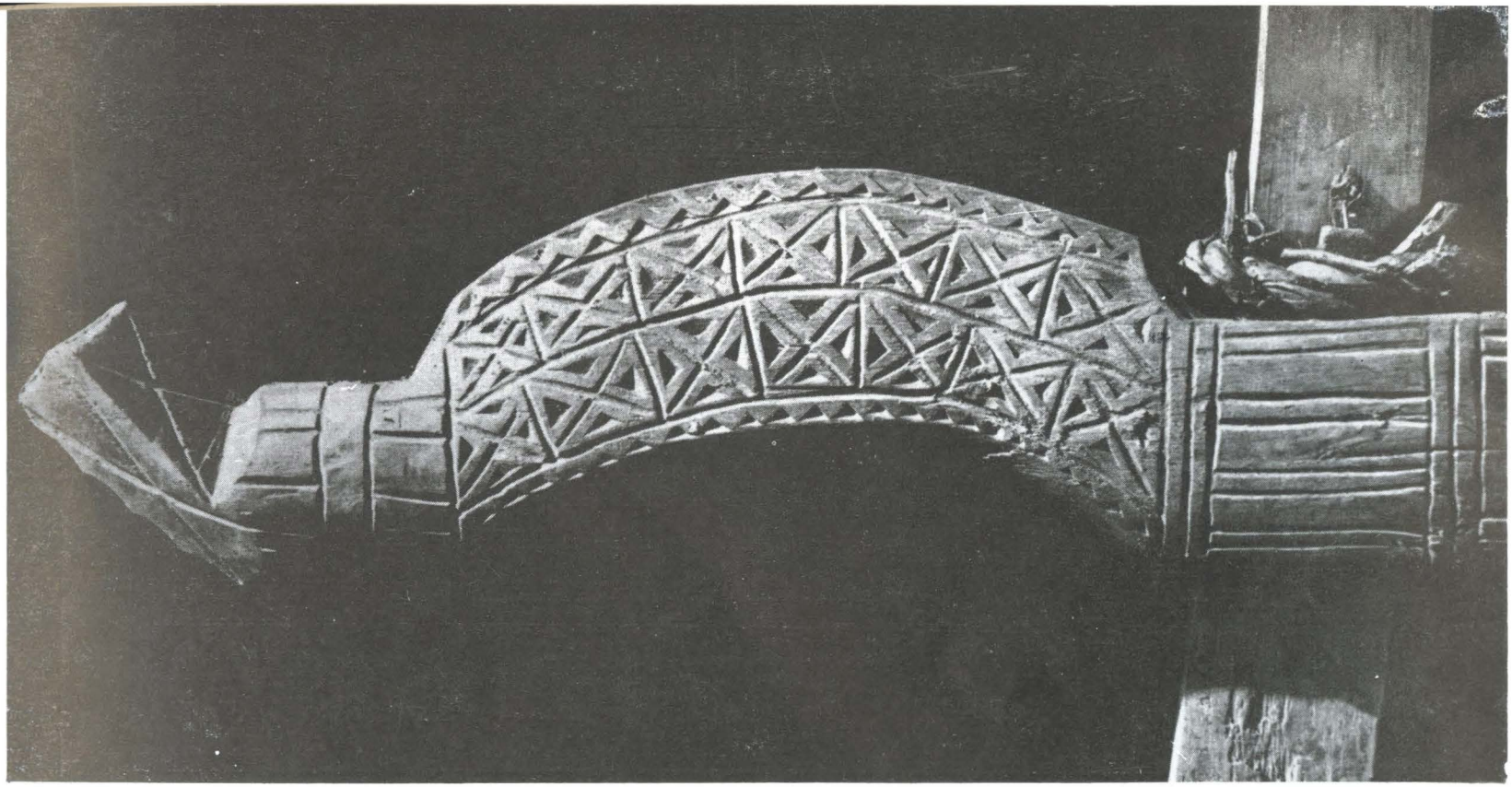

FRAGMENT DE JUG DIN STRÎMTURA

https://biblioteca-digitala.ro

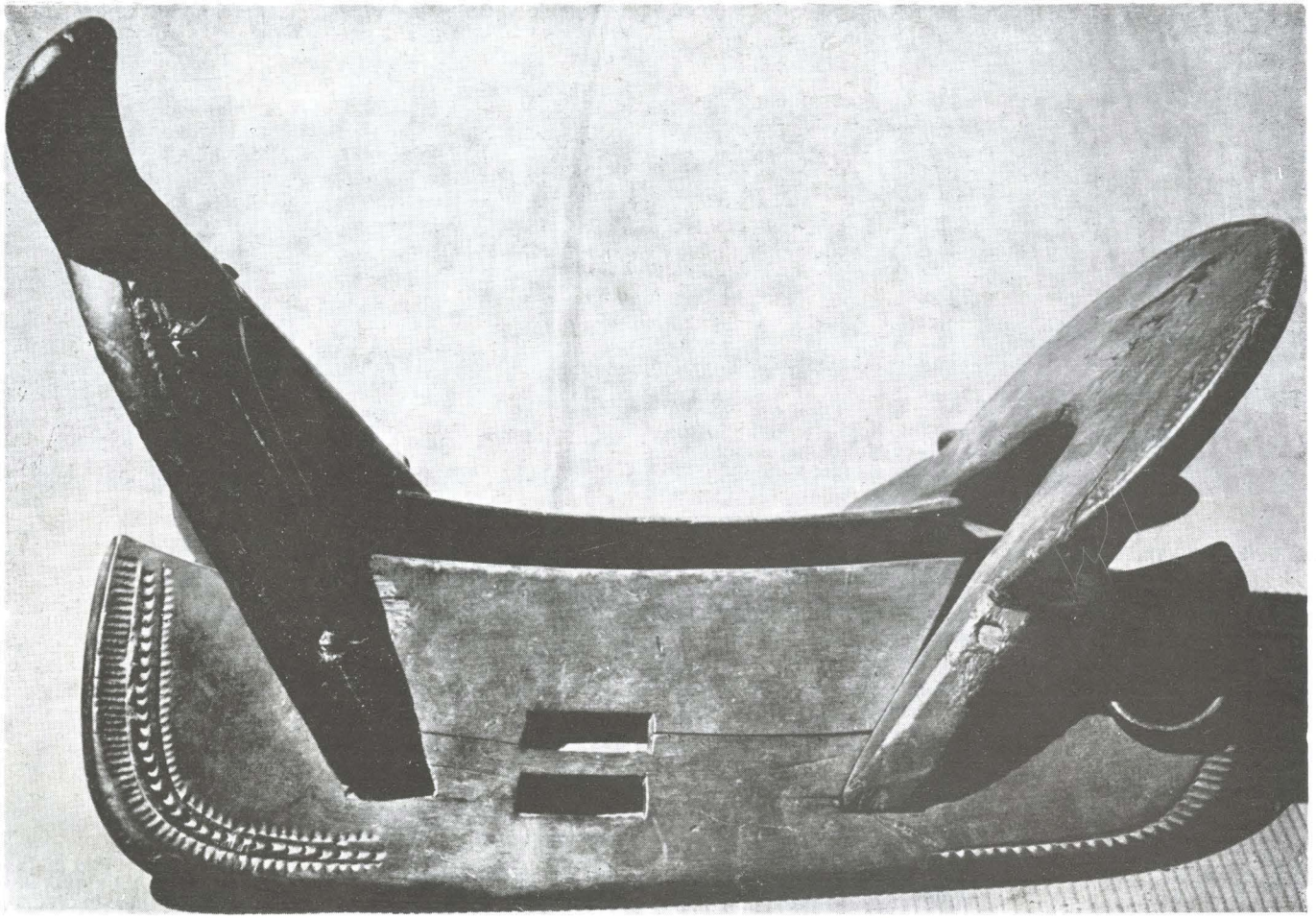

TARNIȚĂ (ȘEA) PENTRU COBORÎREA BRÎNZEI DE LA STÎNĂ
DIN ONCEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

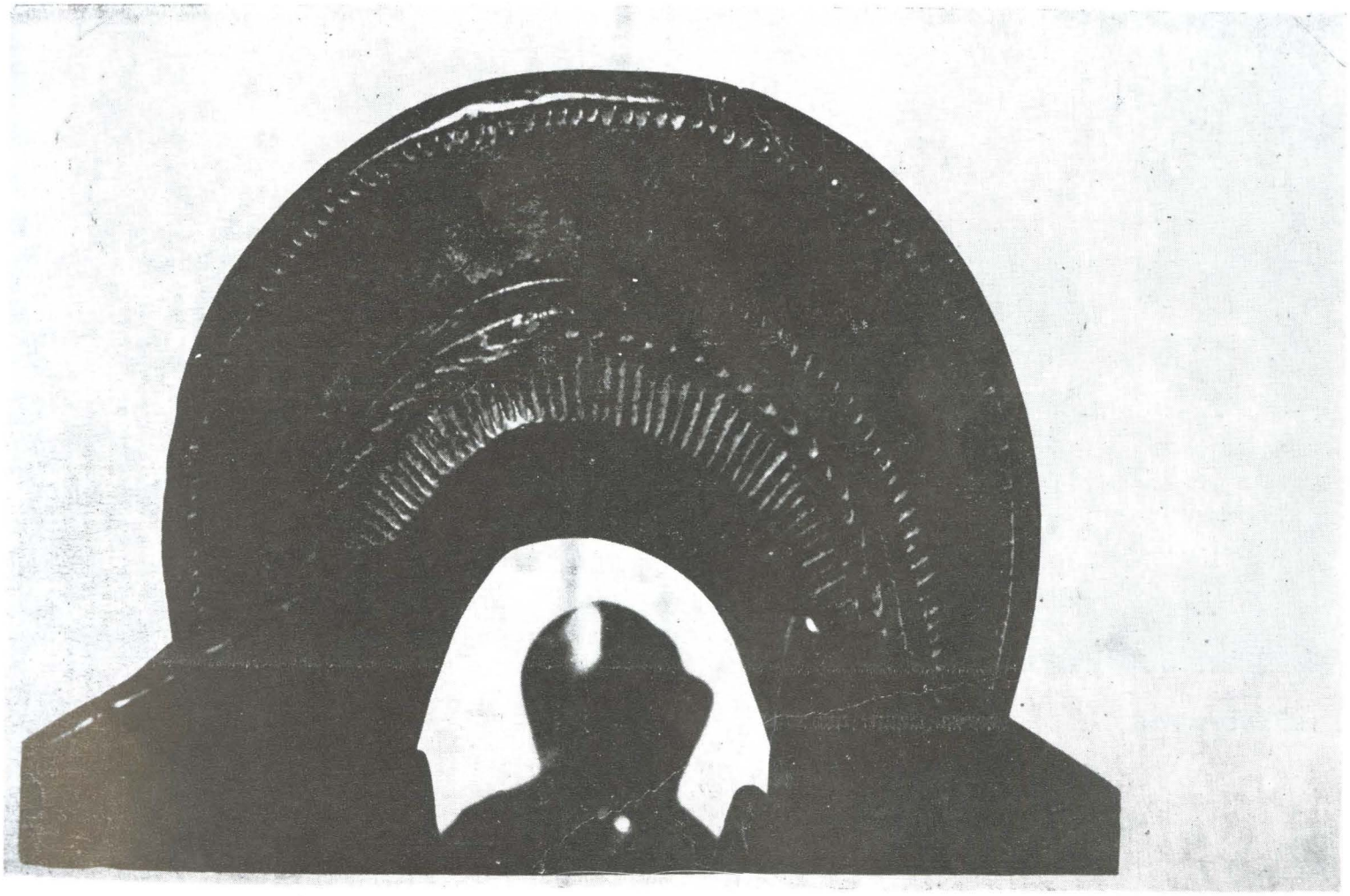

FRAGMENT DE TARNIȚĂ DIN ONCEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

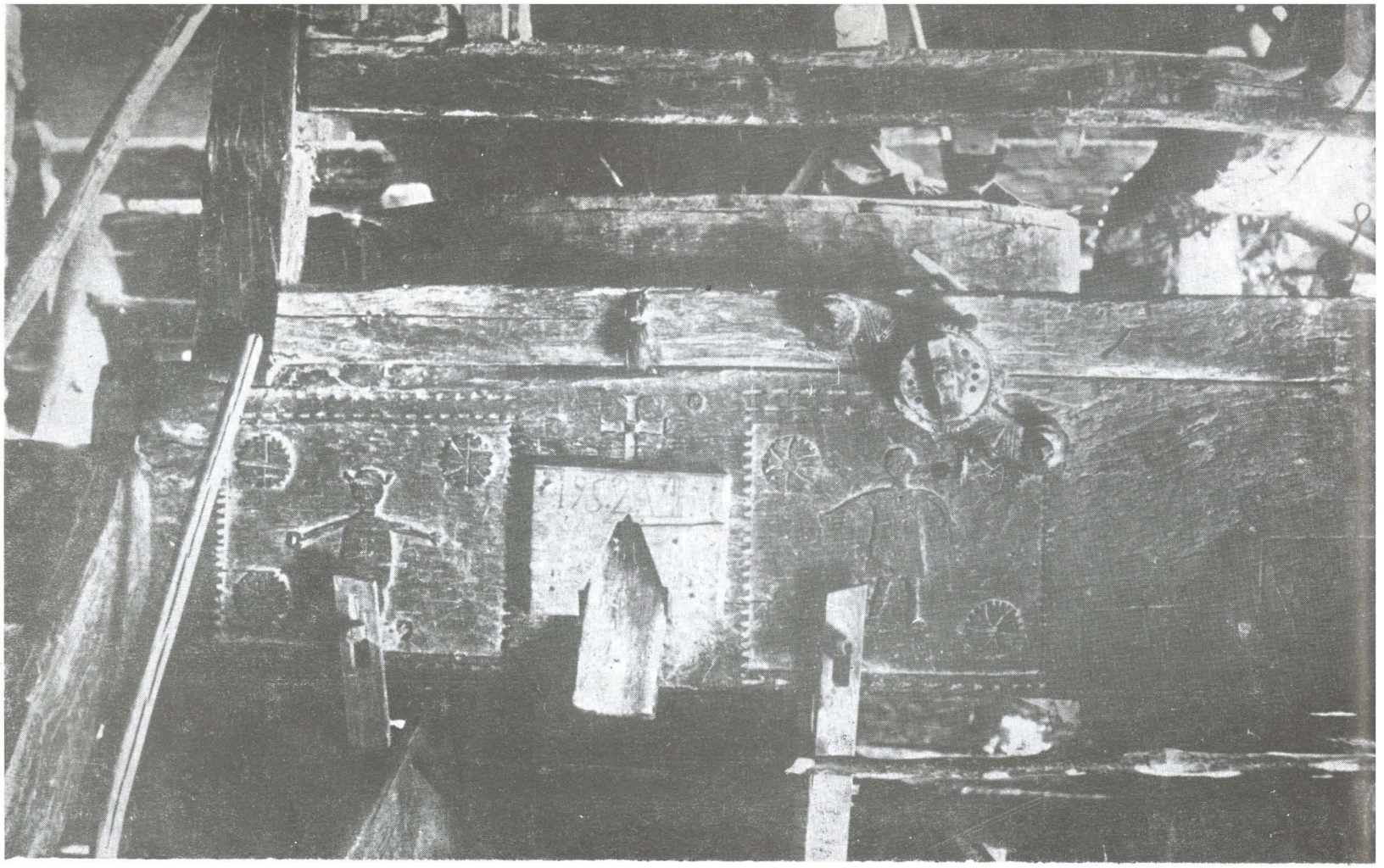

ELEMENTE ORNAMENTALE DIN „PODUL MORII“ DIN BERBEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

BISERICĂ VECHE DE LEMN
DIN CĂLINEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

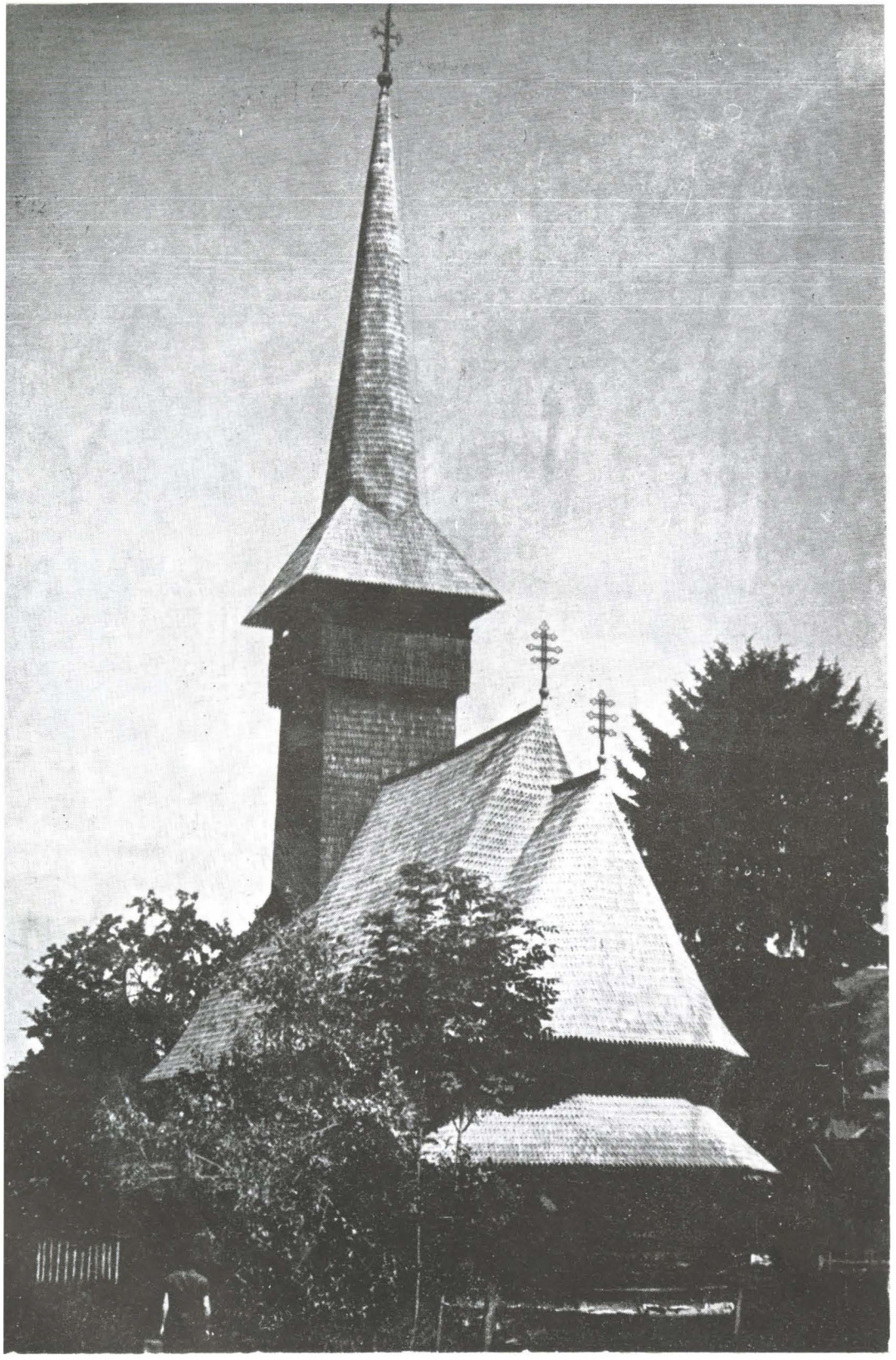

BISERICĂ VECHE DIN CUHEA

https://biblioteca-digitala.ro

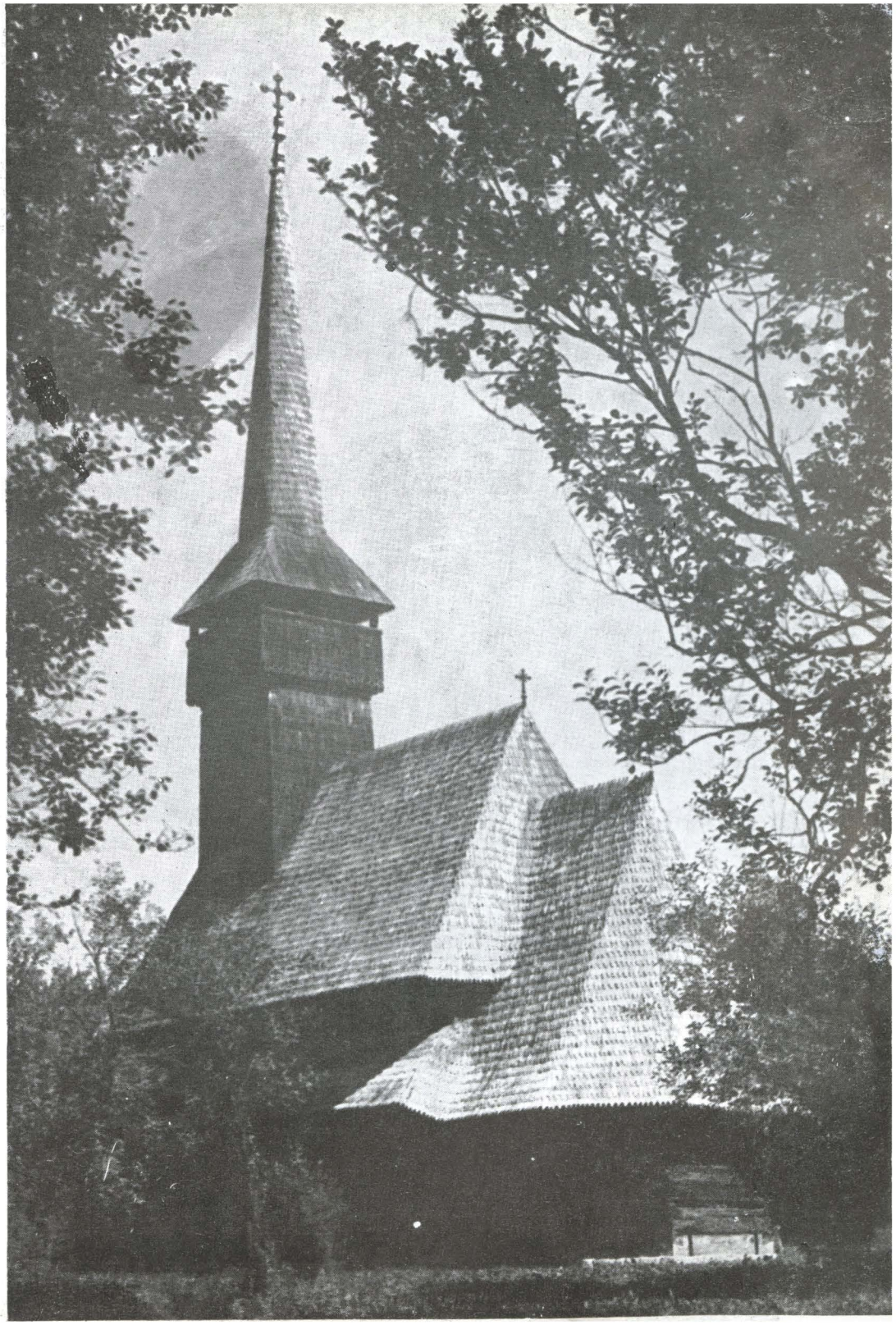

BISERICĂ VECHE DIN ROZAVLEA

https://biblioteca-digitala.ro

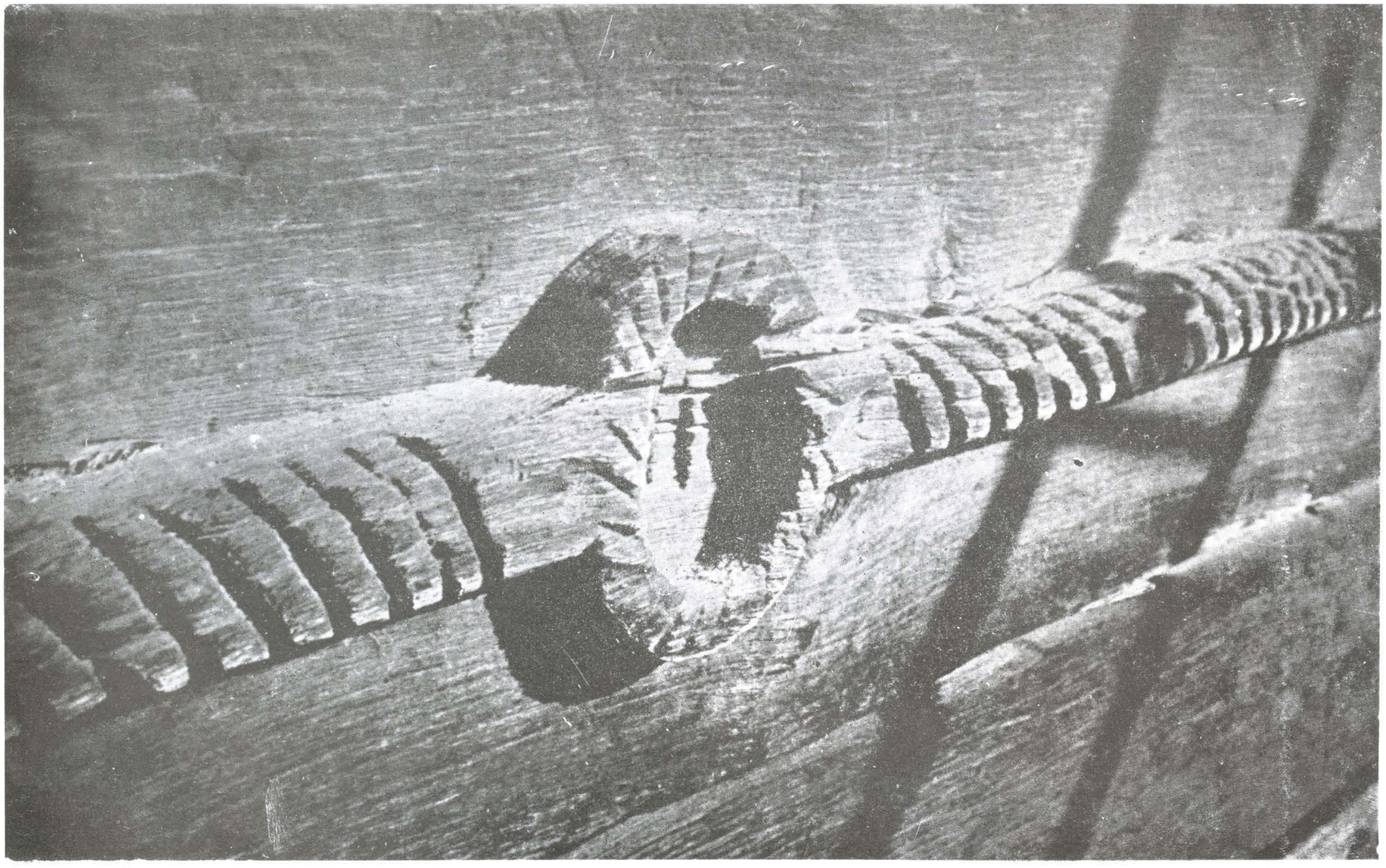

BRÎUL DE PE PERETELE BISERICII DIN ROZAVLEA

https://biblioteca-digitala.ro

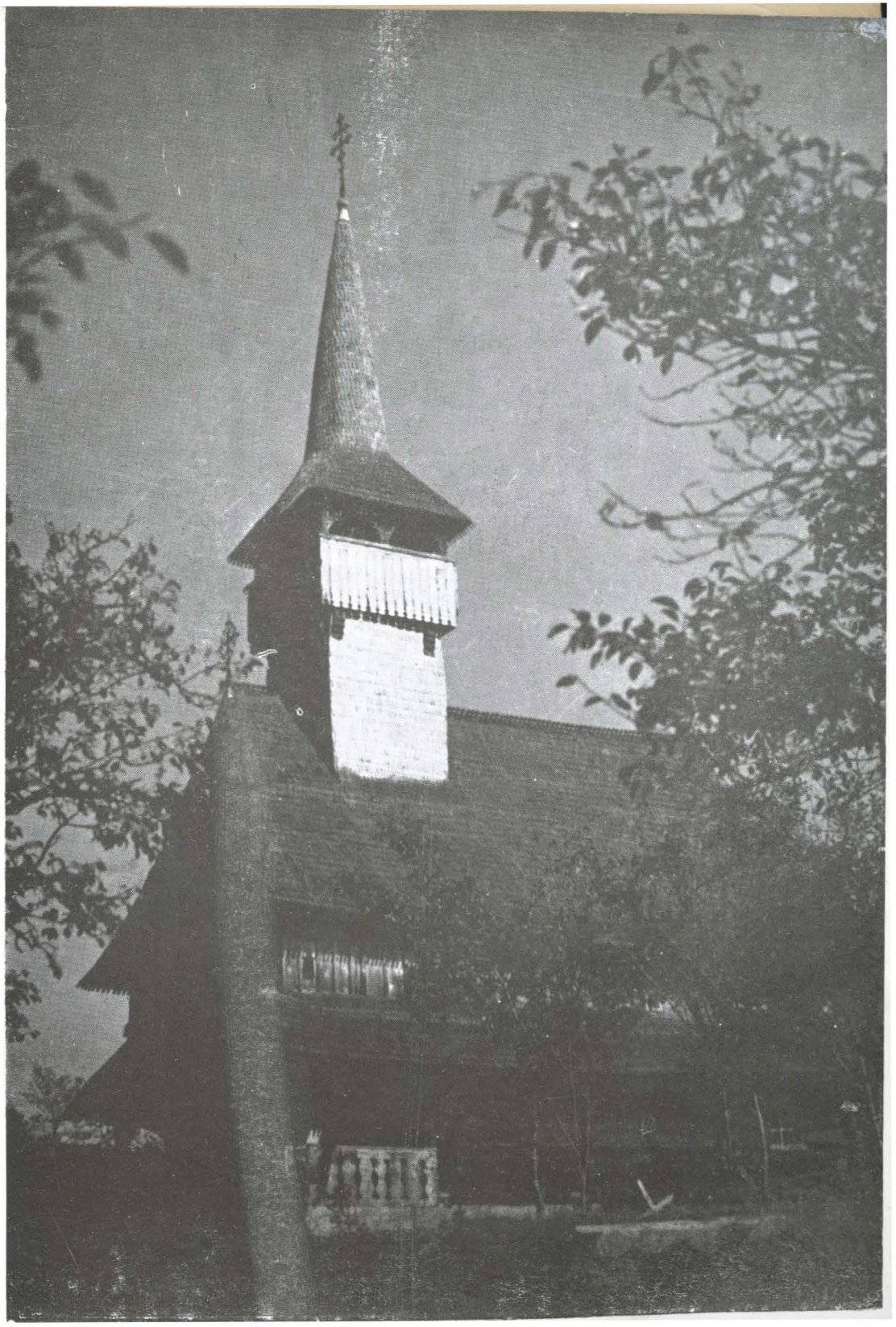

MÎNĂSTIRE DIN BÎRSANA

https://biblioteca-digitala.ro

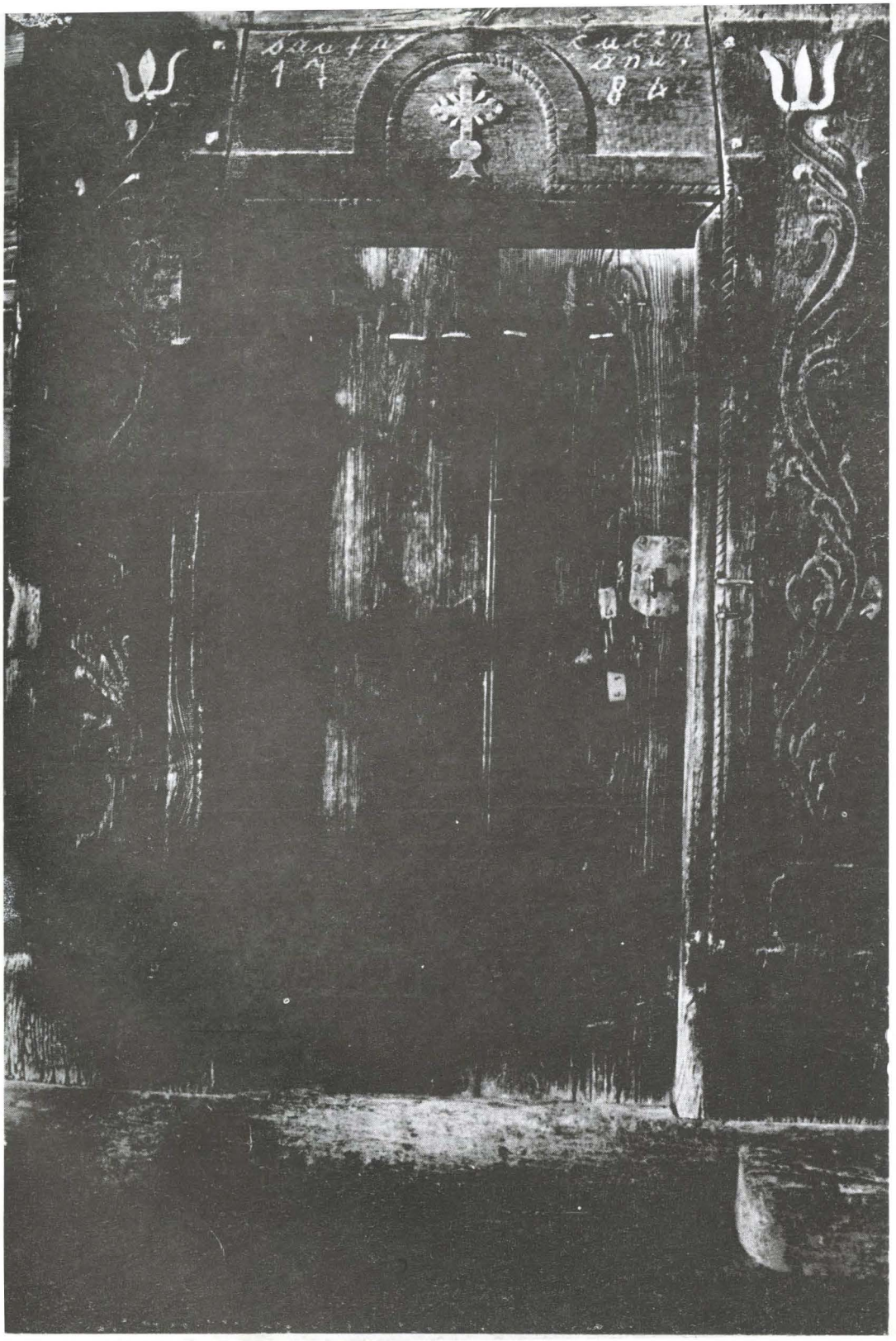

UȘA BISERICII DIN CĂLINEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

FAȚADA BISERICII DIN FEREȘTI

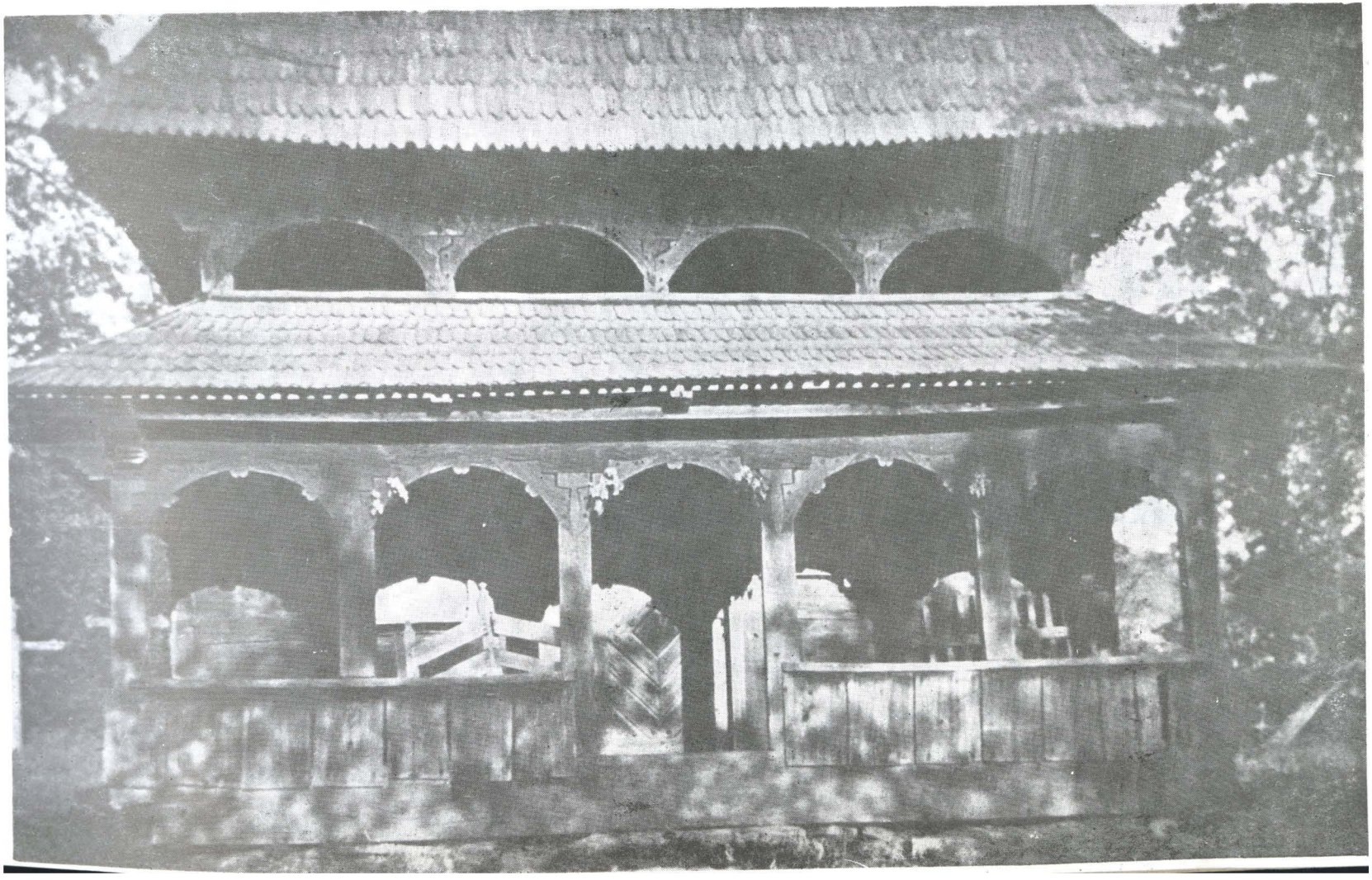

https://biblioteca-digitala.ro

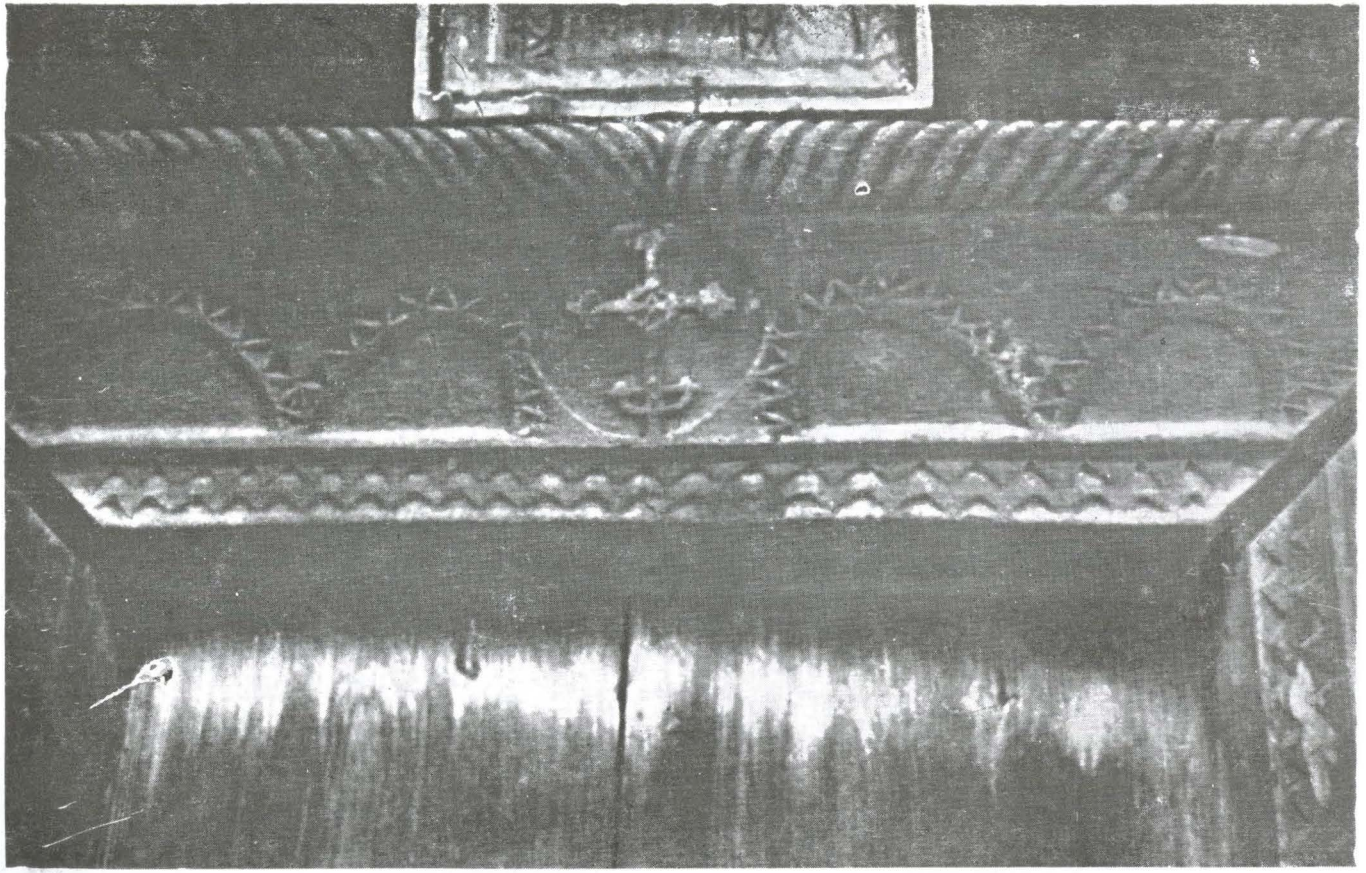

FRAGMENT DIN UŞA BISERICII DIN SÎRBI

https://biblioteca-digitala.ro

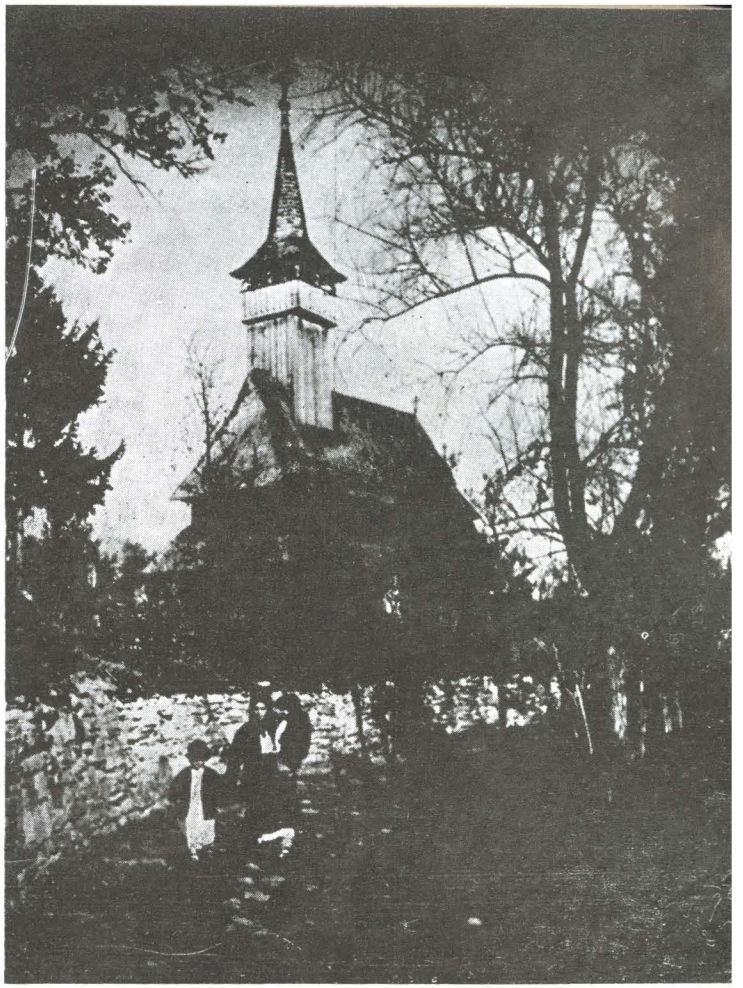

BISERICA DIN DEAL DIN IEUD

CHENAR DE FEREASTRĂ DE LA BISERICA DIN SÎRPI

https://biblioteca-digitala.ro

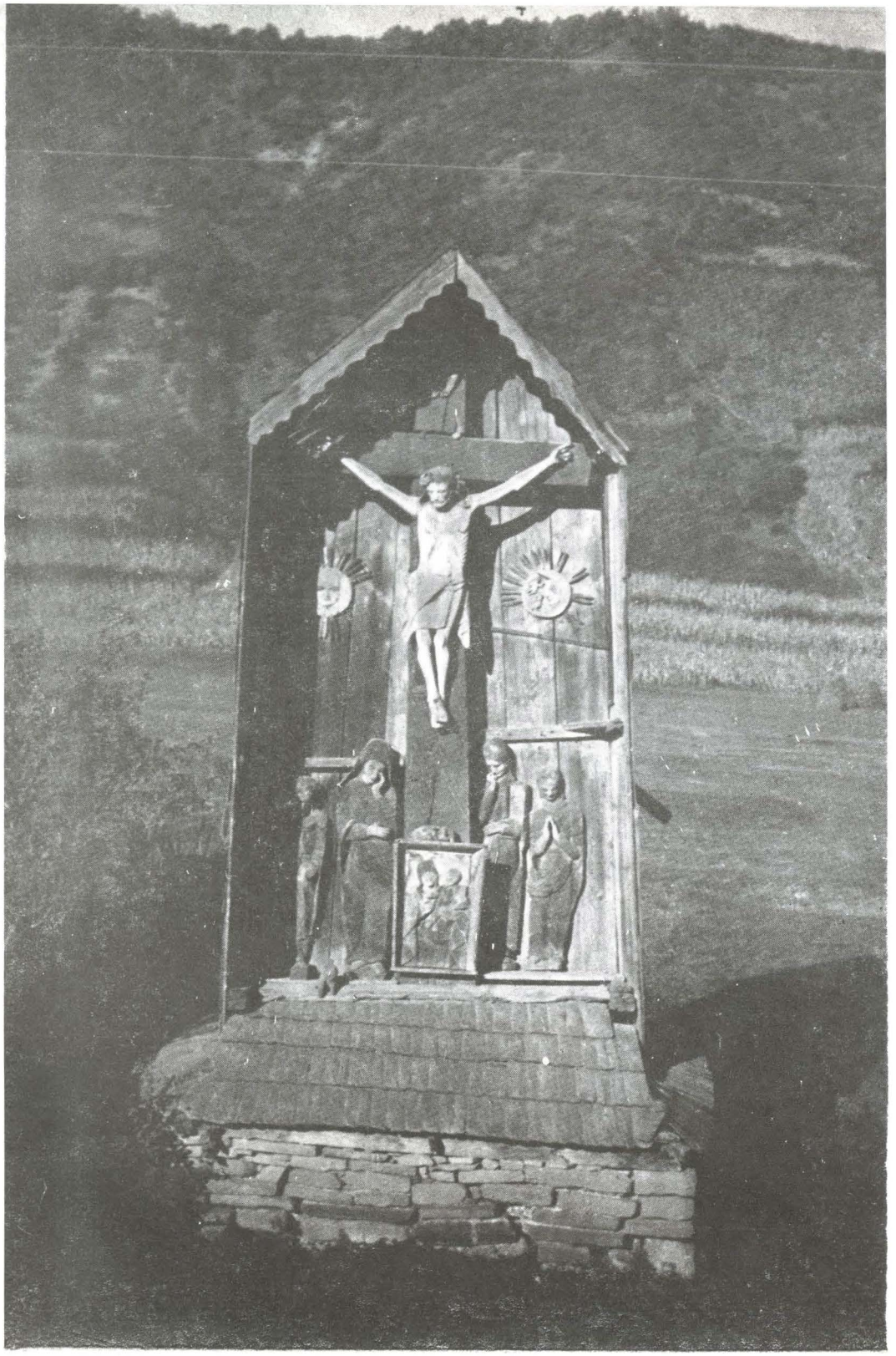

TROIȚĂ DIN HOTARUL LOCALITĂȚII BERBEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

FRAGMENT DINTR-O TROIȚĂ DIN HOTARUL LOCALITĂȚII BERBEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

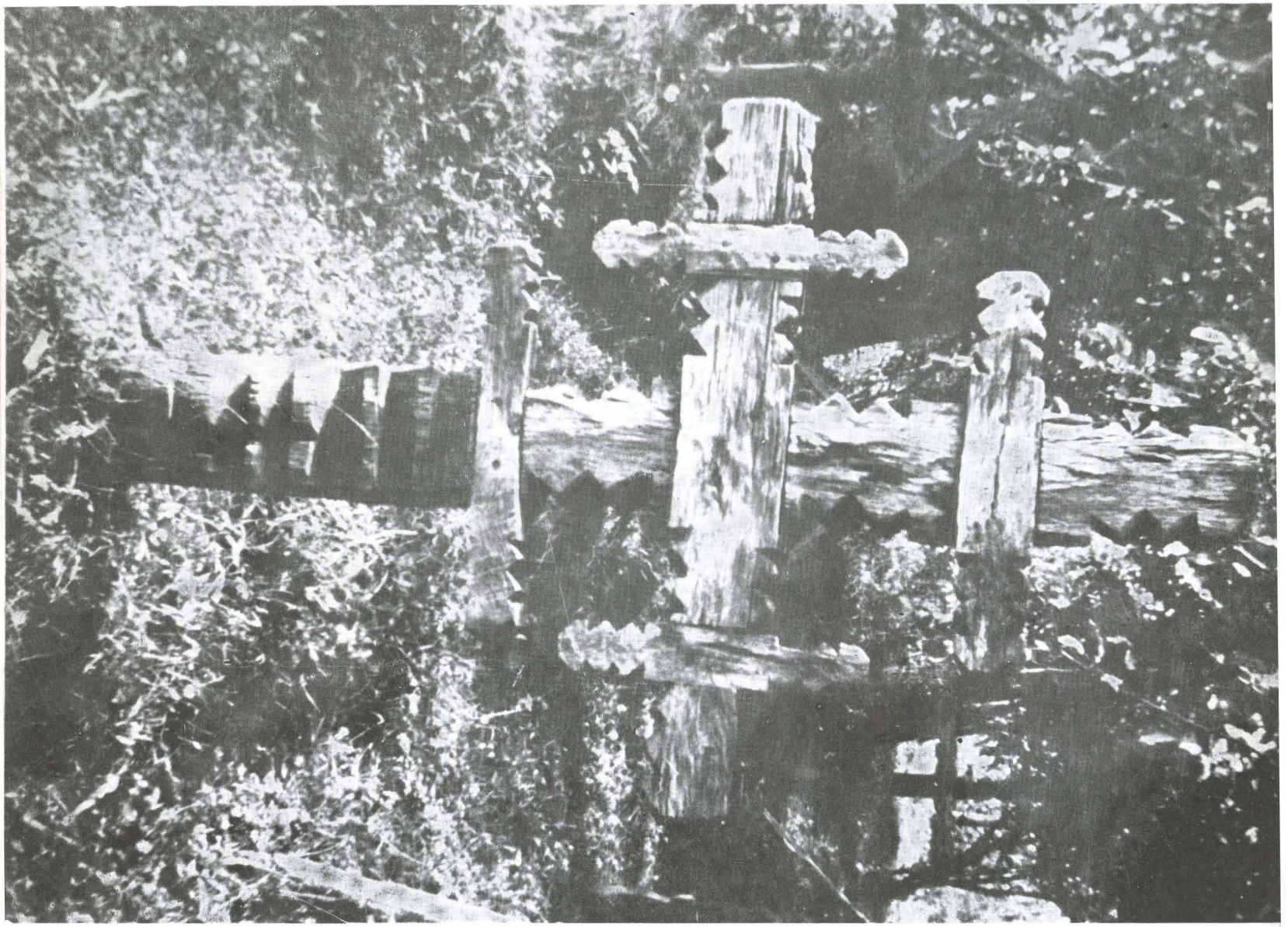

CRUCE DIN HÂRNICEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

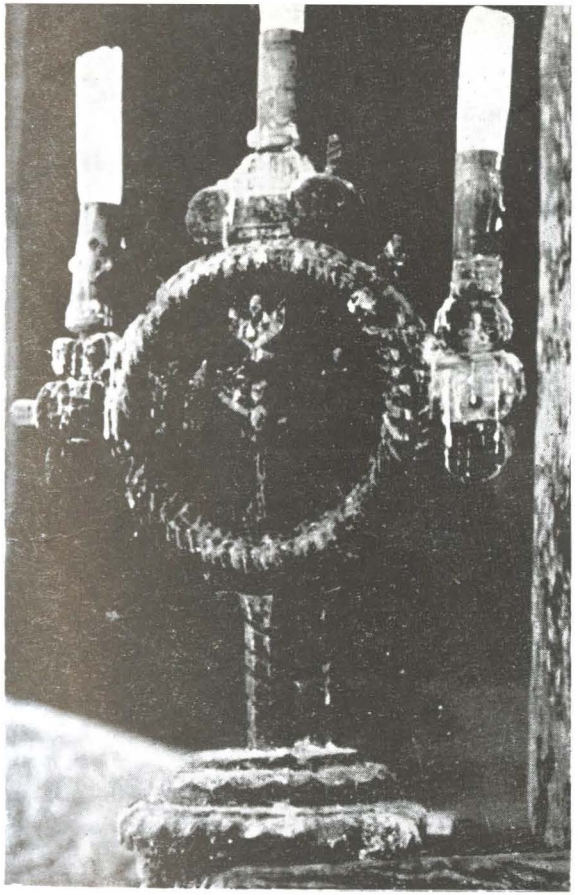

CRUCE DIN VALEA STEJARULUI

PECETAR DIN STRÎMTURA

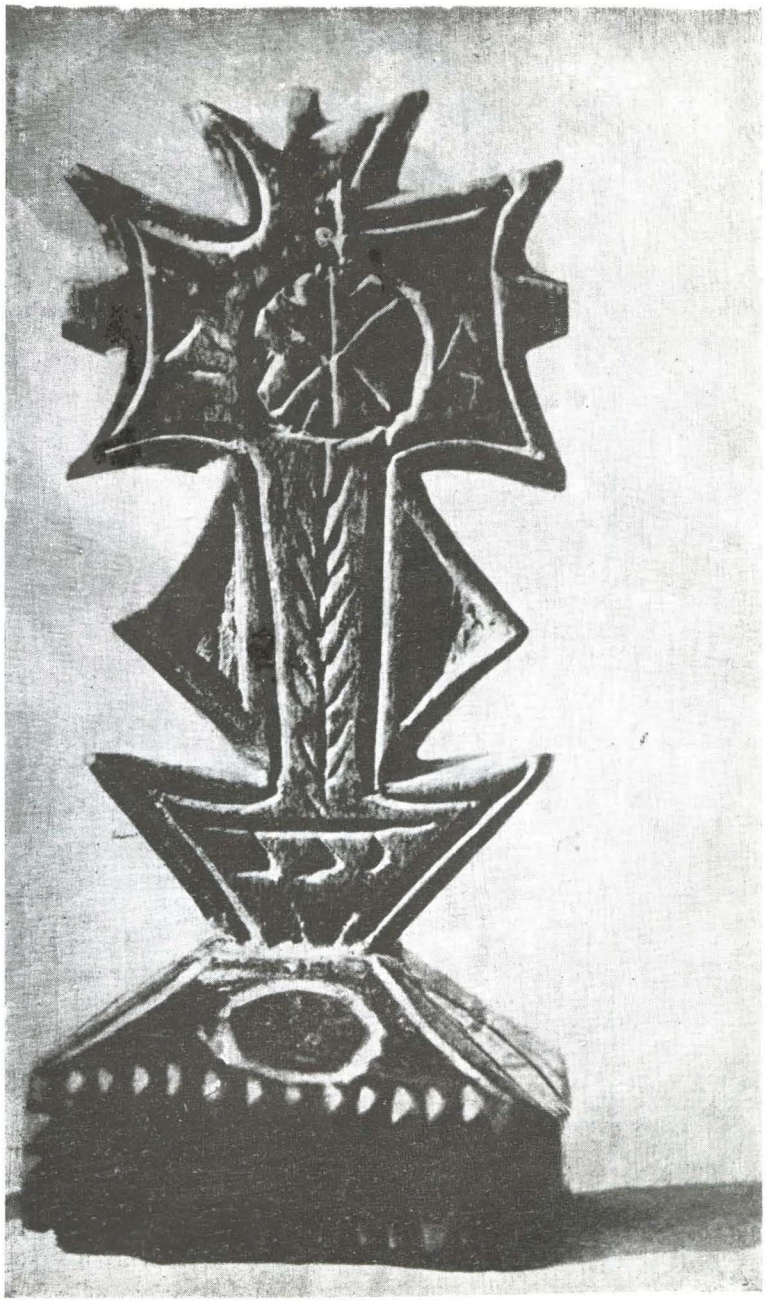

https://biblioteca-digitala.ro

CRUCE DIN SATŞUGATAG

https://biblioteca-digitala.ro

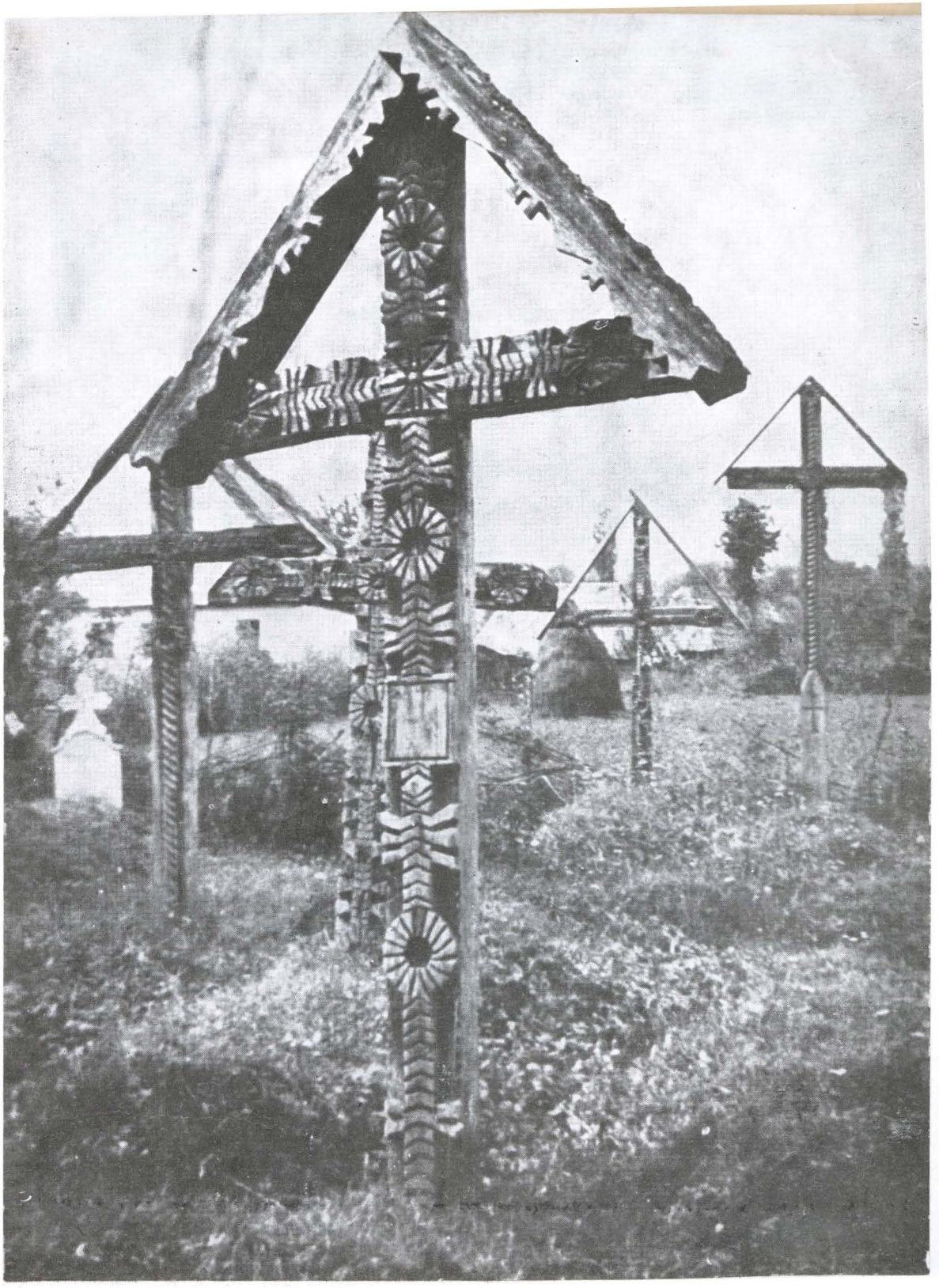

CRUCE DIN BERBEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

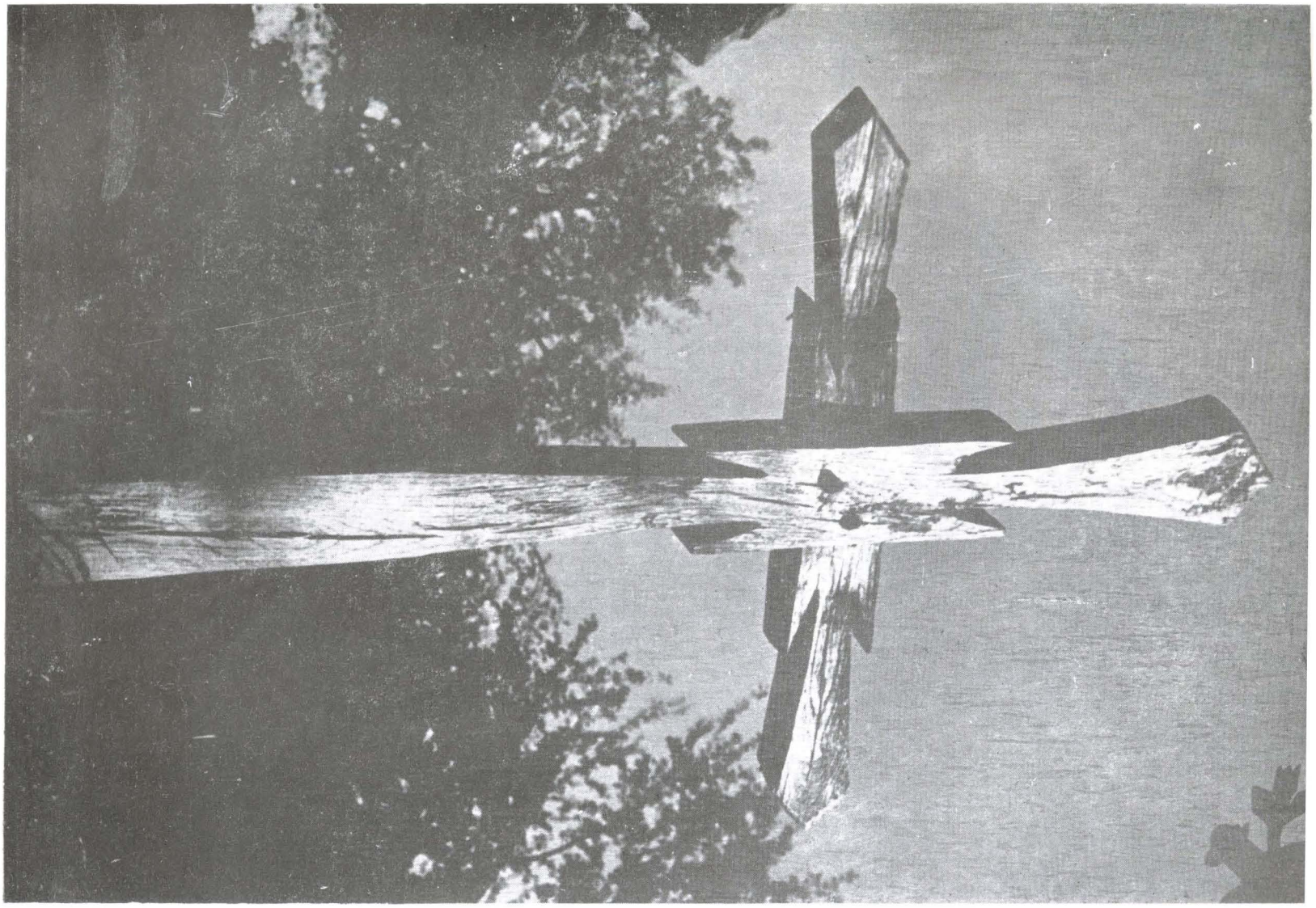

CRUCE DIN HOTENI

https://biblioteca-digitala.ro

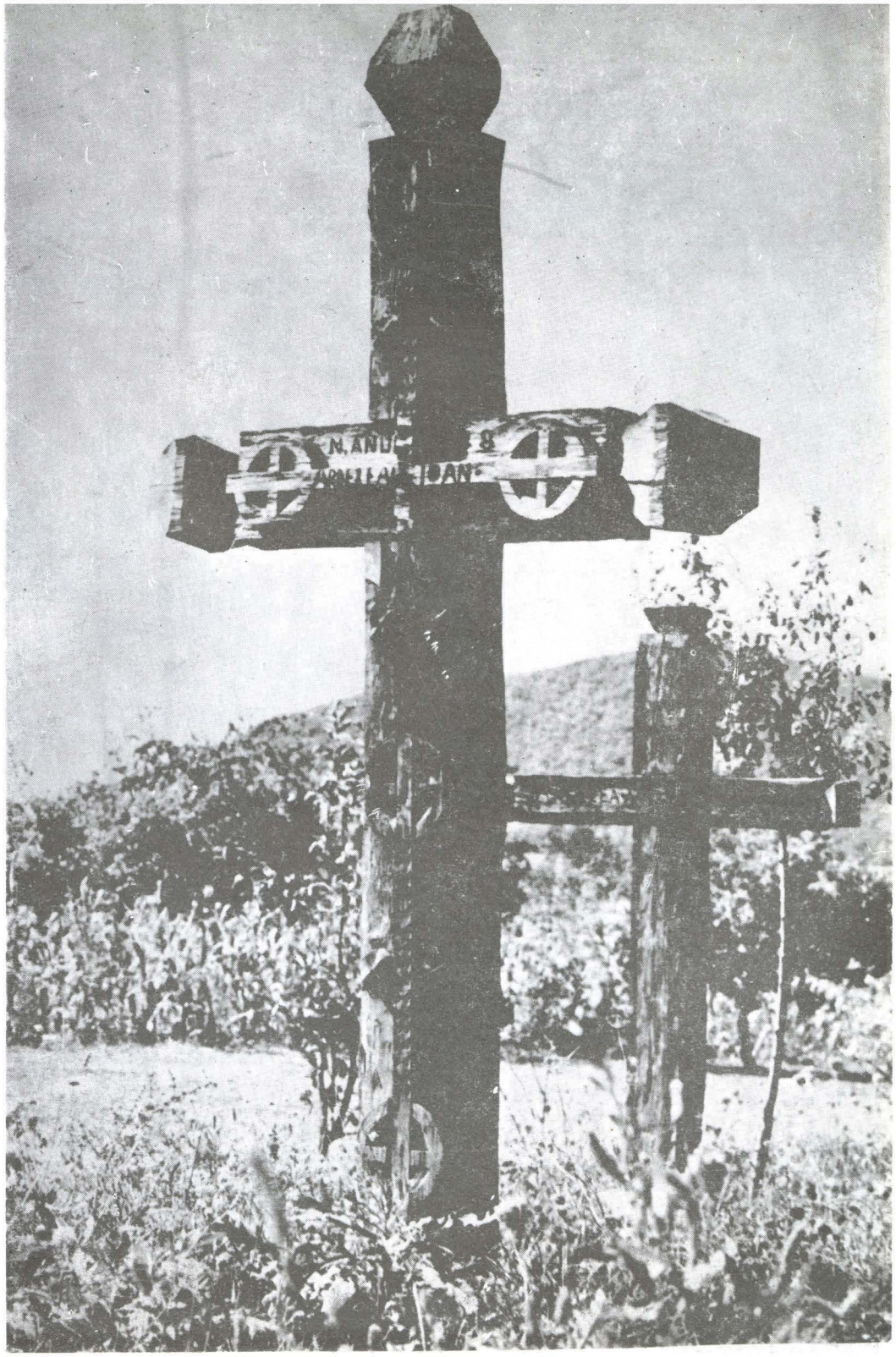

CRUCE DIN VADUL IZEI

https://biblioteca-digitala.ro

CRUCE DIN NĂNEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

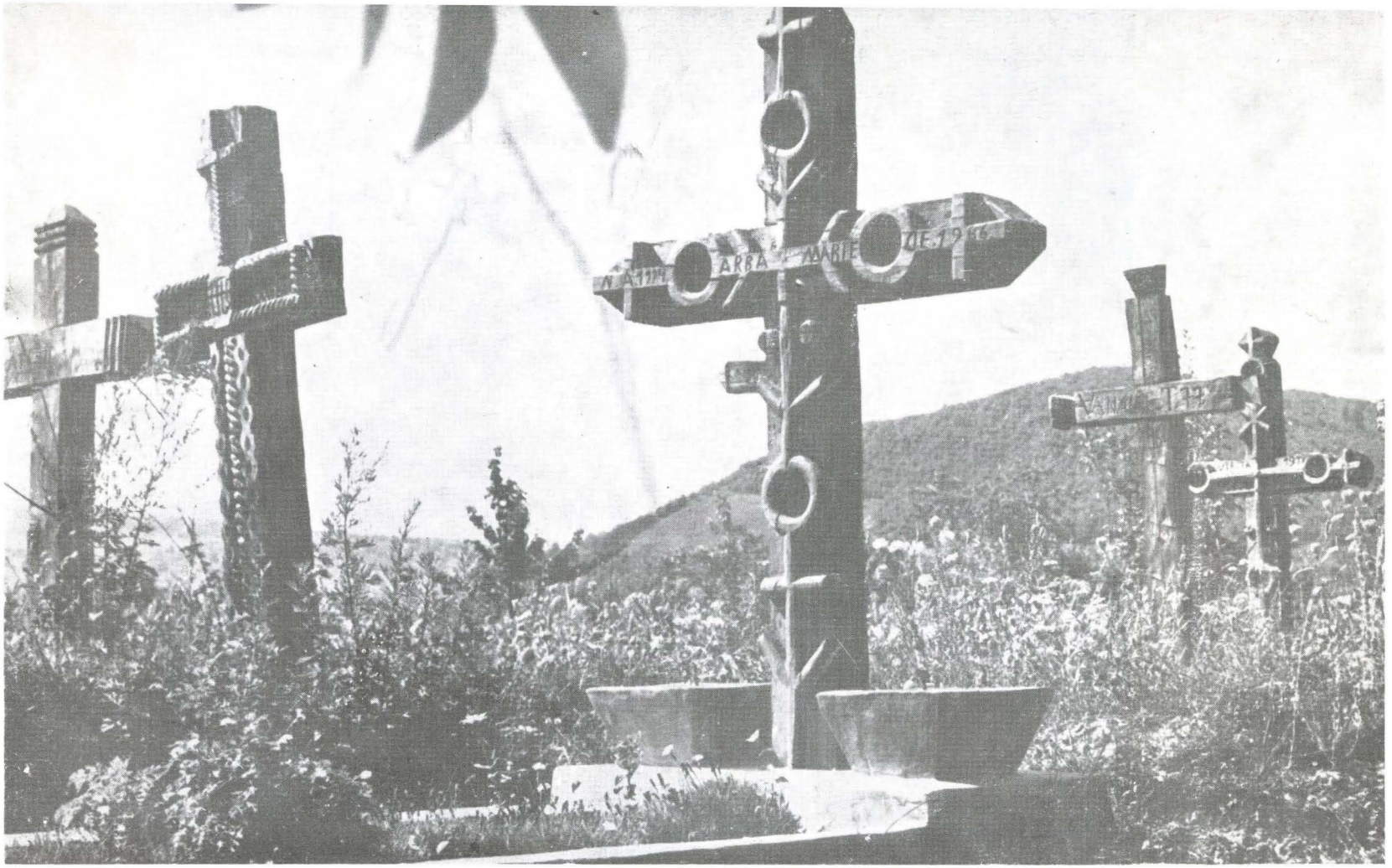

CRUCE DIN VADUL IZEI

https://biblioteca-digitala.ro

CRUCE DIN ROZAVLEA

https://biblioteca-digitala.ro

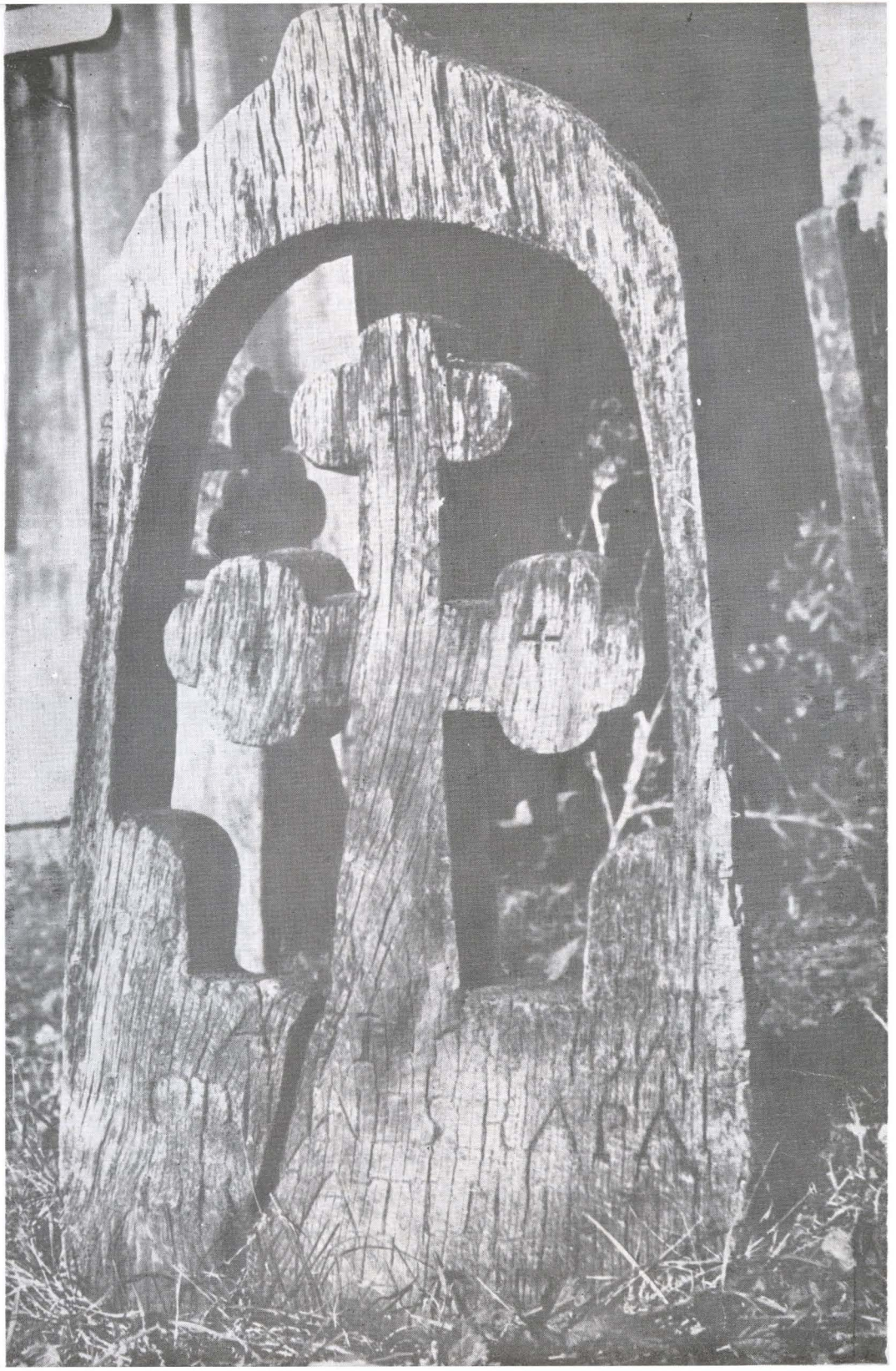

CRUCE DIN ȘIEU

https://biblioteca-digitala.ro

CRUCE DIN HOTENI

CRUCE DIN VALEA STEJARULUI

https://biblioteca-digitala.ro

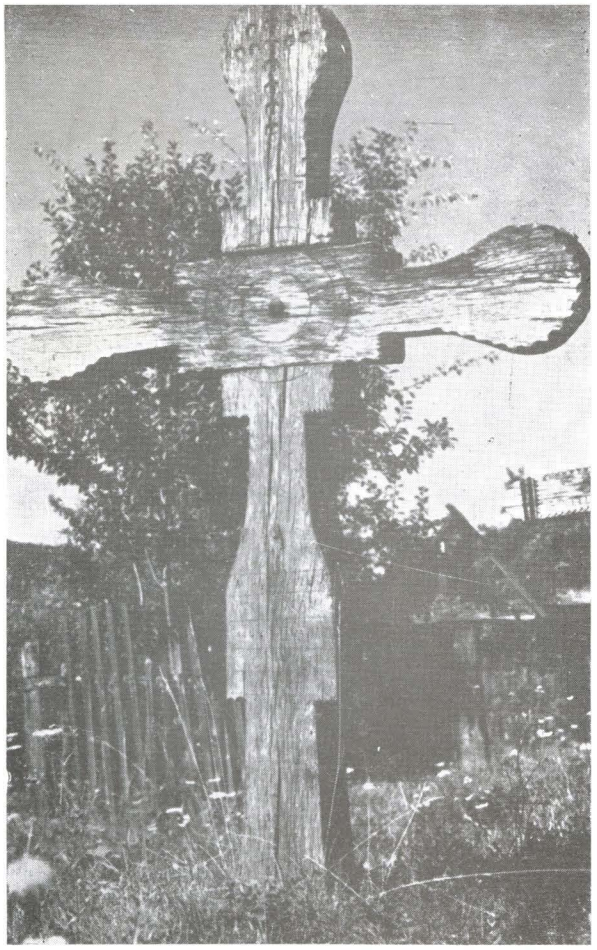

CRUCE DIN VADUL IZEI

CRUCE DIN BÎRSANA

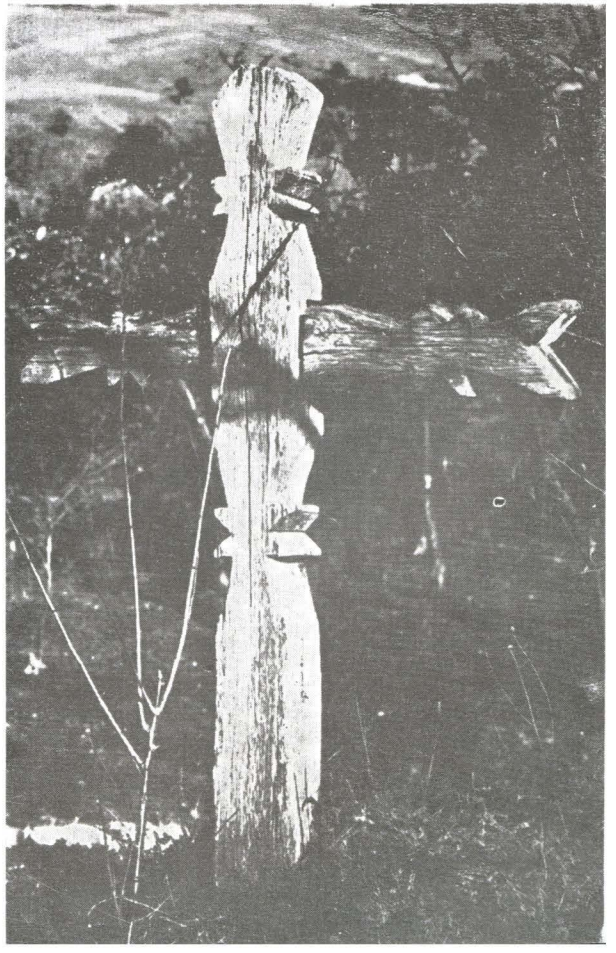

https://biblioteca-digitala.ro

FRAGMENT DE CRUCE DIN ȘIEU

https://biblioteca-digitala.ro

FRAGMENT DE CRUCE DIN
„CIMITIRUL VESEL“ DIN SĂPÎNȚA,

https://biblioteca-digitala.ro

FRAGMENT DE CRUCE DE MEȘTERUL STAN ION PĂTRAȘ

https://biblioteca-digitala.ro

METAFORE ÎN LEMN

— Taină și poezie —

De la elementul decorativ pînă la planul de construcție, vestitele biserici maramureșene, mari și inestimabile opere de artă, au păstrat caracteristicile casei țărănești. Au crescut pe o simplă temelie de piatră sau puternice tălpi de stejar și au prins viață din birne late, atent cioplite și îmbinate. Acoperișul din șindrilă, înalt și cu pante repezi asemenea stîncilor de munte, coboară uneori pînă aproape de temelie. Totul este lucrat în filigran; grinzile, bolțile, stîlpii, chenarele, pervazurile Pentru a da sens suprafeței plane, a supus-o cu dalta ori cu fierul înroșit în foc. Iar peste întreaga construcție, sfidînd deopotrivă cerul și pămîntul, se înalță ca săgeata turnul subțire, înalt, suplu, parcă imaterial. Goticul și bizantinul se împreună aici într-o sinteză originală, devenind altceva — biserica maramureșeană. Așa ni s-a păstrat ea prin secoli, la Ieud, Șugatag, Deești, Rozavlea, Cuhea, Șieu, Giulești, Nănești, Oncești și în multe alte locuri. Cu marea artă a poetului, despre aceste miracole în lemn a vorbit Lucian Blaga, în volumul său Spațiul istoric, *volum destinat descifrării coordonatelor stilistice ale culturii populare românești.*

Lucian Blaga le socotea „printre cele mai prețioase și mai fără de rezervă admirate produse ale geniului nostru popular. Atributele cele mai caracteristice ale lor sînt de o parte coperișul coborît peste navă pînă aproape de pămînt, parcă vrea să adăpostească cine știe ce făpturi telurice, și de altă parte sulița turnului țîșnit spre cer de cîteva ori mai înalt decît trupul bisericii. Cîteodată aceste biserici par niște colibe cu turnuri". *Pentru a încheia apoi:* „Totul se integrează într-o vedenie cosmică liniștitoare, împestrițată de bucuria pitorescului ca haină a unei permanente minuni".

Revărsate ca în modulații de basm, pădurile Maramureșului au oferit deci omului de aici elementul de bază din care să-și închege arhitectura, în care frumosul și derivația pură să învesmînteze utilul și necesarul. Piatra i s-a părut prea dură, prea rece, închisă în sine. De aceea a căutat căldura interioară a lemnului, vibrațiile sale plastice în stare să exprime un mobil sufletesc. Satele de dincolo de Gutîi sînt adevărate dantele lucrate din fîriz și topor. Poarta maramureșeană, izbîndă a sufletului asupra materiei, te previne că te afli în pragul unui univers afectiv de mare rafinament. Crestăturile de pe poartă se reflectă în cele de pe stîlpii caselor, în cele care dinamizează estetic obiectele casnice ale maramureșeanului: lada de zestre, furca, scaunul etc. Conlucrînd cu materia, timpul a dat permanență tehnicii și motivelor. Acestea din urmă au îngenunchiat în lemn ca în propria și unica lor matcă.

E greu de spus ce tainică simțire i-a îndemnat pe „moroșeni" să-și înalțe în fața caselor și la margine de drum acele construcții de ritual pe care ei, ca și călătorii pe aceste meleaguri, le numesc „porți maramureșene". Cu siguranță, nu poate fi vorbe numai de mult-pomenitul simț înăscut pentru frumos; ar fi o explicație prea comodă și, mai mult, superficială. Poate mai aproape de adevăr

https://biblioteca-digitala.ro

ne-a dus același Blaga atunci cînd scria că satul, în concepția locuitorilor săi constituie centrul universului. Și, fără îndoială, există și un centru al acestui centru care e de fiecare dată altul, anume gospodăria fiecărui țăran. Nu întîmplător imaginația țăranului a stabilit, în basme, un hotar între lumea „de-aici" și cea „de dincolo", hotar marcat de obicei printr-o poartă. Numai o asemenea explicație poate primi poarta maramureșeană. Ea e hotarul dintre două lumi și, ca să fii convins că este așa, semne cabalistice sculptate în stîlpii masivi ai porții te avertizează că pătrunzi de aici dincolo. De obicei, aceste semne sînt funia groasă, împletită din lemn cu dalta și ciocanul, pe o suprafață vie, palpitînd, apoi colacul, formele liniar-geometrice sau cîte o floarea-soarelui. Și deoarece te afli pe un domeniu suficient sieși, stîlpii nu sînt sculptați decît spre înafară. Frumosul vine spre tine, nu se adîncește spre lumea stăpînului său. Semnificația este aceea a expansiunii, a înaintării și nu a retragerii din orizont.

Poarta e înaltă și masivă. Are acoperiș, asemeni oricărui sanctuar, lucrat la fel din lemn — șindrilă fină dispusă astfel ca să sugereze căderea ploii sau a razelor solare. Alte forme, închipuind destrămarea dantelei, se pierd pe o ultimă înălțime a monumentului.

Încercînd să pătrunzi înăuntru, pe oriunde și oricum, te încearcă un sentiment de neputință De jur-împrejur, gardul de nuiele nu e înalt, dar dur și elastic în același timp, opac. Din loc în loc, stîlpi verticali subțiri, ascuțiți la vîrf, țîșnind din împletitură, sporesc impresia că te afli în fața zidurilor unei fortărețe. Și, neputincios, revii de fiecare dată în fața porții Scînduri dispuse orizontal ori aripile batante ale unei porți grele, de cetate medievală, închid drumul carelor. Dar, alături, o ușă. De-abia o ating și se dă larg în lături. Impresiile de început cad; oamenii te primesc cu căldură, își deschid sufletul în fața ta. Meșterul popular a fost mai expresiv decît ți-ai închipuit. Și de aici încolo sufletul și măiestria oamenilor locului, măiestrie pătrunsă adînc de duhul artei, ți se relevă într-un joc inedit și tulburător.

Te întîmpină„ dintru început, fîntîna — în majoritatea cazurilor cumpănă străjuind alunecarea între cer și pămînt, mărturisind aceasta și prin însemne ornamentale ivite nu o dată ca reflex al celor de pe poartă sau de pe stîlpii casei.

Locuința maramureșeanului, asemeni bisericilor atunci cînd lemnul a fost chemat să prindă volume și reliefuri puternice, impune prin robustețe. Stejarul sau bradul își încep, de aici, o nouă viață. Stîlpi masivi se îmbină solid și meșteșugit, îmbinare care — îndeosebi la nivelul „chitușilor" (contrafișele) — se repercutează în artistic prin forma și succesiunea acestora. Arcadele, consolele ferestrelor, stîlpii pe verticală, ramele ușilor, ușile etc., lucrate cu minuție și artă de dantelar, stîrnesc jocuri de lumini și umbre prin fina și rafinata execuție a reliefurilor. Trecut prin veacuri, simbolul inițial s-a metamorfozat, datorită unei ultime subminări stihial-stilizate, în melos pur.

În interiorul casei, o erupție de vitalitate artistică. Mobilierul e masiv, lucrat de dulgheri pricepuți. Ornamentele crestate sînt nezopsite. Tăblile patului sînt, uneori, crestate în partea superioară ori îți oferă privirii forme geometrice decupate cu fierăstrăul. Amintind barocul, masa mare, sprijinită de tălpi late, păstrează specificul maramureșean în ornamentică. Foarte fine crestături, cu un rînd de ornamente geometrice de triunghiuri, pătrate și romburi sînt dublate de un șir mai masiv sub formă de frînghie, îmbinînd astfel rotunjimi și colțuri într-o compoziție de

https://biblioteca-digitala.ro

mare efect decarativ, cu un rafinament pe care îl descoperi cu uimire și încîntare. Exceptînd scăunelele, interioarele maramureșene cunosc și tipul de scaun înalt, al cărui spătar pare o adevărată dantelă în lemn.

Impresionante sînt lăzile, îndeosebi cele de zestre, prin armonia proporțiilor și a formelor. În ceasurile de ritual care preced nunta, artistul popular a trebuit să răspundă unor maxime exigențe, iar atunci măiestria și simțul său înăscut pentru frumos au adîncit în lemn semicercuri, cercuri, rozete, brazi, linii încrucișate, linii frînte, funii Dispuse artistic, formele și motivele se supun cu discreție adîncă. Nimic inutil, nimic încărcat. Totul respiră poezia tainică a fibrelor încrustate.

Dulapurile, fie de perete, fie de colț, leagănele pentru copii, cuierele, blidarele, războaiele de țesut, „cujelcile" (furcile de tors), solnițele, cutiile de brice, bastoanele păcurărești, furcile pentru vînat lupii, fusele „cu zdrăngane", vasele din lemn, lingurile (în special cele păcurărești), jucăriile copiilor etc. — toate descind din acest basm al lemnului care e Maramureșul. Acestora trebuie să le adăugăm unele obiecte legate de obiceiuri sau obiecte de cult: ploștile, „prescurărelele", crucile, statuile religioase și altele. S-ar mai cuveni, aici, să amintim și de Ion Stan Pătraș din Săpînța, de al său mirific „cimitir vesel"; însă aceasta e o istorie mult prea cunoscută pentru a detalia . . .

Rîndurile de pînă aici nu și-au propus a constitui un studiu, ci un elogiu. Un elogiu la adresa oamenilor de pe aceste meleaguri și a admirabilei lor disponibilități pentru frumos. Intenționînd să relevăm doar o parte a unui imens tezaur, se cuvine să subliniem marile rezerve spiritual-artistice încă nevalorificate în întreaga lor complexitate și întindere. Fără a fi o „terra incognita", Maramureșul ne rezervă — fără îndoială — numeroase surprize. Integrată organic peisajului național, păstrînd o specificitate care e profund românească în liniile sale esențiale, dar dezvoltată în forme originale care-i dau farmecul său insolit, această zonă se cuvine și trebuie a fi cercetată pe toate meridianele și în toate structurile sale. Dintr-o asemenea acțiune, începută cu succes în anii din urmă, nu poate cîștiga decît întregul front al cercetării și valorificării resurselor spiritual-artistice ale poporului nostru, privite sub unghiul dinamicei istoriei și a cuceririlor prezentului.

https://biblioteca-digitala.ro

Redactor responsabil : **MIHAI CUPCEA**
Tehnoredactor : **GHEORGHE DRĂGAN**

Dat la cules 28. 01 1969. Bun de tipar 27. 03. 1969. Apărut 1969. Tiraj 1500 ex. broşate. Hîrtie cretată de 60,2 g/m². Format 700×860 9. Coli editoriale 16 Coli tipar 15½

Tiparul executat sub comanda 15.701 la întreprinderea Poligrafică Maramureş, B-dul Bucureşti nr. 25/a Baia Mare.

Republica Socialistă România

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro